J. N. MANZATTI

ITI MAI ADUCI AMINTE, DOAMNA ?

Cu o prefaţă
de
Mircea Eliade

P. Sultana
13.9.951
Paris

Editura
CARTEA PRIBEGIEI

Buenos Aires 1951

J. N. MANZATTI

ITI MAI ADUCI AMINTE, DOAMNA ?

Cu o prefaţă
de
Mircea Eliade

P. Sultana
13.9.951
Paris.

Editura
CARTEA PRIBEGIEI

Buenos Aires 1951

mamei

Cuvânt înainte

Imi ceri, dragă prietene, o scurtă prefaţă pentru volumul tău de schiţe literare. Cum aşi putea refuza ? E vorba de o carte de literatură românească publicată în exil . Şi, mai ales, e vorba de o carte a ta, de prima ta carte . Iţi ghicesc de departe nerăbdarea şi emoţia; şi, în bunăparte, le împărtăşesc.

Imi aduc aminte de "serata" pe care ne-ai oferit-o acum trei ani, prietenilor şi admiratorilor tăi din Paris. (Şi ce român nu ţi-e prieten sau măcar admirator? Cine se poate lăuda, dintre noi toţi, că n'a fredonat, cu mai mult sau mai puţin talent, "Iubita mea cu ochii verzi"? Ce petrecere înfiripată între români, oriunde s'ar afla ei risipiţi în cele patru colţuri ale lumii, şi oricât ar fi ea de sfioasă, s'ar putea încheia fără cântecele tale ?!..) M'ai rugat, atunci, să spun câteva cuvinte. Era o seară melancolică, transparentă, suavă, aşa cum sunt uneori serile de Iunie la Paris. Venind către Salle Pleyel, mă întrebam ce-am să spun; ce ar trebui sau ce-aşi putea spune unor oameni adunaţi acolo ca să te asculte pe tine, adică unor pribegi dornici să uite câteva

ceasuri de nevoile şi necazurile lor, de tragedia celor deacasă şi de mizeriile luptelor şi neînţelegerilor politice. Mi-am adus atunci aminte de înţeleapta, profunda sentinţa: navigare necesse est, vivere non est necesse ...

Faţă de biata, nevoiaşa "viaţă" a pribegilor, râsul, gluma, ironia constituiau o adevărată "navigare", adică o ieşire din sine, o detaşare de ţărmul umilinţelor şi al mizeriei zilnice, o plutire în aventură. Atunci am înţeles cât de puţin râdem noi, românii din exil; cât de puţin românesc e râsul nostru, şi cât de necesară este regăsirea acestui humor ancestral pentru însăşi sănătatea noastră sufletească. Navigare necesse est ... Tu ne îngăduiai, nouă, refugiaţilor şi desţăraţilor, această navigare către peisagiile şi timpurile de-acasă. Ascultându-ţi glumele, regăseam ceeace fiecare din noi pierdusem aproape fără să băgăm de seamă: tinereţea noastră bucureşteană sau provincială, petrecerile, bunastare, libertatea de-acasă, timpul acela istovit de beatitudini al României de altădată. Regăseam toate acestea fără să ne doară întâlnirea cu trecutul, fără lacrimi şi fără melancolie. Căci tu ştiai să ne reîntorci "acasă" prin humor, şi aveai grija să-ţi parodiezi propriile-ţi romanţe ...
Cred că nu exagerez de loc spunând că tu eşti singurul român din exil care n'ai uitat să râzi româneşte. Fiecare din noi ştim să râdem în faţa unei situaţii comice exterioare, adică râdem în conformitate cu moravurile şi humorul ţărilor în care ne-a zvârlit soarta. Numai tu

continui să râzi aşa cum se râde "acasă", numai tu l-ai adus pe Gâgă cu tine peste ţări şi mări, numai tu ai păstrat nesecat izvorul calambururilor şi ştii imita vorbirea pelticilor, a sâsâiţilor şi a fonfilor. Prin tine, limba vie a oraşelor şi mahalalelor noastre se continuă, aici, în exil. Limba aceasta bogată, stâlcită, pitorească, în continuă prefacere, care, dacă n'a fost limba lui Eminescu, a fost totuşi limba pe care a iubit-o şi pe care a utilizat-o Caragiale ...

Mi-e destul această amintire a serii aceleia din Parisul lui Iunie 1948; nu îndrăznesc să mă întorc mai adânc în trecut, căci eşti departe de mine şi, lipsit de râsul şi humorul tău atât de stenic, mi-e teamă de melancolia aducerilor aminte. Cânva, când voiu îmbătrâni, voiu încerca poate să-mi scriu amintirile, şi fără îndoială că te voiu regăsi atunci de nenumărate ori. Deocamdată aştept cu nerăbdare apariţia volumului care te va consacra ca scriitor alături de puţinii autori humorişti români. Ştiu prea bine că după succesele pe care le-ai cunoscut cu muzica şi romanţele tale, cu invenţia lui Gâgă şi nenumăratele pagini de humor pe care le-ai redactat la "Vremea" şi la "Gluma", apariţia în volum a ultimelor tale creaţii literare n'ar trebui să constitue, pentru tine, un "eveniment. Dar acest volum nu va avea, cel puţin la prima lui ediţie, vitrină la librăria "Cartea Românească", ci va apare în Argentina şi va circula numai printre refugiaţi. Deaceia el ne va fi mai scump decât toate celelalte cărţi pe care le vei tipări în ţară. Şi, pentru el, îţi rămânem mai recunoscători

decât pentru tot ce ne-ai dăruit până în aceşti trişti ani ai pribegiei; căci scrisul tău de astăzi ne este mai necesar ca altă dată, iar faptul că nevoile şidurerile n'au izbutit să-ţi sece izvorul fanteziei şi humorului, întăreşte, în fiecare din noi, credinţa în rezistenţa spirituală a neamului nostru. Reînvaţă-ne să râdem româneşte - Nellu Mânzatu - ca să putem aştepta neclintiţi ceasul întoarcerii acasă.

Mircea Eliade

Paris, Iunie 1951

AUTOPORTRET

Cinzeci şi una de lovituri de tun salutară naşterea prinţului moştenitor.Oraşul fu pavoazat ca în zi de sărbătoare. Scolile suspendară cursurile iar ostaşii primiră învoirea de a părăsi cazarma până după miezul nopţii. In paltul Buckingham, din ordinul Majestăţii sale Regelui Marei Britanii şi Impărat al Indiilor, şase "nurse" înconjurară cu admiraţie leagănul princiar. Progenitura împărătească, blondă şi cârnă, primi pe lângă alte multe titluri de nobleţe şi pe acela de prinţ de Galles.

x

Nici un tun nu salută naşterea mea. Singura lovitură fu doar aceia pe care o primeau părinţii prin apariţia celui de-al patrulea copil. Oraşul îşi păstrase înfăţişarea neschimbată a zilelor de lucru. Şcolile ţinură obişnuitele cursuri anoste, lipsite de interes. Ostaşii rămaseră în căzărmi la instrucţia individuală, învăţând "culcări" şi "stânga'mprejur" în vederea câştigării viitoarelor războaie. Progenitura burgheză, brună şi năsoasă, primi pe lângă titlul banal de "prâslea" - ultimul născut - şi popularul nume al Botezătorului Ion.

In locuinţa din Bucureşti, strada Visarion N°27, nici o nursă lângă leagăn. Doar dragostea caldă, unică, a mamei şi privirea mirată a fraţilor ceva mai mari şi trei la număr pentru mogâldeaţa urâtă şi mică, venită pe lume pentru a le răpi drepturi şi prerogative.

x

Insfârşit, mă născusem.

Eu !

Un pronume cuprinzător cât o axiomă. Un simbol, o viaţă, o existenţă, o definiţie.

Eu !

O forţă, o tendinţă de dominaţie, un imperativ.

Indiscutabil, cel mai important pronume din ierarhia gramaticei engleze. Singurul scris cu literă mare - I - chiar în mijlocul unei propoziţii. Acest "I" britanic îţi dă dovada aplombului cetăţeanului englez. Acest simplu "I" scris cu literă mare, este mai însemnat decât o mie, o sută de mii, un milion de nume româneşti scrise în majuscule. Acest "I" majuscul şi britanic, în aparenţă impersonal şi nedenumit, este mai mare decât numele multiple şi pitoreşti ale tuturor cetăţenilor popoarelor asiatice sau africane.

Pentru un asemenea "I" pălmuit de chinezi la Hongkong, cade un guvern în Marea Britanie, se declară război, se închee pace. Acest "I" în lumea democratică anglo-saxonă este un capital şi o religie.

x

Eu n'am avut norocul să fiu "I". Un simplu "eu" cu literă mică, de origină şi naţionalitate română, de rasă mixtă, probabil daco-romană. Un amestec hibrid, nu se ştie în ce proporţie, de daci şi de romani. Inclin să cred, trei daci la un roman, ţinând seamă că pe vremea aceea Romanii erau valută forte. In orice caz o mixtură ce îşi afirmă importanţă antropologică şi istorică, având corespondent în arta culinară

plăcinta cu carne şi cu brânză.

Cinstit vorbind, în sângele meu daco-roman sunt sigur că şi-au dat întâlnire în cursul veacurilor şi al istoriei năvălirilor barbare, atât Huni, cât şi Goţi, Gepizi, Cumani, Avari, Tătari sau Turci. Este imposibil ca dintre străbunele mele femei, cel puţin una să nu fi fost tentată de vitejia sau vraja năvălitorului. Dacă nu, în orice caz a căzut victimă forţei majore sau brutalităţii. Lupta pentru viaţă te obligă la multe concesii, mai ales când nu te poţi retrage în munţi. Cât despre tentaţie, acest impuls aproape invincibil, are putere vulcanică. Ii înţeleg pe cei ce spun că rezistă la orice, afară de tentaţie.

Analiza rasială este una dintre marile inepţii ale ştiinţei dirijate. Am cunoscut un copil de neamţ încântător, blond, cu ochi albaştri, care ar fi rezistat cu succes tuturor probelor de rasă germană pură. Se născuse, ce e drept, din mamă hitleristă, însă cu concursul de cel puţin cincizeci la sută al unui prieten român, brun ca noaptea, ce nu ştia măcar nemţeşte şi, pe deasupra, antitotalitarist.

Naşterea este o loterie. In general nu se cunoaşte decât mama. Iată de ce în acte şi certificate ar trebui înlocuită rubrica "numele părinţilor" cu una simplă : numele mamei. E mai decent şi mai puţin ipocrit. Dar ipocrizia salvează morala şi simplifică atribuţiile oficiilor de stare civilă.

Nu pledez pro-domo. Pentrucă "tată-meu" a fost din întâmplare "tatăl meu", cel ştiut de

toată lumea. I-am sămănat ca două picături de apă.

x

Cei şapte ani de acasă i-am petrecut sub privegherea blândă a mamei, suprema şi singura femee permanentă din întreaga-mi existenţă. O chiamă Maria, ca şi pe Maica Domnului. E la fel de bună, la fel de sfântă. N'a cunoscut decât suferinţa, ca mai toate mamele.

Ce miracol viu o mamă ! Alte persoane ne pot iubi, însa numai mama ne înţelege. Ea se trudeşte pentru noi, veghiază asupră-ne, ne învălue cu dragostea ei arzătoare ca o zi de vară. Mama ne iartă totul, orice. Se roagă pentru noi mai cald decât un preot, iar singurul rău ce ni-l poate face vreodată, este să moară.

x

Am învăţat din frageda copilărie că trebue să mă port frumos. (Nu ştiu de ce cuvântul "fraged" are iz de măcelărie. Se întrebuinţează mai mult la copii şi la carne.)

Inveţi de obiceiu în copilărie tot ceiace mai târziu vei aplica în viaţă. Am deprins spre exemplu, că nu este frumos să mănânci fără furculiţă, cuţit şi lingură, spre a nu mai vorbi de uneltele speciale pentru mâncatul peştelui, fructelor, prăjiturilor.

Tendinţa firească a copilului, care poartă în sine germenul primitiv al descendenţei din maimuţă, este de a mânca cu mâna. Datorită severei supravegheri a părinţilor, mi-am invins instinctiva pornire, învăţând mânuirea tacâmu-

rilor de tot felul, întocmai ca floreta de către spadasin.

Din nefericire nu am putut întotdeauna aplica ştiinţa celor învăţate. In închisorile şi lagările prin care am trecut, multe la număr, ocupând o bună parte din tinereţe şi maturitate, protocolul era simplificat. Mâncam cu gura direct din gamelă, fiindcă nu aveam ustensilele necesare. La închisoare nu ţi se dau tacâmuri ca să nu te omori cu ele, sau - ceiace e şi mai plauzibil - să nu ucizi pe paznici. Nici măcar cu mâna nu puteai mânca, dat fiind că ciorba ce ţi se serveşte în puşcărie, chioară şi nedefinită, scapă deobiceiu printre degete. Iată deci infirmată de realităţile şi neprevăzutul vieţii ştiinţa salonardă de a ţine tacâmurile în mână.

x

De nici copii ni s'a împuiat mintea cu poesii patriotarde, naţionaliste. Incă din grădiniţa de copii, apoi în şcoala primară şi în liceu, o sumedenie de versuri îţi exaltă străfundurile patriotice. Abuzul este evident şi este practicat de toate naţiile.

La şcoala luterană unde am învăţat opt ani, ni se repeta mereu că Germania este suprema gintă:

"Deutschland, Deutschland über Alles,
Über Alles in der Welt."

Profesorul de engleză ne învăţa în schimb o poesie, din care resulta că Anglia imparţială şi democratică, a fost şi va fi întotdeauna stăpâna mărilor :

"And 't is our endeavour
In battle and breeze,
That England shall ever
Be Lord of the seas."

Iar la grădiniţa N°3 de copii mici din Bucureşti, am învăţat, nici mai mult nici mai puţin, decât că însuşi

"Tata Noe cel bătrân
Fost-a, fost pui de român."

Am fost deci crescut şi eu ca întreaga mea generaţie, precum şi toţi copiii pământului, în spirit naţionalist şi patriotic. Am plătit însă scump această educaţie. Ghionţii de mai târziu ai jandarmilor şi pumnii comisarilor sunt reflexe democratice, exprimând protestul legal al autorităţii împotriva practicei naţionalismului.

Patriotismul este o exaltare a tinereţii. Nu-l adopta, dacă vrei să-ţi fie bine în viaţă. Au dreptul la patriotism doar Marii Patru, Trei sau Cinci. Pe de altă parte şi-a pierdut semnificaţia iniţială. Toate asociaţiile comuniste arborează titulatura patriotică, deşi comunismul este internaţional şi fără patrie. Expresia "patriot" a devenit la fel de penibilă ca şi cuvântul "pace".

x

Am fost deprinşi de copii mici să mâncăm bine şi să nu bem apă în timpul mesei. Intocmai pe dos de cum se întâmplă în viaţă! Ani întregi, mai târziu, am mâncat mizerabil sau deloc, dar am băut cantităţi enorme de apă. Toţi oamenii care au răbdat, ajung să-şi însuşească o adevă-

rată technică a foamei. Este recomandabil să bei cât mai mult lichid. E diuretic şi în acelaş timp te umflă, reducându-ţi apetitul. Apa mai are avantajul de a fi gratuită sau foarte ieftină. Chiar în ţările cu tarife excesive, vei plăti un metru cub de apă cu câţiva lei. Un metru cub are o mie de litri. Pentru zece lei poţi bea un an întreg câte trei litri pe zi . Iată deci un aliment la îndemâna oricui. Nu-ţi mai rămâne decât să lupţi ca să trăeşti doar cu apă.

x

Ni s'a administrat apoi ineptul obicei de a ne îmbrăca iarna gros şi vara subţire. Iar noaptea să ne dezbrăcăm de hainele de peste zi, arborând o cămaşă de noapte. Deasemenea ni s'a recomandat, sub pedeapsa britanică a bătăii, să facem zilnic bae, sau cel puţin să ne spălăm.

Ce eroare ! In viaţa de mai târziu am cunoscut etape care au răsturnat fundamental principiile de absurdă higienă deprinse în copilărie. Mi s'a întâmplat adesea să umblu cu aceleaşi haine de vară şi în timpul iernii, chiar sub supravegherea autorităţilor menite să vegheze la buna stare a populaţiei. Imi amintesc cum într'o noapte friguroasă, era prin anul 1938, m'am trezit din somn de pumni ce băteau în uşă. Un procuror militar, doi comisari de poliţie şi o patrulă de soldaţi veneau să mă ridice. Parcă eram Mario Cavardosi în ultimul act din Tosca. Vina, nedefinită. Probabil naţionalist.

Mi-am tras în grabă hainele, sub privirea înspăimântată a mamei. Când semi îmbrac paltonul,

procurorul militar, extrem de amabil, îmi spuse:

– Nu e nevoe de palton. Vă poftim la poliţie doar pentru un sfert de oră, spre a semna o declaraţie.

Biata mama, s'a înviorat la faţă.

– Am crezut că e ceva mai grav, domnule maior.

– O nu, stimată doamnă, Aveţi cuvântul meu de onoare că fiul dv. va fi acasă într'o jumătate de oră.

Am plecat în haină. Afară ploua cu zăpadă.

Dar procurorul militar a exagerat întrucâtva. M'am înapoiat abia după un an, la fel de sumar îmbrăcat, fără palton, cu aceiaşi pantofi de antilopă în picioare, prin care ieşeau degetele goale, şi cu vreo douăzeci de kilograme mai uşor în greutate. Trecuseră două ierni peste mine.

Oricât mi-ar fi de dragă silueta diafană, nu ştiu nici până acum de ce am fost închis.

Imi mai amintesc că în decursul unui an nu am făcut măcar o singură dată bae, deşi în copilărie ne bătea spre a ne învăţa să ne spălăm în fiecare seară. Cât despre dezbrăcat, au fost luni întregi când nu am putut practica acest nărav burghez deprins acasă. Era prea mare gerul. Ningea în celulă. Cu bărbia la genunchi, tremuram parcă cuprins de lingoare.

Când ţi-e frig, nu te dezbrăca. Fă gimnastică, mişcări puternice, chiar violente. Dacă întâmplător ai şi o pătură, zgârceşte-ţi trupul şi trage-o peste cap. Respiraţia caldă îţi va aminti de farmecul sobelor.

x

Eu aparţin clasei mijlocii. Insă poziţia socială a tatălui meu, educaţia primită, trebuiau să-mi asigure privilegiile perfectului om de lume. Am deprins technica aristocratică a ştiinţei de a te purta, de a conversa, de a te face agreabil. Nu mi-a folosit la nimic! Zâmbetului meu de om de lume, s'a răspuns cu brutalitatea omului de meserie, a poliţistului regal român. Ca în orice monarhie, la noi totul era regal. Chiar şi brevetele de invenţiuni, deşi nu regele era acel care inventase.

x

Mama, de când o ştiu, a fost practicantă religioasă, o femee cu frica lui Dumnezeu. Am crescut în această mentalitate, învăţând că nu trebue să furi sau să ucizi. Privirea să îţi fie înălţată doar în sus, spre ceruri, de unde vine lumina, bucuria, îndurarea. Ştiam că în pământ e lumea celor morţi, iar mai în fund, infernul.

Şi totuşi mai târziu, văzut-am moartea răsărind din ceruri. Mi-aduc aminte de o zi albastră, victorioasă, de primăvară, cu spaţiul sideral deschis parcă până la Dumnezeu. Era în Aprilie 1944, când moartea a venit din cer, de acolo de unde omenirea aşteaptă doar mila Ziditorului şi glasul Ingerilor. Câteva avioane aduceau însângerarea şi ruina, tocmai din azurul către care se îndreaptă ochii nevinovaţi ai copilăriei.

x

Am fost obişnuiţi să nesocotim pământul. Aţi plecat vreodată urechea la sgomotele subterane ?
Acolo unde copilăria ne învaţă că nu este decât lăcaşul morţilor şi iadul, există o viaţă organizată cu principii şi metode, cu ierarhii şi autoritate, o viaţă fără de care viaţa noastră ar înceta de a mai fi. Este lumea gâzelor, a gângăniilor, a furnicilor, a râmelor, a sobolilor. E patria mută a celor ce desţelenesc pământul, făcând să pătrundă apa ploilor şi fierul plugului. Este lumea rădăcinilor de tot felul prin care îşi trag seva din acelaş pământ murdar şi negru, toţi arborii cu rodul auriu scăldat în soare, firul binecuvântat de grâu şi de secară, căpşuna parfumată şi zmeura rubinie, stejarul umbros şi nucul falnic, iarba odihnitoare şi moale ca şi câmpiile paradisului. Şi tot din inima pământului izvorăsc pârae limpezi, ce potolesc setea oricât de crâncenă. Iar din rărunchii lui ţâşneşte petrolul, se scoate cărbunele, fierul sau diamantul.
Nu, nu ! Pământul nu e moarte, e lume, e viaţă. Priviţi din când în când cu drag către pământ. El merită iubire şi recunoştinţă, la fel ca şi albastrul cerului.

x

Să nu furi, să nu ucizi !
Percepte sfinte, învăţate de copil precum se învaţă Tatăl Nostru.

Trebue să dai însă o adevărată luptă ca să nu furi sau să nu ucizi. Fiindcă natura şi viaţa te încurajează, te îndeamnă. Ele îşi ile

sunt succesiuni nelimitate de jaf şi moarte. Intr'adevăr, în natură se practică asasinatul pe scară întinsă. Creatorul a dat aceiaşi sete de viaţă şi leului şi tigrului, sau căprioarei si libelulei. Dar această supremă funcţiune divină, viaţa, este supusă ingerinţelor celui mai tare. Tigrul înfometat sfâşie antilopa şi o mănâncă; la fel face şi lupul cu mielul nevinovat şi paşnic, asemuit adesea cu Fiul Omului. Coţofana fură ouăle privighetoarei, iar rândunica ciuguleşte din sbor insecta şi îi înghite viaţa. In ape, peştii mari înghit colonii întregi de peştişori, iar omul, supremul animal, ucide cu muchea toporului, spre a-şi potoli foamea, vita care până mai ieri a tras la plug ajutându-l să-şi înmulţească avutul.

Una dintre pasiunile omenirei civilizate este vânătoarea, moştenită dela primitivi. Omorul este legalizat, supraveghiat de paznici şi inspectori. Copilăria ne învaţă să nu chinuim fluturii şi muştele, dar civilizaţia consfinţeşte dreptul de a omorî un cerb, o căprioară sau un vultur .

In caz de război, biserica te binecuvintează când pleci să-ţi ucizi semenii, deşi omorul este cel dintâi păcat capital. Sunt războaie, au fost şi vor mai fi, în care lupţi cot la cot alături de un aliat, pentru nimicirea inamicului comun. Dar într'o bună zi, prin rotaţia veşnică a politicei, aliatul de ieri ţi-a devenit duşman iar inamicul prieten. Şi vei porni la lupta împotriva aliatului de ieri, frate de arme şi de necazuri, folosind toată ştiinţa pentru a-l nimici şi a-l ucide. Aşa a fost cândva cu Nemţii,

la fel va fi în curând cu ruşii. Morala prezentului este oportunismul. Criteriile copilăriei rămân absurde teorii, percepte puerile.

x

Părinţii mi-au insinuat în timpul celor şapte ani de-acasă, spiritul lealităţii şi al obiectivităţii. Am activat cu sabia justiţiei într'o mână ş în cealaltă cu cumpăna dreptăţii. Ce grosolan şi fals răsună obiectivitatea!

Omenirea e guvernată numai de egoism sau, folosind un paradox, aplicarea practică a obiectivităţei este subiectivă. Ne iubim întâi pe noi înşine şi apoi pe ceilalţi. Admirăm din interes şi oportunitate, nu din criterii obiective. Oricând prietenia unui omnipotent nătâng va fi mai preţuită decât deşteptăciunea săracului. Intotdeauna femeia iubită va fi mai frumoasă decât cea mai frumoasă femee nedorită. A spus vreodată un îndrăgostit iubitei sale "mi-eşti dragă fiindcă eşti urâtă!" ?

Obiectivitatea depinde de circumstanţe. Ceiace astăzi are valoare obiectivă, va fi mâine subiectiv. Am trăit exemplul pe pielea mea.

Am fost compositor de romanţe şi cântece de lume, denumite de castă cultivată muzică usoară, iar de către marele public, muzică, pur şi simplu. Maestrul George Enescu, poate cea mai deseamă personalitate muzicala a timpului, spunea cândva că nu există muzică grea şi muzică usoară, ci numai muzică bună sau muzică proastă. Răposatul Nona Ottescu, fost director al Conservatorului bucureştean, om de rară fineţă şi cultură, adora

muzica uşoară. Am îndrăgit acest soi de melodie minoră, cu sinceritatea cu care îl iubesc pe Bach, Beethoven, Debussy sau Brahms. Am considerat întotdeauna muzica uşoară ca un adjuvant al unei bune digestii. După un concert important şi grav, nimic mai potrivit decât o melodie sprintenă cântată de lăutari buni, chiar în restaurant mai prost. Am savurat muzica uşoară cu sentimentul agreabil cu care savurezi anecdota ieftină pe lângă umorul cerebral, sau ciorba de potroace pe lângă crema parmentier. Muzica uşoară are ceva din voluptatea vinovată pe care o oferă femeea uşoară bărbaţilor căsătoriţi. O evadare dela schematismul cotidian, dela regulamentul aproape cazon al celor mai multe căminuri conjugale. Ca orice evadare, îţi umflă nările cu boarea libertăţii.

Am compus romanţe şi marşuri. Zeii mă protejau şi ajunsesem compozitorul numărul 1. al ţării, iar marşurile îmi conferiseră titlul de compozitor naţional. Semnalul postului de radio era format din primele două măsuri ale marşului meu. Eram jenat de importanţa ce mi se dădea. Imi cunoşteam puterile, ştiam că nu sunt mari. Veneau compozitori de seamă să-mi solicite permisiunea de a trata bietele mele teme muzicale populare, în compoziţiile lor cultivate, pretenţioase. Scriitorii îmi spuneau că sunt genial, că tocmai simplicitatea umorului şi stilului meu constitue factorul esenţial al artei universale şi eterne. Incepusem să mă cred deştept.

Un compozitor venit special din Germania mi-a cerut voe să îmi amplifice un marş, dându-i

proporţii de sinfonie. Această sinfonie a fost executată de Filarmonica din Berlin în 1945, cu strălucit succes, încadrată între "Leonore III" de Beethoven şi sinfonia treia a aceluiaş titan. Eu între Beethoven şi Beethoven, mai simplu, eu şi Beethoven!

Iar în 1940, în forul Mussolini din Roma, am fost primit de o fanfară renumită, a carabinierilor italieni, cu acelaş marş compoziţie proprie, fiind salutat ca sol naţional şi decorat de însuşi Regele Italiei şi Impărat al Abisiniei cu Crucea de Mare Ofiţer al Coroanei Italiei.

Dar zeii s'au prăbuşit curând. Toate posturile de radio s'au grăbit să mă şteargă din programele lor, interdicţia de a mă cânta fiind dictată tuturor orchestrelor din ţară. Iar la Tribunalul Poporului, în procesul intentat colaboratorului meu literar, s'a decretat că sunt lipsit de talent, plagiator şi retrograd. Unde trebue căutată obiectivitatea?

Iată întâmplări care răstoarnă principiile. Eu însu-mi nu mai ştiu dacă sunt talentat sau retrograd, dacă mai sunt sau nu sunt, precum nici Regele Italiei care m'a decorat, nu mai este rege şi nici împărat al Abisiniei, redevenită proprietate a Negusului, seducător şi oacheş.

Aceiaşi putere dirijează şi obiectivitatea. Aceleaşi forţe care azi îi dau valoare circulatorie, o vor aboli mâine, acuzând-o de subiectivism sau lipsă de lealitate.

x

In viaţă am avut de ales între dictatură şi democraţie. Le-am admirat pe amândouă în felul lor, dar amândouă m'au desamăgit la rândul lor. Ele sunt stări complimentare. Una o provoacă pe cealaltă, astfel cum apatia, frigiditatea sau lipsa de tact a unei soţii, aduce amanta străină în casă.

In dictatură conduce unul singur, iar ceilalţi tremură de frică. In democraţie toţi tremură de frică, dar nimeni nu conduce. Democraţia este în ultimă analiză mai generoasă, mai aproape de libertăţile divine.Eu sunt părtaş al democraţiei de mână tare. Libertatea e bună pentru cei buni. Atentatorii şi complotiştii la libertăţile umane trebue nimiciţi, chiar dacă democraţiei i se va spune dictatură. Sunt profesionişti ai crimei pentru care libertatea este ca un bulion pentru bacterii. Ei se desvoltă ca microbii şi fără restrângerea libertăţii nu vor putea fi stăviliţi. Dealtfel, cele mai avansate democraţii ale timpului îmbracă forme dictatoriale. Instinctul de apărare este prin el însuşi autoritar şi dictatorial.In faţa pericolului orice armă abolită de legi pare utilă.

După cum agenţii de circulaţie poartă pistol, deşi menirea lor este să dirijeze vehicole, iar nu să împuşte lumea de pe stradă, la fel şi o democraţie contimporană, va folosi puterea împotriva extremiştilor, cu toate că rostul ei ar fi să asigure egală libertate de expresie tuturor cetăţenilor statului constituit.

Totalitarismul îmi repugnă organic. Nu l-am înţeles şi nu l-am practicat niciodată.

Este negaţia personalităţii, este domnia muşchilor asupra creerului, triumful proştilor asupra deşteptilor. Astăzi când ţara noastră piere din pricina totalitarismului, ar fi besmetic cel care ar milita pentru perpetuarea lui, indiferent dacă ar fi de stânga sau de dreapta. Totalitarismul nu are poli opuşi. E unul şi indivizibil, periculos, desgustător şi degradant.

x

Ajuns la vârsta primei tinereţi, am învăţat să dansez. Dansul de salon, căruia i se mai spune artă, este un mijloc legalizat de a strânge în braţe, plăcere ce în condiţiuni obişnuite îţi este adesea refuzată. Dansul, început cu simple atingeri, simple luări de contact, este de multe ori preludiul totalei suprapuneri. Numai baletul şi dansurile naţionale sunt desinteresate şi artistice.

Ca orice tânăr am învăţat să dansez, prost, însă cu poftă. Deşi dansul e joc de picioare, totuşi mâinile sunt determinante. Cu cât mângâi sau strângi mai bine partenerul, cu atât mai mult vei fi decretat bun dansator.

In tinereţea mea se dansa fox-trott, shimmy, charleston şi one-step. Le-am învăţat pe toate. Dar l-am uitat pe cel mai important, cel despre care părinţii nici măcar nu îmi pomenisera : dansul morţii. Târziu mi-am dat seama că este cel mai popular. M'a urmărit mai mult de un deceniu cu paşii lui halucinanţi şi negri.

x

Regret că nu am practicat în copilărie gimnastica suedeză. Am suferit mult în viaţă din lipsa ei. N'am fost în stare nici odată să îmi încovoi şira spinării.

Dacă voiţi să aveţi succes în toate, deprindeţi să îndoiţi şira spinării la 90 de grade.

x

Imi place boxul. E dur, brutal, deslănţuit. Când te gândeşti că i se spune "nobila artă" ! Dintre toate artele antichităţii, clasicismului, renaşterei sau contemporaneităţii, nici una nu a avut privilegiul de a fi denumită "nobilă".

Mie îmi place boxul, fiindcă plătind nimica toată, privesc indiferent la pumnii adversarilor din ring, în timp ce eu sug chewing-gum, surâzător şi neatins.

x

Părinţii mei, originari din Ardeal, erau greco-catolici. Venind acum şaptezeci de ani în Vechiul Regat, ne-au botezat în religia oficială a ţării de atunci, adică ortodoxă. N'am înţeles niciodată zelul depus în luptele religioase de nuanţă creştină. Mai ales a ortodoxilor cu greco-catolicii. Oameni înclinaţi să trateze cu interes şi indulgenţă un mahomedan, budist, mozaic sau chiar un panteist, se înverşunează să discute deosebiri religioase minimale, pentru pretinse schisme aduse cultului aceluiaş bun, mare şi universal Dumnezeu. Tocmai religia care trebue să fie expresia toleranţei excesive, sapă astfel la temelia bunei convieţuiri a cetăţenilor aceleiaşi naţii. Din nefericire, în toate capitalele mari pe unde am pribegit plecând din ţară, am întâlnit

biserica în fruntea motivelor de discordie naţională.

Imi amintesc totuşi cu drag că deşi eram ortodox, un greco-catolic mi-a dat banii necesari ca să mânânc o masă împărătească la Paris, în ziua sosirei mele acolo, după ce trecusem prin groaza şi foamea închisorilor maghiare. Il chema Mircea Todericiu şi era preot. Imi amintesc apoi cu emoţie cum un mozaic, în timpul când mă găseam închis în ţară pentru delictul de naţionalism, într'o vreme când mai toţi prietenii mă părăsiseră sau mă renegau, venea din când la maică-mea şi o întreba dacă nu are nevoe de sprijin. Il chema Carl Harth. Insă un alt evreu necunoscut, la Budapesta, m'a făcut să cad în mâna poliţiei maghiare, atunci când putea să mă salveze. Oameni şi oameni.
Imi amintesc de un laic ortodox care mi-a dat ultima-i bucăţică de pâine într'o vreme de crâncenă foamete. Il chema Vasile Popa. Mi-aduc aminte însfârşit de un preot ortodox care mi-a dat la cap în repetate rânduri. Mă lupt să uit cum îl mai cheamă.

Toate tezele sunt conciliabile, mai ales cele religioase, tocmai datorită spiritului de omenie şi generositate, care trebue să prezideze aceste virtuţi de temelie ale creştinismului.

Preoţii ar trebui să înveţe mai multă muzică. Deprinzând legile armonice, pornind chiar dela simpla enunţare a lui Pytagora asupra armoniei sferelor, vor găsi soluţia acordurilor omeneşti. In armonia muzicală sunt şi disonanţe, care nu compromit întru nimic valoarea în sine. Dece ar fi altfel în armonia socială ?

M'au sfătuit părinţii să respect ierarhia valorilor. E însă foarte greu să deosebeşti la prima vedere. Indivizii au cam aceiaşi înfăţişare. De multe ori proştii au frunte lată şi figură inteligentă. Se mai spune că nu există oameni proşti. Că toţi indivizii ar fi deştepţi, unii indiscutabil, iar alţii discutabil. Iată o gratificaţie acordată proştilor, atât de mulţi la număr, ai secolului nostru.

Am avut în privinţa ierarhiei deziluzii grave. Domneşte pretutindenea răsturnarea. Am întâlnit, ce e drept, valori absolute. Am întâlnit însă şi mai multe valori decretate. Acestea tronau din nefericire asupra valorilor absolute.

Am întâlnit apoi maiori mai proşti decât sublocotenenţii, am cunoscut şefi de cabinet mai deştepţi decât miniştrii, am văzut mulţi directori ministeriali mai slabi decât impiegaţii şi mulţi profesori universitari anihilaţi de ştiinţa asistentului. Cu alte cuvinte, superiori inferiori şi inferiori superiori.

In viaţa de toate zilele valoarea este sufocată de circumstanţă, oportunitate sau nepotism. Valoarea este certă numai în eternitate.

x

Maică-mea m'a deprins să nu păcătuesc, fiindcă aşa cere morala creştină. Dar m'am trezit la maturitate într'o lume de păcătoşi. Dovada o produc bisericele pline. Doar păcătoşii se roagă cu fervoare. De altfel esenţa doctrinei creştine afirmă iertarea păcătosului, iar nu nimicirea lui. Fără de superstiţioşi şi păcătoşi biserica ar fi aproape goală.

x

Părinţii mi-au încurajat pornirile decente, fireşti, printre care şi dragostea curată faţă de femee, cu consecinţa logică a căsătoriei. Am întâlnit dragostea cu miros de matrimoniu la vârsta de 25 de ani, în persoana fostei mele neveste de acum, dar viitoarei mele neveste, de atunci. Ne-am cunoscut, ne-am iubit şi ne-am luat. Dar într'o bună zi păru că nu ne mai cunoaştem, că nu ne mai iubim şi că ne luăm la ceartă. Deşi uniţi pe veci de binecuvântarea nupţială, cât şi de ofiţerul fără trese şi epoleţi al stării civile, ne-am despărţit curând. Divorţul este o mare instituţie. Act de curaj sau renunţare, salvează omenirea de ipocrizia surâsului conjugal, afişat în ciuda dramelor şi a ruinei casnice.

Femeea este un spaţiu vital. Fără de ea mori sufocat, deşi uneori mori sufocat alături de ea. Micile răzbunări ale destinului.

"La donna e mobile." mai bine ! Tot ce e inamovibil te satură până la urmă : acelaş guvern, acelaş mâncare, aceiaşi oameni ... Uf !

x

Părinţii au cheltuit cu noi o sumedenie de bani ca să ne înveţe carte. Cultura este indispensabilă omului de bună condiţie. Ea îmbunătăţeşte şi coordonează spiritul, incadrându-l în sobrietatea diciplinei. M'am cultivat suficient, spre a face faţă întrebărilor suficiente. Mi-am însuşit un lustru superficial şi generalizat, ca al oricărui nespecialist. Categoria mea este cea mai repugnantă. Lăsând impresia că ştie mult, nu ştie

mai nimic. Intocmai ca la şcoală, când te întreba profesorul:

- Ce ştii mai bine, elev ?
- Orice, dom'le profesor.
- Atunci spune ce ştii mai bine.

Şi nu ştiai nimic.

Am învăţat câte ceva din epocile paleolitice şi neolitice, despre geneza marilor imperii, Orientul-Apropiat, India pre-ariană, China, America Precolombiană, despre Romani şi Greci, despre creştinism, bizantinism şi Arabi, câte ceva din Evul Mediu şi Renaştere, apoi puţină estetică, politică şi sociologie, religie filosofie şi literatură. M'am îndopat cu frânturi de ştiinţă universală, ca orice diletant, ca orice gâscă înainte de tăiere, ca orice învăţătoare provincială pe care familia doreşte s'o mărite cu vreun inspector şcolar şi care în noaptea nunţii riscă să fie supusă nu numai probei didactice a corpului, dar şi a creerului.

Şi totuşi în viaţa de mai târziu, consecinţele culturei incomplete au început să-şi producă efectele. Mă găseam odată într'un cerc de lume foarte bună.

- Ştii să joci bridge ? am fost întrebat.
- Nu ştiu, vă cer iertare .
- Ce idiot ! comentă în surdină, atât cât să poată fi bine auzită, o doamnă brună şi foarte distinsă.

Sau altădată, într'o lume tot atât de bună din continentul american, am fost decretat imbecil pentrucă nu auzisem de numele unui celebru jucător de golf.

Am primit însă şi reparaţii. Odată, după o conferinţă cu final sforăitor, în care vorbeam despre Xenophon şi rămăşiţile oştirei sale, m'am pomenit felicitat nespus de călduros de către un distins general daco-roman ca şi mine, care mi-a exprimat elogiul în mod cu totul propriu :

– Bravo dom'le ! Nu te-am ştiut om de cultură. Te credeam doar compositor.

Aprecierea gradului de cultură, este în funcţie de mediu. Pentru agricultor, cultură înseamnă zarzavat.

x

De mici copii ne-am familiarizat cu gândul morţii. Acel "memento" ne era repetat de câte ori ne socoteam nemuritori. Nu aş putea spune că ideia morţii m'a ademenit, sau că mi-a surâs, ca marilor creştini. Nici n'am privit-o ca pe-o aspiraţie. Moartea e un final macabru. Ea poate fi pentru cei buni şi drepţi, o simplă strămutare din viaţă în eternitate. Imi doresc nespus această nobilă, dar cât mai târzie plăcere.

Ne cutremurăm, în general, de gândul morţii. Este, în cel mai bun caz, dezagreabil. Reduce somnul şi pofta de mâncare.

Grozăvia morţii ne este insuflată întotdeauna de împrejurări şi fapte. Desintegrarea biologică, descompunerea în suflet şi ţărână, punerea în sicriu şi aşezarea la locul de veci, nu sunt elemente menite să încurajeze pe cei vii. In afară de perspectivele sumbre enunţate de religie, pentru ceiace te aşteaptă dincolo de lume, mai intervin o serie de argumente locale, care îţi anihilează apetitul, foarte firav, de a muri.

De aici oroarea tuturor pentru deces.

In moarte omul vede doar decorul sumbru, posac şi trist, pictat în negru, pe care scrie argintiu, ca pe coroanele artificiale: "lăsaţi orice speranţă, voi ce intraţi aici!" In moarte individul nu discerne decât scheletul lung şi deşirat, pândindu-l la răscruce de drumuri, cu surâsul hâd şi coasa în mână. Iar craniile etalate pe mese, în laboratorii, în vitrine, pe etichete farmaceutice, pe stâlpi de telegraf, cu orbite negre şi goale, cu două oase încrucişate sub bărbie, nu au nimic seducător, nimic de veselie. Propaganda pentru moarte, cel puţin cu mijloacele de astăzi, a eşuat în societatea modernă a oamenilor albi.

Dacă s'ar înfăţişa moartea sub chipul unei femei nespus de frumoase, surâzătoare, cu gropiţe în obrajii roz, cu ochi de cicoare şi părul în vânt, nu ne-ar mai îngrozi. Ar fi ca un afiş de teatru, ca un prospect de invitaţie la turism.

– "Poftiţi, Domnilor şi Doamnelor, cu mine, în călătoria cea din urmă !"

Ar fi mai romantic, mai atrăgător. Pastila de chinină învăluită în crusta roşie de zahăr.

Moartea trebue umanizată, îngrăşată, în nici un caz descarnată. Sugerez proprietarilor de pompe funebre să mediteze asupra acestui subiect. Vor câştiga clienţi, admiratori şi prieteni. Să se ferească însă de a prezenta imaginea morţii în liniile cubiste, diformate, decadente, ale picturii moderne. Căci o vor omorî !

x

Intr'o zi, va bate şi pentru mine ceasul din urmă. Scadenţa aşteptată dar nedorită. Va fi sfârşitul logic, implacabil, al autoportretului.

In mintea aburită voiu recapitula amintirile. Ce multe şi totuşi cât sunt de puţine. Vor defila prin faţa ochilor ce se închid, întocmai ca în imaginile proectate de lanterna magică, - mama, fraţii, prietenii. Vor defila femei aeriene, iubiri mărturisite sau neştiute, cântări şi râsete şi plânsuri. Vor năvăli în mintea ce se întunecă din ce în ce mai mult, imaginile precipitate şi suprapuse ca în prezentarea jurnalelor de cinematograf, ale minunilor văzute, vedeniile universului străbătut, ale chinurilor îndurate, ale marilor bucurii.

Am şi iubit, am şi urât. Am cântat, am visat, am suferit. Am respectat uneori chiar şi legile nescrise ale prieteniei. Am râs, am plâns şi am iertat. Am fost închis, am fost şi liber. Am dormit pe caldarâm, în paturi de mătase sau pe pae umede. Am fost şi mare, dar şi umil. Mai ales umil.

Voi încerca în pragul ultimului adio să desprind adevărul de neadevăr. Poate că abia atunci se va produce revelaţia după care alerg de atâta vreme, pe care viaţa mi-a refuzat-o. Nu aş dori să mor spunând ca Faust : "Zădarnic întrebat-am în nopţile de arzătoare veghe, Natura şi pe Creator ." Aş vrea să am puterea dea muri strigând ca orice bun creştin, chiar dacă gândurile din viaţă s'au încrucişat cândva cu rimele păgâne: "Trăiască Dumnezeu !"

M'aş bucura - ce ironie! -să mor într'o zi tristă ca şi moartea. Una din acele zile urâte, care simplifică decesul, făcându-l mai dorit. Natura să îmi scrie epitaful cu frunze care cad şi picături de ploae. Aşi vrea să se spună doar atât : A fost un om detreabă. Să-l odihnească Dumnezeu!

Dorinţa din urmă a autoportretului, ar fi să moară acolo, în România.

x

Voi adormi apoi prelung şi liniştit, cu consolarea că niciodată nu am asuprit pe nimeni. E singura virtute dobândită, în afară de sărăcie. Va lipsi în ultima clipă mângâierea fierbinte a mamei , pe fruntea de ghiaţă.

x

- Cine a murit? vor întreba nedumeriţi vecinii.

De dincolo de lume le va răspunde în şoaptă, întocmai ca un fâlfâit de aripi, un glas neauzit de dânşii :

- Eu ! Eu cel care mă născusem orgolios şi mândru, să cuceresc pământul.

Eu, robul lui Dumnezeu Ion.

"eu" cu e mic.

. . . .

Câtă linişte, ce bine e dincolo de lume !
Nu e frig, nici foame ...

POVESTE ADEVĂRATĂ

..... "Am deschis ochii la sud de Jaroslav, pe malul Volgăi, în conacul tatălui meu. Păstrez încă, în minte imaginea copilăriei, deşi prăbuşirile de tot felul, de atunci şi până astăzi, au estompat peisagii şi oameni, au redus în pulbere noianul de amintiri, apăsând asupra creerului cu tărie de ciocan.

Eram fericiţi acolo, tata, mama şi fratele meu, bucurându-ne de rodul muncii, de prietenia ţaranilor de pe moşie, cu care alcătuiam aceiaş familie. Pământul negru, fertil, se întindea cât vedeai cu ochii. Talazurile grânelor în bataia vântului păreau valurile Mărei Caspice, către care Volga îşi târa giganticele-i ape. Mi-aduc aminte cu câtă mândrie ne spunea tata că soarele răsare de pe moşia noastră şi că tot pe întinsul câmpiilor părinteşti asfinţeşte. Aflasem că Rusia era mare, însă pentru gândurile noastre de copii, nu putea fi mai mare decât holdele tatălui. Ştiam apoi că undeva departe, mai la Nord, este o capitală căreia îi zice Petrograd şi că acolo locuieşte ţarul tuturor Rusiilor. Dar nici ţarul nu putea fi mai puternic decât tata. Tata reprezenta pentru noi frumuseţea, bărbăţia şi autoritatea. Era într'adevăr minunat să-l vezi mai ales

....."Am deschis ochii la sud de Jaroslav, pe malul Volgăi, în conacul tatălui meu. Păstrez încă în minte imaginea copilăriei, deşi prăbuşirile de tot felul, de atunci şi până astăzi, au estompat peisagii şi oameni, au redus în pulbere noianul de amintiri, apăsând asupra creerului cu tărie de ciocan.

Eram fericiţi acolo, tata, mama şi fratele meu, bucurându-ne de rodul muncii, de prietenia ţaranilor de pe moşie, cu care alcătuiam aceiaş familie. Pământul negru, fertil, se întindea cât vedeai cu ochii. Talazurile grânelor în bataia vântului păreau valurile Mărei Caspice, către care Volga îşi târa giganticele-i ape. Mi-aduc aminte cu câtă mândrie ne spunea tata că soarele răsare de pe moşia noastră şi că tot pe întinsul câmpiilor părinteşti asfinţeşte. Aflasem că Rusia era mare, însă pentru gândurile noastre de copii, nu putea fi mai mare decât holdele tatălui. Ştiam apoi că undeva departe, mai la Nord, este o capitală căreia îi zice Petrograd şi că acolo locuieşte ţarul tuturor Rusiilor. Dar nici ţarul nu putea fi mai puternic decât tata. Tata reprezenta pentru noi frumuseţea, bărbăţia şi autoritatea. Era într'adevăr minunat să-l vezi mai ales

iarna, mare cât un munte, încotoşmănat în blănuri cenuşii, cu cisme roşcovane de iuft în picioare şi cu căciulă de astrahan cu fundul de mătasă roşie, încins cu centura şi cartuşierele ce se încrucişau pe pieptul lui mare, nespus de lat. Ii bănuiam prezenţa din depărtare, după zurgalăii troicei ce îl purtau ca o nălucă. Iar când intra în casă venind din crivăţul câmpiilor, se răcorea încăperea de parcă ar fi nins în odae. Dar Nicolai Nicolaevici - astfel i se spunea lui tata - ne lua pe genunchi, ne zvârlea în aer ca pe nişte mingi şi ne prindea din nou, începând să zburde cu paşi nebuni de căzăcească, de ne treceau sudorile ca în puterea verii.
Aş fi voit ca fericirea acelor clipe să nu se mai sfârşească, aş fi dorit ca viaţa să încremenească în loc. Numai poveştile mamei îmi tulburau din când în când închipuirea, aprinzându-mi mintea de fată cu vedenii din altă lume. Imi evoca o sală mare de bal, scăldată în aur şi lumină prin care, în acorduri de mazurcă, zburau perechi de dansatori parcă plutind. Unul din dansatori, în uniforma albă, lungă ca o redingotă, cu fireturi şi eghileţi de purpură, cu talia de viespe şi umerii cât uşa de laţi, era căpitanul de cazaci Boris Mihailovici. Feciorul vecinului nostru de moşie şi bun prieten al tatălui meu, fusese primit în garda imperială. Mama avea un singur vis: să devin soţia lui Boris Mihailovici, ofiţer la curtea ţarului.

Intr'o zi din toamna lui 1917 ne-am pomenit cu Grişa vizitiul, venind în goană dela Jaroslav. Se spunea că începuse răscoala în tot cuprinsul Rusiei, că ţarul fusese ucis şi că armata trecuse

iarna, mare cât un munte, încotoşmănat în blă-
nuri cenuşii, cu cisme roşcovane de iuft în pi
cioare şi cu căciulă de astrahan cu fundul de
mătasă roşie, încins cu centura şi cartuşierel
ce se încrucişau pe pieptul lui mare, nespus d
lat. Ii bănuiam prezenţa din depărtare, după
zurgalăii troicei ce îl purtau ca o nălucă. Iar
când intra în casă venind din crivăţul câmpiil
se răcorea încăperea de parcă ar fi nins în o
Dar Nicolai Nicolaevici - astfel i se spunea l
tata - ne lua pe genunchi, ne zvârlea în aer c
pe nişte mingi şi ne prindea din nou, începând
să zburde cu paşi nebuni de căzăcească, de ne
treceau sudorile ca în puterea verii.

Aş fi voit ca fericirea acelor clipe să nu se
mai sfârşească, aş fi dorit ca viaţa să încren
nească în loc. Numai poveştile mamei îmi tulbu
rau din când în când închipuirea, aprinzându-m
mintea de fată cu vedenii din altă lume. Imi e
ca o sală mare de bal, scăldată în aur şi lum
nă prin care, în acorduri de mazurcă, zburau
rechi de dansatori parcă plutind. Unul din dan
satori, în uniforma albă, lungă ca o redingot
cu fireturi şi eghileţi de purpură, cu talia
viespe şi umerii cât uşa de laţi, era căpitan
de cazaci Boris Mihailovici. Feciorul vecinulu
nostru de moşie şi bun prieten al tatălui meu,
fusese primit în garda imperială. Mama avea un
singur vis: să devin soţia lui Boris Mihailovi
ofiţer la curtea ţarului.

Intr'o zi din toamna lui 1917 ne-am pomen
cu Grişa vizitiul, venind în goană dela Jarosl
Se spunea că începuse răscoala în tot cuprinsu
Rusiei, că ţarul fusese ucis şi că armata tre

de partea răzvrătiţilor. La câteva zile după aceia, oameni străini au năvălit în curte, întărâtaţi de băutură, punând foc şirelor şi hambarelor, impuşcând ce întâlneau în cale. Am stat ascunsă două zile şi două nopţi într'o firidă din pivniţa caselor; Când am ieşit deacolo istovită, prăpădul pustiise moşia. Printre ruini mai fumegau mormane de porumb şi grâne. Vite moarte, care răsturnate, o muncă de o viaţă trasă prin sabie şi pârjol. Ardeau amintirile, copilăria şi trecutul.

Pe tata l-am găsit însângerat în grajdul cailor. Purta o tăietură adâncă la frunte, deasupra ochiului şi o alta la braţ. Era pentru înâia oară că îi vedeam privirea umedă. Insă nu de durerea rănilor, fiindcă tata nu cunoştea suferinţa cărnii şi nici amarul lacrimilor. Dar într'un colţ întunecat al grajdului, două muşuroaie de pământ proaspăt făceau să lăcrimeze ochii care nici odată nu plânseseră.Tata cu mâna lui îşi îngropase acolo tovarăşa de viaţă şi feciorul. Cu o noapte înainte, mama şi fratele meu fuseseră spânzuraţi de către răzvrătiţi de o grindă din podul grajdului.

Astfel am cunoscut noua religie rusă, bolşevismul. Crima înlocuise dragostea şi Lenin pe Dumnezeu. "

II

..... "Pluteam de trei săptămâni într'un barcaz pe Volga, cu gândul de-a ajunge cât mai departe. Trecusem de Nijni-Novgorod, lăsând în urmă oraşul Kazan şi ne îndreptam spre Samara.

Eram un grup de fugari îmbrăcaţi sărăcăcios , cu strae vechi şi hărtănite, cu feţele murdare de praf, arse de soare şi vânt. Proprietari de pământ, intelectuali, foşti ofiţeri, porneau în necunoscut, spre zări mai luminoase. Când am ajuns la Samara, tată-meu a coborât pe uscat să caute de ale gurii. De atunci nu l-am mai văzut. Târziu am aflat că fusese prins de bolşevici şi împuşcat. După peripeţii de nedescris, după aproape un an de peregrinări şi chinuri cumplite, am ajuns la Istambul în tovărăşia unui fost colonel, bun prieten al familiei şi unic supravieţuitor, împreună cu mine, din întregul grup al celor de pe Volga.

Era în toamna anului 1919. Mii de refugiaţi ruşi se găseau aici. Intreaga protipendadă de odinioară făcea un prim popas în Turcia, pornind apoi să împânzească lumea întreagă, bieţi vânzători de suflet slav şi nostalgie, sperând cu încăpăţinare în întoarcerea unei lumi apusă pentru totdeauna. In depărtare, patria se stingea în convulsiunile celei mai teribile tragedii a istoriei.

Aveam atunci şaptesprezece ani. Timpul trecea, înmormântând speranţele una câte una, spulberând iluziile. Diademele marilor ducese şi stemele bătute în pietre scumpe se vindeau la licitaţie. Mătasea care învăluise trupurile aristocratice ale minunatelor doamne, fala Petersburgului de odinioara, fusese înlocuită cu stamba aspră a femeii de serviciu. Fracul nobililor şi strălucitoarea uniformă a generalilor ţarului făcuse loc salopetei. Aproape că nu era local de noapte în care să nu servească o aristocrată rusă şi nici automobil pe piaţa Istambulului, Parisului, a New Yorkului, a cărui şofer să nu fie o personalitate a vechiului regim.

Devenisem subiectul la modă. Marea noastră tragedie naţională şi umană, era un vast şi inepuizabil material pentru piese de teatru, filme şi romane, chiar pentru comedii şi operete . Lacrimile exilaţilor stârneau aplauze, iar drama ruşilor albi excita pe rafinaţi şi noctambuli.

Compasiunea Apusului pentru suferinţele celor din Răsărit, a fost întotdeauna de ordin cerebral. Stomacului gol şi crampelor de foame, li s'a răspuns cu analiza psihologică a fenomenului ce le produce, urmată de largi şi generoase strângeri de mână.

După doi ani de zădarnică aşteptare a întoarcerei în patrie, m'am măritat cu un inginer din Smirna, dobândind totodată prin căsătorie cetăţenia turcă. In 1924 m'am separat de soţul meu şi luându-mi copilul am plecat la Bucureşti, unde aveam să rămân timp de douăzeci şi şase de ani, până în 1950. Iată de ce adevărata mea patrie a fost România. Acolo am trăit mai mult decât laolaltă în ţara de naştere, Rusia, şi în ţara adoptivă, Turcia. Acolo am cunocut oameni şi prieteni cum nu voiu mai găsi niciunde.

III

"Până în anul 1944, la intrarea bolşevicilor în ţară, România a fost o insulă a fericirei. Generositatea şi bunătatea oamenilor îmi amintea de blândeţea şi omenia părinţilor mei.

Iar bogăţia era aceiaş pe care o cunoscusem în Rusia dinainte de 1914.

In timpul ultimului războiu am trăit luni în şir înfrigurarea "eliberării". Inaintarea victorioasă a nemţilor în inima imperiului sovietic redeştepta speranţe, întreţinând iluzii. Nu îi iubeam pe nemţi. Totuşi victoriile germane ne bucurau. Odată Rusia înfrântă, speram că un nou statut îi va fi aplicat. Contam apoi pe o resolvare fericită a conflictului, prin triumful tezei aliaţilor apuseni. Dar aceştia, prin sprijinul necondiţionat acordat lui Stalin, înmormântau din nou aspiraţii şi nădejde.

Când am văzut că frontul se apropie de graniţele României, m'a cuprins o groază de nedescris. Este drept că paşaportul turcesc îmi acorda o indiscutabilă imunitate. Dar pentru bolşevici legile internaţionale sunt nimicuri şi actele simple petece de hârtie. Iar ceiace făcea şi mai primejdioasă situaţia mea, era faptul că în paşaport fusese înscris locul naşterei : Jaroslav, Rusia.

Armistiţiul oferit de România venind pe neaşteptate, am fost silită să rămân în ţară. Am cerut protecţie legaţiei Turciei, vizându-mi paşaportul în vederea plecării.

Odată cu ocupaţia bolşevică începu calvarul ţării. De prisos să-l mai descriu, fiindcă l-au trăit toţi cei de acolo şi l-au descris toţi cei ce au fugit. Pentru noi, locuitorii de origină rusă, situaţia era înspăimântătoare. Cunoşteam ororile comunismului, masacrele şi grozăvia bolşevismului. De teama lor fugisem din patrie.

Şi acum iată-ne căzuţi în capcana aceloraşi asupritori! Ura oamenilor lui Stalin faţă de apartenenţii vechiului regim ţarist era mortală. Chiar din primele zile ale ocupaţiei începură "lichidările". Oameni bătrâni, de şaptezeci, optzeci de ani, erau ridicaţi noaptea sub pretextul repatrierii şi dispăreau fără urmă. Un cunoscut al meu, profesor de liceu, cetăţean român de origină rusă, fusese găsit ciuruit de gloanţe în locuinţa sa de lângă spitalul Colentina. Il împuşcase o patrulă sovietică fără vreo explicaţie, fiind denunţat ca primejdios de către femeia lui de serviciu, care voia să-i ocupe locuinţa.

In nenumărate rânduri mă vizitau agenţi de poliţie, cari prin şantagii şi ameninţări îmi storceau bani spre a mă lăsa în pace. Reveneau a doua zi însoţiţi de către un soldat al poliţiei militare sovietice şi târgul începea dela capăt. Obiectul presiunei era întotdeauna băiatul meu, care împlinind 22 de ani se înscrisese la şcoala politechnică. Deşi tatăl său fusese turc, îl ameninţau cu repatrierea în Rusia unde, spuneau ei, este nevoe de technicieni şi braţe de muncă.

Imi povestea fiul meu un aspect inedit al teroarei introduse de comunişti. La cursuri ori la practica ce o făceau în fabrici, studenţii stăteau de vorbă între dânşii în timpul pauzelor. Vrând-nevrând se făceau şi aluzii politice. Se comentau sumar şi superficial, cu o vizibilă lipsă de interes şi de încredere, întâmplările zilei. Aparent, niciunul nu le acorda importanţă, de teama de a nu fi denunţat ca

inamic al regimului. Fiindcă întotdeauna din cei doi-trei la număr care stăteau de vorbă, deşi prieteni, cel puţin unul trebuia să fie delator. Trăiau atât de încordaţi de groaza de a fi pârâţi de "celălalt", încât la sfârşitul discuţiei se producea o adevărată goană a celui care ajunge mai întâi la cancelarie, să-şi delateze colegii în faţa directorului politic, a politrucului.

În tot cuprinsul ţării, dar mai ales în Bucureşti, spaima de a fi denunţat este neînchipuită. Ii bântue şi pe membrii aceleiaşi comunităţi. Metodele sovietice în a sfărâma chiar unitatea singurei celule rezistente, familia, sunt diabolice. In special copiii cad victime. Scoşi de sub autoritatea părintească, corupţi de către oamenii regimului cu promisiuni şi avantagii seducătoare - femei, bani şi băutură - ajung să-şi vândă fratele, sora sau părintele. Se constitue comitete de elevi în care şeful, agent de disoluţie, atacă virtuţile familiare incitând la independenţă şi emancipare. Şi ca prin farmec răsar în timpul discuţiilor câteva sticle de băutură şi tutun la discreţie, tocmai ceiace părintele interzice de obicei copilului. Când minţele sunt ameţite de alcool şi vorbărie, apar "fetele", prostituate tocmite de "responsabili" ca să înfrângă ultimile bariere morale ale şcolarului de treisprezece, patrusprezece ani. Şi orgia începe în comun. Impreunarea se consumă pe băncile şi podelele şcolii unde altădată "Bucolicele" lui Virgil se încrucişau cu "Dialogurile" lui Platon. "

IV

"Nopţile bucureştene !

Imi amintesc cu emoţie de frenesia unică ce stăpânea capitala României de odinioară. Era atâta mişcare, atâta freamăt şi veselie în stradă, încât te întrebai când are lumea timp să se mai odihnească. Străinul se lăsa cucerit de vraja nopţilor bucureştene de altă dată. Nu le întâlneai nici în Paris, nici la Madrid sau la Viena. Era ceva cu totul deosebit, în care se reflecta starea de spirit, vioiciunea şi decenţa populaţiei. Fiindcă populaţia imprima farmecul vieţii. Clădirile nu puteau fi mai impunătoare decât cele apusene, nici localurile mai faimoase, nici bulevardele mai largi. Dimpotrivă, te izbea asimetria, deosebirile crispante dintre stiluri şi dimensiuni, amestecul de gusturi şi bizarerie. Şi totuşi am auzit nenumăraţi străini spunând că Bucureştiul este cel mai prietenos oraş din lume. Tocmai pentru acel "ceva" nedefinit, imponderabil, care te învăluia ca o melodie tulburătoare, ca un parfum insinuant, ori ca o băutură spumoasă. Era o veselie care nu avea nimic strident, la care contribuiau femeile frumoase, bărbaţii eleganţi, politeţa patronilor de localuri, bonomia crâşmarului, surâsul lăutarului şi al florăresei, anecdotele cafenelei, strigătele birjarilor şi ale lustragiilor de ghete. In Bucureştiul de odinioară, noaptea era prelungirea firească a zilei, o simplă strămutare a aceleiaşi vieţi

inamic al regimului. Fiindcă întotdeauna din cei doi-trei la număr care stăteau de vorbă, deşi prieteni, cel puţin unul trebuia să fie delator. Trăiau atât de încordaţi de groaza de a fi pârâţi de "celălalt", încât la sfârşitul discuţiei se producea o adevărată goană a celui care ajunge mai întâi la cancelarie, să-şi delateze colegii în faţa directorului politic, a politrucului.

În tot cuprinsul ţării, dar mai ales în Bucureşti, spaima de a fi denunţat este neînchipuită. Ii bântue şi pe membrii aceleiaşi comunităţi. Metodele sovietice în a sfărâma chiar unitatea singurei celule rezistente, familia, sunt diabolice. In special copiii cad victime. Scoşi de sub autoritatea părintească, corupţi de către oamenii regimului cu promisiuni şi avantagii seducătoare - femei, bani şi băutură - ajung să-şi vândă fratele, sora sau părintele. Se constitue comitete de elevi în care şeful, agent de disoluţie, atacă virtuţile familiare incitând la independenţă şi emancipare. Şi ca prin farmec răsar în timpul discuţiilor câteva sticle de băutură şi tutun la discreţie, tocmai ceiace părintele interzice de obicei copilului. Când minţele sunt aneţite de alcool şi vorbărie, apar "fetele", prostituate tocmite de "responsabili" ca să înfrângă ultimile bariere morale ale şcolarului de treisprezece, patrusprezece ani. Şi orgia începe în comun. Impreunarea se consumă pe băncile şi podelele şcolii unde altădată "Bucolicele" lui Virgil se încrucişau cu "Dialogurile" lui Platon. "

IV

"Nopţile bucureştene !

Imi amintesc cu emoţie de frenesia unică ce stăpânea capitala României de odinioară. Era atâta mişcare, atâta freamăt şi veselie în stradă, încât te întrebai când are lumea timp să se mai odihnească. Străinul se lăsa cucerit de vraja nopţilor bucureştene de altă dată. Nu le întâlneai nici în Paris, nici la Madrid sau la Viena. Era ceva cu totul deosebit, în care se reflecta starea de spirit, vioiciunea şi decenţa populaţiei. Fiindcă populaţia imprima farmecul vieţii. Clădirile nu puteau fi mai impunătoare decât cele apusene, nici localurile mai faimoase, nici bulevardele mai largi. Dimpotrivă, te izbea asimetria, deosebirile crispante dintre stiluri şi dimensiuni, amestecul de gusturi şi bizarerie. Şi totuşi am auzit nenumăraţi străini spunând că Bucureştiul este cel mai prietenos oraş din lume. Tocmai pentru acel "ceva" nedefinit, imponderabil, care te învăluia ca o melodie tulburătoare, ca un parfum insinuant, ori ca o băutură spumoasă. Era o veselie care nu avea nimic strident, la care contribuiau femeile frumoase, bărbaţii eleganţi, politeţa patronilor de localuri, bonomia crâşmarului, surâsul lăutarului şi al florăresei, anecdotele cafenelei, strigătele birjarilor şi ale lustragiilor de ghete. In Bucureştiul de odinioară, noaptea era prelungirea firească a zilei, o simplă strămutare a aceleiaşi vieţi

trepidant într'un decor ceva mai estompat. Ca o lumină orbitoare, căreia i-ai diminuat puterea, trecând-o în altă fază . Ca soarele, căruia mâna Creatorului printr'o magică întoarcere de resort, îi dă paloarea lunei.

Dar valoarea unei nopţi se determină de ochii minţii, nu de privire. Oricât de minunată ar fi o noapte, dacă mintea îţi este pustie şi sufletul străin, nu îi vei înţelege vraja. Intunericul te va înfiora.

Marea extaziază închipuirea liberă de griji, dar umple de teamă inimile împovorate. Aceiaşi mare poate fi motiv de inspiraţie pentru poet, precum poate fi prilej de blestem pentru mama căreia i s'a înecat copilul, pentru soţia de pescar al cărui bărbat nu s'a mai înapoiat de pe ape.

Sunt comandanţi de nave pentru care armele sau dinamita ce transportă dela un ţărm la altul constitue o "preţioasă" încărcătură. Fiindcă au fost plătiţi cu bani grei şi câştiguri însemnate. Dar aceiaşi preţioasă încărcătură va pustii undeva vieţi, va semăna nenorocire şi ruină.

Sunt raze care vindecă şi în acelaş timp omoar . Sunt nopţi care îmbată şi nopţi care ucid.

Dela venirea ruşilor în ţară nopţile bucureştene erau ucigătoare. Dispăruse viaţa, lumina, frenezia. Arareori un trecător se avânta să iasă din casă, de când începea să însereze. Pe străzile pustii răsuna doar cadenţa cismelor şi pasul potcovit al miliţiei roşii. Din serile de odinioară nu mai rămăsese decât amintirea. Chiar dacă îţi era conştiinţa limpede ca şi cristalul,

teroarea instaurată de ocupant se impunea ca o interdicţie nedecretată. Fiindcă starea de asediu nu exista. Oricine era liber să circule cât îi pofteşte inima, precum oricărui lucrător îi este teoretic acordat dreptul la grevă. Dar auzit-aţi vorbindu-se vreodată de greve in Uniunea Sovietelor ?

Cercetătorul superficial nu va descifra nicicând efectele psihice ale metodelor invizibile practicate de comunişti, spre a semăna groaza. Intr'adevăr, deşi armele teroarei sunt nevăzute, totuşi lumea trăeşte într'un climat de surexcitare permanentă, de groază subconştientă, de panică nespusă. Comunismul izbuteşte să stabilească o stare vecină cu nebunia, fără mijloace aparente. Ameninţarea venită nu se ştie de unde, din umbră, îţi dublează fiinţa ca şi o existenţă normală ce te urmăreşte de dimineaţa până seara. Te scoli cu groaza, lucrezi, mănânci, te plimbi şi te culci cu ea în sânge, în creer, în inimă. Ai vrea să te eliberezi şi nu izbuteşti. Ai vrea să strigi şi nu poţi. In jurul tău sunt oameni care pătimesc la fel cu tine. Cui să te plângi, cine să-ţi vindece durerea? E ca un vis urât în care simţi că deşi viu, calăii îţi rostogolesc peste trup mormane de pământ, să te îngroape. Dar visul se împrăştie când te trezeşti. Insă teroarea ascunsă, practicată de bolşevism, este visul sumbru, veşnic, fără de sfârşit. Sunt fericiţi doar cei ce mor de moarte bună.

x

V

"Locuiam la marginea lacului Floreasca. Intr'o noapte, pe la ceasurile unsprezece, mi s'a părut că bate cineva la fereastră. Aveam o singură încăpere cu bae, care da spre stradă, pe care o împărţeam cu băiatul meu, de care mă separa un simplu paravan de pânză. Stăpânirea nu ne dădea dreptul la mai mult. Auzeam de după perdea respiraţia liniştită a copilului. Muncise toată ziua în fabrică şi se culcase de timpuriu pentru a fi la şase dimineaţa la uzină . Am închis ochii încercând să mă liniştesc. Dela venirea ruşilor somnul tuturor era spasmodic şi mintea halucinată fecunda închipuirea, amplificând realitatea, deformând împrejurările. Spaima nu are dimensiuni, nici limite. Să îi ceri măsură sau moderaţie, înseamnă să o prefaci în raţiune.

Am încercat să adorm şi totuşi bătaia la fereastră stăruia în minte ca un ecou puternic, ca lovitura târnăcopului în piatră. Nu mai descifram dacă e vis sau realitate. Uşor, prin întuneric, mi-am deşteptat copilul. I-am spus în şoaptă că mi se pare că aud bătăi în geam. Pândeam amândoi încordaţi, cu respiraţia suspendată. Doar tâmplele zvâcneau, făcând urechile să vâjâie. Onouă bătae răsună, de astă dată precisă, indiscutabilă. Ştiam ce mă aşteaptă. Vizita de noapte însemna deobiceiu sfârşitul. Mi-am făcut cruce şi m'am apropiat de geam.

In întunericul de nepătruns am lămurit cu greu două mogâldeţe negre. Desigur doi soldaţi

sau agenţi. Erau vârâţi unul într'altul, făcând parcă un singur trup. Dar când ochiul s'a mai obişnuit cu bezna, am desluşit un bărbat şi o femee. Şi pentru a nu mai prelungi agonia, am deschis fereastra.

Fără a scoate o vorbă, cu îndemânare de pisică, cele două năluci s'au strecurat în cameră, aş spune mai degrabă că s'au prelins. Am încercat să ţip, dar n'am avut tăria. M'am simţit deodată cuprinsă, îmbrăţişată şi buze fierbinţi îmi sărutau mâinile, braţele desgolite, picioarele. Era femeia, care despicând tăcerea, îmi spuse în ruseşte, mai mult gemând decât vorbind:

- Iartă-ne ! Suntem noi.

Am închis perdelele şi am aprins o lumânare. Cei din faţa mea erau inginerul V. din Taganrog, cu soţia sa, doctoriţă în medicină. Fugiţi din Rusia, veniseră în ţară odată cu trupele germane în retragere. Ne cunoscusem întâmplător, de curând, în casa unor prieteni.

- Indură-te, doamnă, şi ne primeşte până mâine seară. Ne caută poliţia secretă.Sunt două săptămâni de când gonim ca nişte fiare fugărite, să ni se piardă urma. Nu ştim unde să ne mai ascundem, nimeni nu vrea să ne adăpostească. Dumneata erai ultima la care puteam apela. Nici nu ne cunoaştem bine. Dar dacă am venit, crede-ne că nu mai exista scăpare.

- Sunteţi nebuni ! Nu vă gândiţi la situaţia mea ? Poliţia mă suspectează de luni de zile. Vă somez să plecaţi de îndată, până nu se descoperă nimic. Alminteri, mă siliţi să vă denunţ. Fugiţi de aici, fugiţi

cât mai este timp ! Afară ! Afară !

- Doamnă, ai milă! Te implorăm ca pe Dumnezeu. Găzdueşte-ne doar o zi, una singură ! Mâine noapte părăsim oraşul cu un convoi militar ce merge către Dunăre. Am aranjat cum e mai bine, şi cu ajutorul cerului sper să ajungem în Italia.

Situaţia era dramatică. A acorda azil unor fugari sovietici însemna pedeapsa cu moartea. Nu, nu-i voiu adăposti ! Să-i lumineze Dumnezeu ! Doar câteva zile ne despărţeau de plecare. Cerusem viza, plătită scump, şi o aşteptam din ceas în ceas spre a părăsi ţara prin Constanţa, cu destinaţia Istambul. Oprisem locuri la vapor pentru mine şi băiatul meu. Nu, nu voiu frâna în nici un caz destinul şi viaţa, de dragul unor necunoscuţi !

Femeia îmi cuprinsese picioarele. In penumbră îi simţeam doar lacrimile fierbinţi şi spasmele trupului. Luptam să mă eliberez. Apoi nu am mai stat pe gânduri. Deşi inima bătea să-mi spargă pieptul, mi-am adunat puterile şi am răspuns anevoe, cu glas ce nu era al meu :

- Puteţi rămâne.

Atunci bărbatul din faţa mea, inginerul, a îngenunchiat la rândul său, voind să-mi sărute mâna. Priveam la el absentă, aproape cu silă. Dar în aceiaşi clipă l-am văzut svârcolindu-se cu gura căscată, cu ochii holbaţi, horcăind în prada unei sincope. Apoi s'a liniştit, aşternându-se pe podea ca pentru lungă odihnă. Murise."

VI

"Zorile ne-au găsit încremeniţi, privind ca scoşi din minţi unul la altul, fără un cuvânt măcar o şoaptă. Minutele trecuseră încet ca anii. Lacrimile secaseră, făcând loc unei disperări mute. Soţia inginerului îşi plângea bărbatul, unicul prieten, singurul sprijin. Eu îmi plângeam nenorocirea venită din senin. Incercasem de câteva ori să mă înduioşez de soarta femeiei străine. Dar nu izbuteam. In inima mea se petrecuse o înăcrare surdă între sentimentul de milă pentru ea şi între grozăvia unei realităţi ce nu avea pereche.

Imi dădeam bine seama că mila şi compătimirea, analizate sincer, sunt la omul normal simple stări accidentale. Noi, oamenii de rând, "practicăm" mila, nu o "oferim". Ne înduioşăm din politeţă sau obligaţie, necum din caritate. Nu dăm atât din sentimentul generosităţii de a da, pe cât din riscul de a fi văzuţi că nu dăm. Orbii sunt infirmii cei mai puţin ajutaţi, tocmai pentrucă ochii lor privind în interior, nu văd pe cel ce trece fără să le dea obolul.

Intr'o biserică, cutia milelor aşezată în vreun colţ întunecat, rămâne mai întotdeauna goală. Depun ofranda doar puţinii superstiţioşi şi arareori câte un om de suflet. Când însă vine preotul cu tava întinsă, dăm din condescendenţă şi din obligaţie. E binele impus, e mila vizibilă a fariseului.

Intre un mare mutilat şi un câine şchiop, ne înduioşează tragedia câinelui. Intre străinul

cu plămânii sfârtecaţi şi între prietenul ce şi-a pierdut averea la cărţi, vom ajuta pe cel din urmă. Respectăm legea prieteniei, dar nesocotim legile omeniei. Ajutăm când ne place şi cum ne place. Criteriile sunt personale, egoiste şi circumstanţiale. Nu au nimic a face cu Dumnezeu, nici cu religia.

Despre mine, păstram credinţa că sunt generoasă, receptivă la necazul altora. Dar acei alţii fuseseră totdeauna mai necăjiţi decât mine. Practicasem generositatea dintr'o poziţie majoră. Acum însă situaţia se presenta uniformă pentru noi cei trei care eram încă în viaţă. Sancţiunea ne lovea pe toţi în mod egal, fără descriminare: pedeapsa cu moartea. In clipa aceia ar fi fost o nebunie să mă înduioşez de soarta altora. Decesul inginerului ? Un accident care nu acorda nici o uşurare soţiei sale, iar mie îmi jefuia existenţa .

Iată dece, din lupta tăcută ce se dăduse în mintea întunecată ca şi noaptea ce mă înconjura, se detaşa precis, ca o lumină de neon, conturul ciudat al unei singure dorinţe, ce parcă îmbrăca forme umane: setea de viaţă. Da, voiam să trăesc cu orice preţ, în dauna oricui, pentru mine şi copilul meu, numai pentru noi doi şi pentru plăcerea de a trăi !"

VII

"Instinctul de conservare se afirma cu mult mai puternic decât îl bănuisem. Mă bucuram că nu sunt slabă. Apoi mă cuprindea din nou desnădejdea.

Regretam că nu este lumină mare să privesc cadavrul, să-l blestem, să-l invidiez. Da, să îl invidiez. Sunt sigură că in acea clipă oricare dintre cei prezenţi în întunericul încăperii, ar fi schimbat bucuros cu stârvul ce zăcea lungit pe podea în faţa noastră. Odată cu bătăile inimei , pentru el încetase calvarul, desnădejdea. Era întâia oară în existenţa mea că realizam aproape cu voluptate suprema resolvare pe care o acordă moartea. Cât de uşor murise inginerul ! O svârcolire de câteva clipe, un horcăit de o secundă, care lichidează în acelaş timp spectrul prezentului şi nesiguranţa viitorului. Nodul gordian încâlcit, indescifrabil, despicat cu o simplă lovitură de spadă.

Moartea ! Ce forţă iresistibilă, atrăgătoare !

Curajul mă părăsea. Mi se părea absurdă lupta de a trăi, îmi reproşam trecutul de zbucium şi de suferinţă, de chinuri şi peregrinări. Mintea era plină de vedenii. Mama şi fratele meu spânzuraţi, tata împuşcat, eu pribegind din loc în loc, căzând rănită, ridicându-mă, luptând din nou şi iar căzând. Doar câteva zile mă despărţiseră de pleca ea spre altă lume, spre libertate, spre salvare. Acum totul se cufunda în întuneric. Un final ca atâtea altele în România de azi.

Aşteptam dimineaţa ca să denunţ poliţiei întâmplarea, invitând-o să ridice cadavrul, gata apoi să-mi ispăşesc pedeapsa liniştită. Voi implora pe călăi să lase cel puţin copilului meu viaţa.

Dar din nou mă cuprindea vârtejul setei de a trăi. Doar la două sute de kilometri dincolo

de mare era Istambulul, iar de acolo înainte începea lumea largă, adevărata lume. Era absurd să caut moartea acum, când totul mă invită să trăesc. Vreau să trăesc !

Simţeam în piept durerea ţipătului nestrigat. Vreau să trăesc ! Vreau să trăesc ! Vreau să trăesc !

Am dat perdeaua în lături şi lumina zilei ce pândise parcă la fereastră, dădu buzna în încăpere cu o brutalitate ce răneşte. Am acoperit cu un cearceaf cadavrul. Nu din desgust, dar nici din pietate. Seninătatea lui mortuară, liniştea totală, ultragiau viaţa care clocotea în mine. Il uram ca pe un duşman viu.

Intâlnind privirea soţiei inginerului, am sfredelit-o cu răutate. M'a surprins însă pacea ce i se aşternea pe faţă. Mi-a cuprins mâna, mi-a sărutat-o, spunându-mi cu glas de rugăciune :

- Iartă ce se întâmplă.A venit ca un blestem. Dar nu îţi face grijă. Eu singură voi rezolva problema .

O priveam consternată. Părea că nu mai suferă. Apoi a urmat :

- De prisos să îţi descriu ce s'a petrecut în sufletul meu în aceste câteva ceasuri. Am suferit nespus de mult, însă n'am liniştit.
Omenirea de odinioară plângea un mort un şir de ani. Ocrimă, un incendiu sau un furt se comentau dealungul timpului, iar ecoul se transmitea din generaţie în generalor se ţie. Astăzi durerea e comprimată, întocmai

ca pilulele către care tindem.

Crima a fost oficializată, asasinatul e o practică cotidiană, ca şi gimnastica la suedezi. Durerea, oricât de mare, va fi depăşită curând de alta şi mai mare. Trăim în secolul durerii. Iată de ce eu n'am vreme de pierdut. Voi profita de timpul liber între drama de acum şi cea de mâine, ca de un intermezzo orchestral între actele unei drame lirice.

Am recapitulat viaţa, am determinat concluziile. Bărbatul meu a fost cel mai bun soţ. Am impărţit cu el treizeci de ani de necazuri. Fiindcă bucuria a murit de mult în Uniunea Sovietică ... Dar viaţa lui a încetat. A avut fericirea să moară lângă mine. E cel mai mare privilegiu, deoarece toţi cunoscuţii noştri au dispărut neştiuţi de nimeni. Vreau să-l înmormântez cu mâna mea, spre a-l scuti de profanarea poliţailor."

Aveam impresia că delirează. Eram însă atentă la tot ce spune. I-am replicat lipsită de convingere, mai mult ca să provoc răspunsul mântuitor :

- Cum să-l înmormântezi ? Dar nu-ţi dai seama că e cu neputinţă, că nimeni nu trebue să ştie ce s'a întâmplat ?
- Mai dă-mi răgaz până diseară. Apoi îl voi svârli în lac cu mâna mea.
- Nu-l vei putea duce. Egreu ca plumbul.
- Uiţi că sunt doctoriţă în medicină. Il voiu diseca. Te voiu elibera astfel de coşmar şi mă voiu salva chiar şi pe mine .

Sunt dornică să trăesc, să fug departe, cât mai departe !

Simţeam o bucurie stranie ascultând-o vorbind, deşi mă înfiora tot ce spunea. Era un amestec de groază şi de frenezie. Gândul eliberării îmi turmenta fiinţa. Noaptea de nesomn şi spaimă,cu un cadavru lângă mine, cu perspectiva dramatică a zilei următoare, mă istovise. Hotărârea femeii străine de a face să dispară mobilul groazei, mângâia ca un balsam. In clipa aceia o admiram şi o iubeam ca pe o soră. De astădată eu am fost aceia care am îmbrăţişat-o, dându-i curaj, întărâtând-o :

– Ai dreptate. Noi vom trăi cu orice preţ. Suntem plămădite din acelaş aluat.

S'a auzit sunând. Am împins în grabă cadavrul sub pat, trăgând cearceaful cât mai jos ca să-l ascundă, în timp ce ea s'a strecurat în bae. Sunase un coleg al fiului meu, care venea să-l ia la lucru.A intrat în casă, au stat câteva clipe de vorbă şi au pornit apoi cu pas grăbit în stradă.

Nu se observase nimic din tulburarea noastră. Incepeam să recâştig curajul şi încrederea."

VIII

"Când a ieşit din ascunzătoare, soţia inginerului a urmat să povestească în şoaptă :

– Bărbatul meu este astăzi o biată rămăşiţă pământească. Cândva, aceste reziduri au visat, au iubit, au creiat, după toate legile dumnezeirei. Afost o vreme când viaţa fremăta in trupul

inert. Azi e la fel cu toate leşurile pe care disecam în timpul studiilor de medicină, unul dintre milioanele de hoituri semănate pe câmpurile de luptă, în camerele de gaze, în lagărele de concentrare. Va fi înmormântat fără onoruri, ca de altfel mai toţi eroii. La noapte îl va înghiţi apa lacului, împărţit în bucăţi, întocmai ca membrele unei păpuşi stricate.

Fastul înmormântărilor pentru oamenii de rând, este depăşit, cel puţin în Rusia Sovietică. Ii aşteaptă groapa comună sau crematoriul. Totuş cadavrelor de seamă li se aduc omagii chiar şi astăzi, ca şi faraonilor antichităţei . Sunt şefi de state, mari demnitari, miniştri, cărora li se dau onoruri neînchipuite. Activitatea publică încetează; mulţimea prosternată priveşte cu pălăria în mână defilarea sicriului acoperit cu flori, înfăşurat în drapelul naţional. Aşa a fost când a murit Lenin, la fel se va petrece şi cu Stalin. Ce tragică ironie : mulţimea se descoperă salutând pe cei mai mari bandiţi ai istoriei !

Universul experimentează forme noi de viaţă, în loc de a se întoarce în trecut, la lumea blândă a copilăriei noastre. Ideologiile moderne îşi arogă dreptul divin de a fabrica demiurgi din simpli oameni. Se încearcă a se modifica celula vitală, omul iniţial careporneşte din Adam, încălcându-se domeniile sacre ce aparţin doar Creatorului.

Sunt curente ce exaltă patriotismul, altele practică liberalismul sau discriminarea rasială. În goana după tipare noui, omenirea îl nesocoteşte tocmai pe cel mai simplu, ce de două mii de ani îi stă la îndemână : religia lui Christos.

Neo-ruşii au stârnit în om tot ceiace era mai subteran, latent, aproape stins : bestialitatea. Au convertit poporul cel mai religios al universului, într'un popor satanic. Nouă, celor vechi, ne e ruşine să mai spunem că suntem ruşi. Oriunde apărem, producem groază. Ni s'a falsificat identitatea, sufletul, fiinţa. Un singur om a confiscat viaţa a două sute de milioane. Omenirea civilizată ne stigmatizează pe toţi laolaltă, uitând că printre sutele de milioane, sunt doar puţini acei păgâni ce îşi adoră zeul: pe Stalin. Suntem huliţi şi acuzaţi, în loc să fim jeluiţi ca martirii!"

x

Aici a tăcut. Emoţia o copleşise şi plânsul îi prelingea şiroaie mari de lacrimi pe obrajii stinşi şi palizi . Am mângâiat-o ca pe un copil. Imi săruta mâinile cu buzele ce-i dogoreau ca jaratecul. Apoi mi-a spus cu glasul înfiorat, ce mi-a sfredelit creerul ca un pumnal şi care îmi răsună şi astăzi în ureche :

– "Mai am o ultimă rugăminte. Să îmi dai un sac şi un cuţit mare de bucătărie. Apoi, până diseară mă voi încuia în bae cu bărbatul meu. Eziua despărţirei. Ovom petrece împreună ...

Şi acum, rămâi cu bine şi Dumnezeu să te apere !"

x

Tremuram cuprinsă de friguri. In depărtare se auzea rumoarea oraşului ce se trezise. O nouă zi, un nou pas către moartea lentă, totală.

Nu mai era timp de pierdut. Mi-am adunat puterile şi 1-am dat cele cerute. A scos cu greu cadavrul de sub pat, 1-a cuprins în braţe cu dragul, cu pasiunea cu care îl strânsese poate întâia oară, cu treizci de ani în urmă. Apoi 1-a târât cu sine în bae.

Prin uşa întredeschisă se auzea o rugăciune ce parcă venea din altă lume :

Tatăl nostru, Carele eşti în ceruri,
Sfinţească-se numele Tău.
. . . .
. . . .
Şi ne iartă nouă greşalele noastre
. . . .
Şi ne izbăveşte de cel rău.
Amin!

. . . .

Am închis uşa şi am izbucnit în plâns sălbatec. De dincolo se desluşea cuţitul despicând în carne. Nu mai era un sacrilegiu. Un preot îngropând ţărâna ...

Mi-am astupat urechile şi am fugit ca nebună în oraş. Am colindat pe străzi, amestecându-mă cu lumea, respirând puternic, sorbind adânc lumina şi viaţa.

Când pe înoptate m'am apropiat înfrigurată de casă, mi-am găsit fiul aşteptându-mă la colţ de stradă.

– Vai mamă, cât am fost de îngrijorat ! Bine că ai venit ! Am o veste bună, mamă, o veste mare ! Ni s'a aprobat viza de plecare !

– Dar străina ?

— Când am venit acasă, n'am mai găsit pe nimeni.

. . . .

Peste patru zile debarcam la Istambul. Era o dimineaţă fantastică, întocmai ca în Pierre Loti. Peste palatele de marmoră ale Bosforului se aprinsese soarele imens, triumfător. Am deschis ochii mari, extaziată, cercând să-i fur lumina. Şi i-am închis uşor, pe nesimţite, să nu alung raza ce-mi pătrunsese în inimă."

O RAITA

PRIN BUCURESTII DE ALTA DATA

Fragmente dintr'o conferinţă
rostită în Septembrie 1950
la Buenos Aires

E noapte.

Pe străzi nici un trecător, de parcă viaţa a murit de mult. Doar paşii cadenţaţi ai patrulelor ruseşti spintecă liniştea. Focuri de armă răsună din când în când. Ca să intimideze, sau să ucidă. In case, somnul e spasmodic. Oamenii tresar la fiecare pas, iar întrebarea ce şi-o pun de ani de zile e aceiaşi : "Când ne vine rândul ?"

In fosta piaţă Brătianu statuia a dispărut de mult. In locul ei, o pancartă uriaşă cu bustul părintelui popoarelor mărit de câteva sute de ori. Şi totuşi n'a plesnit.

Pe zidul spitalului Colţea sunt afişe de spectacole, ca şi altă dată. La Teatrul Naţional se joacă "Cravata Roşie" de Mikailkov, la teatrul de Stat "Comoedia" se joacă "Liubov Jarovaia" de Treniev, la studioul Teatrului Naţional se reprezintă piesa lui Sofronov "Caracter Moscovit". La Operă se cântă "Kneaz Igor". Nu-i mai zice "Prinţul Igor", ca să nu amintească de rămăşiţile monarho-fasciste.

Nici cinematografele nu s'au lăsat mai prejos. Cultura vine dela Răsărit. Iată câteva titluri de filme : Nikita, Arinka, Amiralul Nakimov, Membrii Partidului, Cum s'a călit oţelul, Zoia, etc.

Ateneul Român, devenit Ateneul Republicci Populare, anunţă ansamblul de jocuri şi cântece al Armatei Sovietice.
Toate acestea în Bucureşti, capitala României, în anul 1950.

Din noapte răsar câteva blocuri de case luminate. Sunt birourile N.K.V.D.-ului. Iar mult mai departe, pe calea Şerban-Vodă, lumina crematoriului. Lucrează din plin, mărind în fiecare noapte producţia, după metoda răsăriteană.

. . . .

Şi totuşi a fost o vreme când soarele scălda viaţa fără de egal a celui mai drag oraş din lume. Când oamenii se culcau liniştiţi în pat, ca să se trezească abia a doua zi, dar tot în patul lor.

Afost, o vreme când numai stelele străjuiau nopţile fără de griji şi spaimă.

A fost odată în Bucureştiul copilăriei mele.....

. . . .

Când m'am născut pe strada Visarion, peste drum de noi era o şcoală primară, cu acelaş nume. Avea o curte mare în care primăvara înfloreau liliecci mov. In dreapta era clădirea şcoalei, iar mai în fund, cu privire către strada Coneta, biserica veche, astăzi monument istoric. Slujea acolo un popă cu barba albă, ciupit de vărsat şi cu codiţe la ceafă, părintele Mihalache.

Ne spovedea pe rând, cu toată clasa.
- Inveţi bine la şcoală, mă ?
- Da, părinte.
- Iubeşti pe tac'tu şi pe mă-ta ?
- Ii iubesc, părinte.
Şi bucuroşi că scăpăm repede, îi puneam în palmă câţiva bănuţi de aramă sau de nichel.

Mergând către dreapta,dădeai în bulevardul Lascar Catargiu. La stânga în strada Brutari, devenită apoi Mareşal Badoglio. Străzile din jur purtau nume de bresle: Nisipari, Precupeţi, Clopotarii Vechi şi Noui.

Ne-am mutat apoi în Clopotarii-Nuoi, devenită Grigore Alexandrescu, colţ cu Coneta, numită mai târziu I.G.Duca.
Tatăl meu conducea o fabrică de pânze şi frânghii prin apropiere, în şoseaua Bonaparte, peste drum de postul de pompieri Cometa. Iar şoseaua Bonaparte, traversând calea Dorobanţilor, se prelungea cu şoseaua Ştefan cel Mare, care te scotea afară din oraş, pe la Obor.

Vecinătatea cu postul de pompieri, a fost marea fericire a copilăriei noastre. De câteori era vreun foc, bătea clopotul căzărmei, care alarma întreg cartierul. Noi săream din pat şi desculţi, mai mult goi decât îmbrăcaţi, o porneam în goană la pompieri. Sacale mici, de 2-3 metri cubi de apă, trase de cai nărăvaşi care nu porneau decât în salturi sălbatece, târziu după ce au fost înhămaţi, se precipitau spre locul sinistrului, făcând un zgomot de nedescris pe caldarâmul de bolovani. Noi ne atârnam de scările sacalei şi ajunşi la foc ajutam la pompatul apei cu mâna. Coloana de apă atingea doar 4-5 metri

înălţime, încât clădirile ardeau de obiceiu până la temelie. Şi totuşi pompierii se bucurau de stima mahalagiilor. Războae nu erau pe atunci, aşa că singurii militari care dădeau din când în când examene de bravură, erau pompierii. Ii priveam toţi cu drag şi admiraţie, mai ales către seară, când cu coifurile de alamă bine lustruite şi cu centuroanele late de pânză roşie, se îndreptau ţanţoşi către "Naţional", unicul teatru din Capitală. Acolo îşi fumau liniştit ţigara pe culoarul sălei de spectacol, sub firma imperativă "Fumatul oprit".

Unul din cele mai spectaculoase incendii, prin 1910, care nu a fost depăşit în proporţii decât de focul dela Pirotechnia Armatei, ori dela magazinul Luvru din Calea Victoriei, sau de arderea Morii Comerciale din şoseaua Stefan cel Mare, a fost focul dela moara Stancovici, situată în şoseaua Bonaparte (Bună-parte, cum îi spuneau mahalagiii) colţ cu strada Roma de azi (mai bine spus de ieri, fiindcă azi Dumnezeu ştie cum îi mai spune) . Cu toate că veniră şi pompierii dela Postul Central (Bulevardul Elisabeta) şi cei dela Radu-Vodă şi dela Foişorul de Foc, incendiul a ţinut două zile. S'au mistuit acolo sute de vagoane de grâu şi au pierit arşi, spre durerea noastră, zeci de porumbei, care îşi aveau adăpostul pe sub streaşini.

Câmpul morii Stancovici şi grădina fabricei noastre, de mai multe pogoane, au devenit apoi Parcul Bonaparte. Mai în fund spre stânga, către Capul Podului (Piaţa Victoriei) era

direcţia şi depozitul tramvaelor cu cai. Iar în fund de tot era pădurea lui Vulpache Filipescu unde ne duceam să prindem arici sau stigleţi şi să furăm "micrea ursului" ori roşcove. Toată această parte a oraşului avea să fie cartierul aristocratic al Capitalei de mai târziu.

Fabrica unde lucra tatăl meu îşi cumpărase terenul dela vestitul maior Fănuţă, care comanda pe la sfârşitul veacului trecut escadronul de jandarmi călări, escorta regală de mai târziu.

Deşi doar la douăzeci de minute de mers pe jos de palatul regal, maiorul Fănuţă îşi avea aici, în vila pe care am locuit-o şi eu mai târziu, reşedinţa de vară, conacul moşiei. Centrul oraşului pela 1905 era atât de mic, încât pe nesimţite te pomeneai la mahala. Iar dela şoseaua Bonaparte înainte începea provincia, câmpia , bariera oraşului fiind la "Roata Lumii", în calea Dorobanţilor, colţ cu Stefan cel Mare. De aici încolo, controlul se făcea de către jandarmeria rurală. "Roata Lumii" era vestita crâşmă a unor albanezi, Eftimiu, unchii lui Victor Eftimiu, secătura atât de talentată; care servea şi el în copilăria mea, încins cu şorţul verde, ţoiurile cu ţuică sau berea lui Bragadiru, ori mititeii ce sfârâiau pe talere de lemn. Cântau la "Roata Lumii" nişte lăutari vestiţi, Pârvu şi Pistol. La toate aniversările şi zilele onomastice ne trezeam din somn în sunetul tarafului, venit să ne ureze la poartă.

La intrarea grădinii familiare "Roata Lumii", unde în afară de mahalagii venea şi protipendadă dornică de rustic, se găsea aşezată

o pompă de apă a primăriei, de unde veneau saca-
gii să-şi încarce sacalele, al căror conţinut îl
vindeau apoi pe la casele oamenilor. Fiindcă pu-
ţine curţi îşi aveau apa proprie. Iar când vreo
familie generoasă făcea parastas, plătea câte o
saca cu "apă de pomană". Strigătul sacagiului
răsuna pe străzi prelung, caracteristic:"Apă
de pomană! Ooop !" Mahalagii dădeau buzna să-şi
umple cofele cu apă gratuită, binecuvântând su-
fletul mortului, sau blestemându-l, dacă nu le
venea şi lor rândul.

Mahalaua Dorobanţilor, Floreasca, Corneas-
ca şi Polona, trăiau pe la începutul veacului
sub teroarea a trei renumiţi bandiţi, care pră-
dau şi ucideau pe negustori: Pipa, Zdrelea şi
Măruntelu. De groaza lor, bunică-mea aşeza în
uşă seara la culcare, toate scaunele şi mesele
din casă, unul peste altul până în tavan. Iar
dacă nu eram cuminţi noi copiii, ameninţarea
suna aceiaşi întotdeauna: - "Culcă-te, măi dra-
ce, că vine Pipa şi te ia!" Şi adormeam de fri-
că.

Bucureştii copilăriei mele aveau aerul de
târg oriental, până aproape de 1910, când sub
Corbescu a început să se pună problema unei ur-
banistici, pentruca după 1920, sub primariatele
lui Dem. Dobrescu şi Alecu Donescu să devină
o capitală onorabilă. Mai rămăsese mult orien-
talism, chiar în vremea din urmă. Insă centrul
şi aşa zisele parcuri - cartiere de vile - se
înălţau impresionante, de un farmec unic.

Aşezat în plină câmpie dunăreană, oraşul
avea totuşi privilegii. Clima era admirabilă,
uscată. Doar la trei ore de Marea Neagră, de

minunile Constanţei, oraşul gospodărit ani în
şir de unul dintre vrednicii primari ce i-a dat
ţara românească, Horia Grigorescu. La numai
un ceas şi jumătate de drum cu automobilul, te
găseai în plin munte, la Sinaia. Iar după numai
o jumătate de oră, te răsfăţai pe malul Dunării
ori în codrii Snagovului, sau la poalele minuna-
tului "Dealu Mare" cu vestitele-i vii. Toate a-
cestea, dacă nu voiai să te răcoreşti pe la Mo-
goşoaia, ori în pădurea Otopenilor, prin bosche-
tele restaurantelor din Băneasa, în trilul pri-
vighetorilor. "La Potou", "la Brotăcei","la Zo-
ica", "la Leii din Otopeni", "Parcul Privighetο-
rilor", "Fronescu", "Parcul Florescu" şi multe
alte grădini de vară te îmbiau cu farmecul lor
nicăiri întâlnit. Acolo ţiganul îţi cânta ca pe
vremuri, la ureche, cântece tulburătoare cu rezo-
nanţe din trecut, din vremea boerilor cu caftan
şi giubea, care veneau cu demoazelele încorse-
tate să facă chef la "Vila Regală" pe şoseaua
Jianului de astăzi.

Capitala privită de sus, de pe dealul Mi-
tropoliei, părea o imensă grădină. Cu excepţia
centrului aglomerat, unde încă se mai găseu des-
tule locuinţi cu parcuri şi grădini, era o pro-
fuziune de verdeaţă pe unde te uitai. Mai ales
către periferie, cât prindeai cu ochiul, nuci,
meri, salcâmi şi tei, încurcaţi în crengile lor
pe deasupra zaplazurilor aplecate sau putrezite
de timp. Primăvara era numai floare albă şi mi-
rositoare. Iar toamna târziu înserarea cădea re-
pede, cu neguri şi lumini tremurânde. Prin curţi-
le lungi se făcea bulionul şi magiunul de prune
în sunetul flaşnetei, ori se strângeau rufele

de pe frânghii. Porţile de lemn scârţiau prelung, iar în geamlâcuri băteau cu degetul musafirii. Pe străzile întortochiate şi umbroase, negustorii ambulanţi îşi strigau melopeic marfa. Cărbunarii cu "chiop-chiop-cărbuniii", găzarii cu bidoanele pline de petrol albastru, bogăţia ţării. Treceau ţigăncile cu "fierbinte porumbielu", brânzarii cu "caş-căşuleanu", mielarii cu "mielu gras" spânzurat de cobiliţe lungi, cornarii cu "cornuri calde patru de-un ban", apoi "peeria de măturat - peeria de măturat", sau bragagiii, bucuria copilăriei noastre, cu fes şi şalvari, prezentându-şi ispititor marfa în coşuri neacoperite, bâzâite de muşte şi albine. Erau acolo bigi-bigi, salip, bragă, rahat cu pistil, susan, acadele. Mai treceau geamgiii în portul ţăranilor din Ardeal, cântându-şi nazal profesiunea : geamooo, geamooo !

Dar cei mai mulţi şi cei fără de care nu se puteau concepe Bucureştii, erau oltenii zarzavagii. Plecau de cu noapte în piaţa mare, unde căruţele venite dela ţară dădeau locului un miros de sat, cu paele risipite pretutindeni, în care coşuri cu ouă uşoare şi limpezi, doniţi de brad, scoarţe cu ţesătura aspră şi bătătoare la ochi, stăteau orânduite milităreşte în aşteptarea cumpărătorilor.

Oltenii îşi umpleau cu vârf coşurile prinse în cobiliţe, cu care apoi porneau, plescăind de pietre tălpile goale, strigându-şi marfa în gura mare. Purtau pe umeri maldăre de dovlecei cu floare galbenă, fragedă. Morcovi cărămizii, cartofi cu miros de pământ, verze înfoiate cu picături de rouă pe frunze, cireşi pietroase,

crapi cu burţile pline de icre, cu aramă pe solzi şi cercuri roşii în jurul ochilor rotunzi, lini pământii cu mireazmă de iaz sau plevuşcă bună de ciorbă, apoi pui de găină în coşuri cu plasă, în care ţopăiau şi cotcodăceau la fiece zmunciturā.

Preţurile pela 1905 nu se depărtau prea mult de cele pe care le zugrăvea cronicarul Dionisie Eclisiarhul, vorbind despre vremurile domniei lui Ipsilanti. Iată câteva pitoreşti detalii din vremea aceia: morun proaspăt la Dunăre, ocaua 4 parale; somn, 4 parale; cosac şi alt peşte mărunt, o para ocaua; racii, 20 de-o para; icre de morun de cele proaspete (negre), 20 parale ocaua; fasole, linte, mazăre, o para ocaua.

Acelaş pitoresc cronicar, vorbind despre un paşă pe care îl numeşte Căpitan-Paşa, venit să ocupe Bucureştii, povesteşte cum acestuia i s'a năzărit să facă un chef cu - nimic alt - decât neveste de boeri. Şi citām textual, conservând limba cronicărească pe alocuri piparată, dar totuşi fermecătoare în naivitatea ei :

> " ....trimiţând Vodă pe postelnicul cel mare şi pe cămăraş de au adus muieri podărese curve şi cârciumărese, însă au ales muieri mai chipeşe şi mai frumoase, şi le-au îmbrăcat cu haine jupâneşti din cămara lui Vodă, făgăduindu-le daruri domneşti, ca să facă toată voia lui Căpitan-Paşa şi agălelor lui şi să se sloboază la chefuri. Deci la vremea mesii le-au poftit la masă să şează cu boerii şi aducându-le pe ele vel postelnic, le-a înfă-

ţişat că sânt cocoanele boerilor, arătând: "iată asta-i Brâncoveanca, asta-i Goleasca, asta-i Corneasca, asta-i Filipeasca, şi aşa mai departe."

Capitan-Paşa a rămas foarte mulţumit de jupânese, socotind Bucureştencele tare "iubitoare de împreunări".

x

Vremea copilăriei mele era vremea clădirilor cu ziduri groase, cu pervazurile ferestrelor zăbrelite, în care un om se putea ascunde deabinelea. In general case fără etaj dar înalte, având scra principală străjuită de două femei goale ori de doi harapi de bronz, purtând lampioane mari de cleştar. Din marchiză, pătrundeai în interiorul cu mobile de nuc greu, în cutiile cărora găseai ace de păr ruginite, sticle goale de parfum (de roze, violete, nu-mă-uita, opoponax), funde, bucle, foarfeci, borcane cu dresuri râncede. Deasupra ferestrelor atârnau perdele grele, iar pe pereţi oglinzi aburite în rame groase cu poleială de praf şi de ani, în rame groase cu pusti şi aurie. Mai erau odăi cu panoplie, cu puşti şi iatagane spânzurate încrucişat, cu fel de fel de stofe şi bibelouri, de mai puteai mobila trei case cu ele.

Şi nu lipsea nicăiri albumul cu amintiri, cu îngeri cu mâni împreunate, cu abţibilduri, cu păsărele, fluturaşi şi pasiuni cuviincioase, supraveghiate de guvernante severe. Albumele acestea ilustrează mai mult decât orice mentalitatea epocei.

In afară de versurile personale şi panseurile la fel de personale ale preopinenţilor, se obişnuia a se copia, în chip de amintire, din poeţii la modă. Aceştia încă mai erau Asaki, Conachi, Văcăreştii, apoi câţiva poeţi militari colonelul Theodor Şerbănescu, colonelul Schelitti, Carol Scrob şi alţii. Iată câteva mostre de versuri ce innebuneau pe îndrăgostiţi pe la începutul veacului, întâlnite în mai toate albumele de amintiri :

"O durere infernală
Vai ! consumă viaţa mea :
Suferinţa-mi e mortală
Şi nu-i chip să scap de ea.
In durerea mea păgână
De-aş putea o clipă eu,
Aş lua pământu'n mână
Ş'aş svârli în Dumnezeu."

Nici mai mult, nici mai puţin ! Iată şi un pastel de acelaş autor, colonelul Şerbănescu:

"Tristăi viaţa fără soare,
Toamna veştedă-a sosât,
Iarna-mi calcă, simţ, pe gât
cu şosonii în picioare."

Sau o poezie patriotică, de acelaş poet militar:

"Tunul tună, bomba zboară,
Bravi cu miile dispar
Iar colo în biata ţară
Văduvele plânge-amar."

Un alt junimist militar, colonelul Al. Schelitti, mort la Viena în 1872, făurise versurile de mai jos, care extaziau saloanele bucureştene :

"Am surprins eu într'o noapte
O steluţă ş'un steloi
După multe, dulce şoapte
Sărutându-se amândoi."

Din opera lui Costache Conachi, întâlneai versuri ca acestea :

"Ce putere, Doamne sfine
Ai sădit în ochii verzi ?
Ah, la dânşi când cat mă farmec
Şi de plăcere mă perz."

sau:

"Aleargă suflete, aleargă
La soţia ta cea dragă ...
Ridică de pe piciore
Orice fel de învălitoare
Şi spune cu îndrăzneală
C'am să fac mare năvală."

Acestea fiind câteva mostre din poemele ce se scriau în albumele de amintiri.

x

Era pe vremea când primele tramvae electrice, puse pe linia Cotroceni-Obor stârneau indignarea cetăţenilor, fiind botezate "tramvaele asasine", deoarece se întâmplase ca un vagon

să sară depe linie în Bulevardul Elisabeta, intrând în vitrina unui magazin. Bucureştenii iubeau tramvaele cu cai, care suiau pe strada Luterană sau către Teatrul Naţional pe Câmpineanu, cu cai înaintaşi înhămaţi încă din vale, opintindu-se la deal în chotele surugiului şi ale publicului ce sărea jos, impingând cu umărul, ca nu cumva vagonul să pornească înapoi la vale. Era pe timpul petrecerilor la Bordei, la Opler sau la Şiştac; a grădinilor Raşca şi Ambasador, a tramcarului lui Toma Blându, a cinematografului stupid şi mut, cu filme jucate de Francesca Bertini, Lida Borelli, Pina Menichelli, Psilander, Robinne, Max Linder, Nick Winter şi Dobitocescu.

Bucureştii, cu Parcul Carol, cu grădina Cişmigiului, şoseaua Kisselef, cu turle de biserici şi palate învechite, în care intrând păşeai pe covoare groase aduse din Orient şi care căptuşeau încăperile, lipsindu-le de orice zgomot, de părea că lumea plutea, nu călca. Erau acolo draperii grele de catifea, fotolii cu picioare aurite şi întortochiate, cadre ovale cu portrete de străbuni bărboşi şi femei cu talia de furnică, etajere de lemn şi de bronz, încărcate de povara vechiturilor de tot felul. Apoi mai era un pian mare, acoperit cu un şal spaniol, o sofa cu multe perini de mătase pictată sau Kilimuri, convenţionala lampă cu picior înalt, cu abatjour şi ciucuri. Iar pe tavan, stucatură de ghips, cu ornamentaţii de amoraşi grăsuţi şi veseli. Lămpi de petrol sau gaz aerian, lustre cu lumânări şi macaroane de sticlă, sau mii de bucăţele de

cristal strălucitor.

La mahala, căsuţele se înşirau modeste, cu doi ochi de fereastră la drum, scunde, de dădeai iarna cu mâna în mormanul de zăpadă depe acoperiş. Canarii atârnaţi în colivii pe prispă, îşi umflau guşile, tremurându-şi ciocurile mici în tril răsunător, spre admiraţia mahalagiilor care îi ascultau în papuci la poartă, tăinuind pe bănci sau scăunele. Câte o albină rătăcită din trandafirii dela intrare, bâzâia amenintătoare, ori mai lătrau câinii, mulţi la număr, de rassă imprecisă: Fidel, Azorică, Leul... Leul fiind de cele mai multe ori o javră mică şi sfrijită de îţi făcea silă să o priveşti. Victime sigure pentru hingherii ce dădeau târcoale odată pe săptămână.

Pe la ferestre, muşcate, flori şi gutui a-urii te îmbiau cu mirosul îmbătător şi dulce. Pe străzi te întimpina doar voia bună şi surâsul.

x

Străzile bucureştene ! Frenezia şi exuberanţa lor nu avea egal. Freamăt de neuitat, veselie, viaţă, frumuseţe. Străzile, cu rare excepţii, nu erau nici alineate, nici drepte. Aşa încâlcite şi cotite, prezentau un farmec aparte, lipsite de monotonia altor străzi, din alte oraşe mari ale lumii, un farmec pe care nu-l întâlneai decât acolo. Răscruce de Occident, din care luase tot ce-i mai bun, păstrând vagi mirezme orientale, Bucureştii zăpăceau pur şi simplu pe străini. Despre frumuseţea şi graţia femeilor noastre se dusese vestea. Le întâlneai prin toate

colţurile, şi în lumea bună şi în cea mai puţin bună, cu aceleaşi armonii în trupuri, cu ochii ce împrumutaseră ceva din misterul orientului apropiat, cu umbre de sprincene arcuite, cu gene lungi, parcă întoarse cu fierul, cu orbitele alungite ce se luminau la fiecare clipire. Cu gura cărnoasă, a cărei prospeţime te înfiora când rostea şoptit acel "te iubesc", ce sună mai frumos decât în altă limbă.

Un prieten străin, născut în Buenos Aires, îmi spunea că i s'a povestit că Bucureştii ar fi cel mai încântător oraş al lumii. Avea dreptate. Astăzi ne dăm seama, după ce am văzut toate minunile Apusului, că sufletul Bucureştilor, acest suflet care îi făcea frumuseţea, este de neîntâlnit pe tot pământul. Iar generozitatea românească, rămâne marea bogăţie naţională, mai mare decât grâul şi petrolul.

In orice casă ai fi intrat, erai bine primit. Şi dacă nu mai mult, dar cel puţin o cafea turcească şi o dulceaţă de vişine tot ţi se oferea. Sau dacă te aflai înainte de masă, apărea ca prin farmec o ţuică bătrână ce mirosea a sâmbure, o pană de somn înecată în undelemn străveziu ce gâlgâia în jurul cărnii. Despre masă , doar amintindu-ţi îţi lasă gura apă. O mămăligă rumenă prindea coaja chiar în faţa musafirilor. Ochiuri scăldate în unt cald îşi sfârâiau gălbenuşurile lor coapte în cercuri albe. Şalăii argintii, cu carnea sărind depe os, lăsau o boare de baltă, parfumată cu lămâie. Nişte sărmăluţe cu varză sau în foi de viţă, ori un muşchiuleţ de purcel la tavă, cu cartofi prăjiţi şi salată de ardei copţi, incheiau partea întâia. Băutura

rece curgea în valuri; la fel şi fructele, brânzeturile, dulciurile. Apoi ţi se dădea să răsucești o ţigară din tutun auriu de Macedonia, întovărăşită de cafeaua turcească cu caimacul de un deget.

Ospăţul la români era vestit. In zi de sărbătoare ţinea patru-cinci ore. Savoarea şi diversitatea felurilor de mâncare, amestec de tot ceiace arta culinară realizase în rafinament, satisfăcea orice gusturi sau exigenţe. Iar pentru gazdă bucuria mare era să aibă oaspeţi mulţi cu pofta de mâncare şi sete cumplită.

Străzile Bucureştilor aveau numiri pitoreşti ca şi aspectul lor. Întâlneai strada Hanul cu Tei Cuţitul de Argint, Viişoarei, Pietăţii, Floreasca, Ziduri între Vii, Maica Domnului, Lacul Teiului, Fecioarei, Parfumului, Puţul cu Plopi, Maidanul Dulapului, Rumeoară, Gropile lui Ouatu şi ale lui Pipăilă, Fântânei, Primăverei, Corăbiei, strada Fetei, Vârful cu Dor, Livada cu Duzi, Vaporul lui Assan, Câmpul Veseliei, şi aşa mai departe;

Nimic mai încântător decât să vagabondezi prin cartiere, cu piciorul sau cu birja. O birjă care să urce le pas dealul Filaretului, la poalele Aleei Suter, pe lângă tufele mari de liliac, plecate până în drumul trecătorilor de ciorchinile lor de flori. In Parcul Carol, plopii îşi desfăceau primăvara rodul, în bumbac de argint zburător. Parcul Carol fusese ridicat într'un timp record de savantul chimist Dr. Istrati, fost preşedinte al Academiei Române. In locul băltoacelor de pe vremuri, in care se scăldau bivolii, şi a depozitelor de gunoiu, Doctorul Istrati scosese ca din basme raiul de astăzi, inaugurarea făcându-se în prezenţa Regelui Carol I, la deschiderea expoziţiei din 1906.

Cealaltă grădină publică, a Cişmigiului, avea o sinfonie unică de culori, fiind o podoabă a Capitalei şi a Europei, păstrând desigur, proporţiile dimensiunei. In vremea din urmă era frecventată mai mult de slujnice şi ordonanţe, care ţinându-se de degetul mic se plimbau pe podeţe, scuipând în apa lacului ca să sperie peştişorii aurii.

Mai erau Grădina Icoanei şi Parcul Ioanid, înconjurate de nobile clădiri şi boereşti aşezăminte, într'unul din cele mai aristocratice cartiere ale oraşului, - apoi minunata Grădină Botanică, vast parc de rară şi discretă frumuseţe. O grădiniţă mică, necercetată decât de doici şi de copii sugari, era Episcopia sau Grădina Ateneului. In vremea din urmă, fusese prefăcută în simplă peluză englezească cu câteva alei mărginite de busturi de poeţi şi scriitori. Aici se afla cea mai frumoasă şi solemnă sală de concert din Orientul European, sub cupola căreia s'au perindat toate celebrităţile muzicale ale pământului. Treceai prin subsolul cu saloane confortabile, adăpostind vaste galerii şi colecţii de pictură şi ajungeai în minunata rotondă de marmoră, cu scări şi coloane monumentale, impodobită cu sculpturi celebre de ale maeştrilor români şi străini. Acolo, în sala de sus, şi-au afirmat de atâtea ori talentul

alături de genialul George Enescu, artiştii autohtoni de categoria unor Lipatti, Nona Ottescu, Grozăvescu, Grigore Teodorescu, Ghiţă Folescu, Kiriac, toţi dispăruţi, apoi a celor care mai trăesc ca George Georgescu, Mihail Jora, Theodor Rogalski, Alfred Alessandrescu, Valentin Gheorghiu, Miron Şoarec, Vicky Milicescu, Radu Aldulescu, Ion Voicu, Paul Constantinescu, Ştefănescu Goangă, Valentina Creţoiu şi atâţia alţii rămaşi sub ocupaţia duşmană.

x

Una dintre marile specialităţi bucureştene au fost restaurantele, cârciumele şi mai ales grădinile de vară.

Dacă voiai să mănânci în cadru fin, aristocratic, o masă la fel de bună ca la "Tour d'Argent" sau "Maxim", te duceai la Capşa, la Athenée Palace, la Cina, la Mon Jardin. Prezentarea era neîntâlnită, mai bună decât în orice mare centru al lumii, datorită nu numai diversităţii bucatelor, dar şi personalului impecabil, binevoitor şi stilat. Chelnerii bucureşteni au fost cei mai serviabili din câţi am întâlnit vreodată. Cât despre patroni, aceştia îşi făceau o datorie din a-ţi fi pe plac, de a-ţi ghici gândurile. Adronic, spre exemplu, te ghicea din ochi şi fără a te întreba ce doreşti, îţi împlinea cu simpla-i, dar grozava-i intuiţie de mare restaurator, orice poftă.

Dacă voiai să vezi lume, artişti, boemi, figuri mondene, te duceai la Continental sau la Modern. Petreceai o seară încântătoare, în sune-

tele orchestrei celui mai deseamă lăutar român, unic în felul său în lumea întreagă. Fiindcă dela taraful lui de local, Grigoraş Dinicu trecea pe estrada Filarmonicei, interpretând în fiecare an, ca solist al renumitei orchestre, un concert de mare şi distins virtuos. Iar compoziţia sa "Hora Staccato", auzită de Jascha Heifetz după recitalul său la Ateneu, când se dusese să-l asculte pe Grigoraş, este azi piesa de rezistenţă a tuturor posturilor de radio, mai ales americane, şi figurează în nenumărate concerte ale marilor solişti ai violinei.

Cel mai elegant şi mai atrăgător restaurant ce l-au avut Bucureştii, a fost cel al "Colonadelor" dela Şoseaua Kisseleff. Situat mai încoace de Bufet, de partea cealaltă, acolo unde se afla aşezată în vremea din urmă statuia Regelui Ferdinand, "Colonadele" încântau privirea prin rafinamentul prezentării, începând dela viziunea arhitectonica, perspectivă, cadru, eleganţă şi până la rafinamentul culinar pe care nici unul din restaurantele parisiene din Champs Elysées nu l-a depăşit. Tot acolo se dansa pe ariile timpului, interpretate atât de delicat de Jean Marcu. Erau pe atunci la modă: Creola, Ich küsse Ihre Hand Madame, Chiquita, Ramona, Chérie, Lady Hamilton, Oh donna Clara, şi atâtea altele, pe care în inima oraşului, pe calea Şerban Vodă, într'un alt colţ al lumii mondene, la barul Zissu, le interpreta în penumbra discretă plină de erotism şi vrajă, un cântăreţ care avea să înfrunte gloria de pe vremuri a idolului popular al operetei, Leonard. Evorba de Jean Moscopol, indiscutabil cel mai mare succes de public în genul

său al ultimilor douăzeci de ani.

Şi câte alte restaurante şi grădini, neîntâlnite niciunde, nu pentrucă erau ale noastre, dar pentrucă nicăeri nu te simţeai mai bine, oricât de îmbrăcaţi ar fi fost chelnerii şi oricât de argintate tacâmurile. La Monte Cristo, Melody sau Arizona, la Pescăruş, minunea de pe malul lacului Băneasa din Parcul Naţional de la Sosea, la Chateaubriand, elegantul restaurant de vară, la Flora, la Parcul Veseliei, Răcaru, Zissu, apoi la grădinile cât nişte codri din preajma Parcului Carol, Luzana - unde Iorgu Steriu te lua de mână ca să te ispitească cu criminală voluptate în faţa bunătăţilor bufetului dela intrarea în grădină, după aceia Pariziana sau Leul şi Cârnatul, la fel de vestit ca Teatrul Naţional, unde prin bochete răcoroase îţi suspinau tarafurile cântece de inimă albastră. Dar cine nu îşi aminteşte de grădina şi restaurantul insulei Monte-Carlo din Cişmigiu, unde cursul lin al lebedelor îşi încrucişa drumul cu alunecarea bărcilor ce purtau oameni fără de griji şi poveri ! Dar crâşma Coanei Victoriţa, cu fudulii şi momiţe, dar madam Georgescu, din gura Abatorului, cu rotocoalele, rinichii în cămaşă şi măduvioarele aduse calde de peste drum, dela tăere. Şi mititeii dela Boşculescu, fleicile lui Dobrică şi Bărbieru, vinul ce nu iartă, ca sângele taurului, dela Niţă Stere, sau "rozé"-ul dela Viticola, ori "catifeaua" lui Mircea. Puii rumeniţi cu mujdei de usturoi dela Gogu Roşianu, Velodrom, Grădina Botanică, clătitele la "Trei ochi sub plapomă" şi "tuzlamaua regală" a lui Toboc, ciorba de burtă dela Mitică Dona sau

ficatul de gâscă dela Iancu. Apoi "cureluşele" dela Zahana, cartofii pai ca aurul dela Raţoi, Vârful cu Dor, - brânza de Brăila grasă şi gelatioasă dela Grâuşor sau dela Greci, - murăturile în saramură dela Steag sau Generalul Lisseleff. Apoi muşchiul de purcel, gros cât pumnul, împănat cu felii de slănină şi usturoi şi bine tăvălit în malaiul ce se cocea ca aurul, pe care ţi-l servea Ionel Petcu în persoană la Gambrinus, sau Krenvurştii cu hrean şi ridichi negre dela Jubileu, Helveta sau Elysée, sau ţoiurile şi dorobanţii cu ţuică din dealurile proprii ale lui Georgescu-Coşna. Şi berea ca ghiaţa, dulceag amărue, dela Carul cu Bere al fraţilor Mircea, sau dela Bavaria. Şi şpriţul ce izvora din bateriile aburite, cu sticla vârâtă până în fund în ghiaţă de chiar mâna lui Vişoiu. Cânta acolo orchestra lui Vasile Julea, cu altă glorie a muzicei uşoare româneşti, Cristian Vasile, mort tânăr şi sărac, răpus de tuberculoză.

Şi câte şi mai câte restaurante şi cârciumi fermecătoare, în care intrând îţi gâdila nările mirosul de vin vărsat, icre, lacherdă, brânză, cimbru şi grătar naţional, în care grataragiul bătea sonor din cleşte. Dar gustările renumite, cu tot ce fantezia culinară a imaginat mai bun, cu icrele negre aşternute cât degetul de groase pe franzeluţe mici sau pe pâine neagră la Lukian, la Tripcovici, la Dragomir Niculescu, cu bunătăţile dela bodega Mercur, Căpitanul, Gălăţescu, Fraţii Vidrighin, Râşnoveanu şi Babeş. Sau vinurile bătrâne, moldoveneşti, dela Dorul Ancuţei, unde Fănică Chitaristul se lua la în-

trecere cu inegalabila interpretă a melodiei populare, Maria Tănase.

Grătar bun mai găseai şi la berăria Luther din dosul Gărei de Nord, la fraţii Iordăchescu de pe lângă Casa de Depuneri, la Neptun în piaţa Buzeşti, la Bandi sub terasa Oteteligşanu, unde te duceai către ziuă să te "dregi" cu o ciorbă de fasole, la Milea pe Filantropia. Sau la Bucureştii de Altădată, unde pe lângă fripturi mai mâncai şi vreo mâncare scăzută, ori vreo plachie de crap fript în hârtie la cuptor şi câte o plăcintă cu brânză aromată cu vanilie. Şi unde iarna mai venea pela miezul nopţii câte un moşier sau vânător, cu şuba de blană de lup, încins cu puşcă şi cartuşiere, cu geantă de piele din care atârna vreun cioc de pasăre răpusă, sau laba mătăsoasă a vreunui iepure.

Dar cine n'a iubit pe ariile cântate de lăutari vestiţi ca Jean Sibiceanu, Petrică Urziceanu, Victor Predescu, Fraţii Stănescu, Juga, Mitică Ciuciu, Luţă Ioviţă, Budişteanu, Ion Matache ? Şi cine nu îşi leagă amintirile de vreo noapte petrecută ochi în ochi şi mână în mână cu vreun iubit, frumos pentrucă era al dumitale, sau vreo iubită frumoasă pentrucă aşa era ea, a cărei rochie se lipea de trup într'un corsaj strâns şi bine aşezat, mărind în mişcări ispita întregei ei fiinţe? Şi de câte ori la auzul unui cântec, genele care ziua se jucau alene cu zarea, încărcate de mărgelele soarelui nu se încărcau în noapte de mărgeaua lacrimei stârnite de vraja unui Fănică Luca sau Oprea Colţatu, ori de Zavaidoc şi Stelian Măţă, de Alfred Pagoni, Gică Petrescu, Ion Luican, Nicu

Stoenescu, Petre Alexandru şi Stamate. Dar Rodica Bujor, Maria Lătăreţu, Mya Braia, Viorica Vrioni, Lia Crăciunescu, Mya Boxan, Lenita Boldur?

x

Cafenelele şi cofetăriile bucureştene au fost la rândul lor vestite, începând cu cele de pe vremuri: Filakowsky, Frederic, Tănăsescu, Drăghiceanu, Dobriceanu, Alexe Popovici, Ionescu, Czaky şi mai târziu Riegler, Capşa, High-Life, Corso, Nestor, Zamfirescu, Terasa Oteteligşanu, Bonboneria Palatului, Anghelescu, Confiserie de la Paix, Royal şi multe altele.

Indeosebi la terasa Oteteligşanu, la High-Life, Corso şi Capşa, s'au perindat aproape toate figurile politice, literare, artistice şi mondene ale Capitalei.

In afară de Caragiale, mahalagiul genial, figură dominantă a literaturei dramatice române, care bea mai mult prin crâşmă decât la cafenea, şi care îşi avea berăria proprie "Bene Bibenti" pe strada Şelari şi mai apoi pe Gabroveni şi Doamnei, ceilalţi contimporani cu el au fost stâlpi sau clienţi ai cafenelei. Iată doar câteva nume de artişti şi scriitori întâlniţi prin cafenele, sindrofii, premiere de teatru, mansarde sau redacţii de gazete: Ion Pillat, Paul Zarifopol, Nae Ionescu, Gongopol, Metaxa, Cherciu, Ionel Dumitrescu, apoi Pamfil Seicaru, Ion Scutaru, Vion, Nichifor Crainic şi grupul său dela "Gândirea" cu Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Mircea Vulcănescu, Sorin Pavel, Ciurezu, Sandu Tudor, Vintilă Horia şi alţii .

Mai întâlneai pe Victor Ion Popa, Gib Mihăescu, Tudor Vianu, Gh. M. Vlădescu, George Mihail Zamfirescu, Adrian Maniu, Arón Cotruş, Topârceanu, Macedonski, Mircea Lecca, Radu Patrulius, Mănucă Ciomac, Castaldi, Constantin Brăiloiu, Mihai Constantinescu.

Vedeai apoi figura dominantă a romanului românesc, pe Liviu Rebreanu, pasionat spectator al galelor de box dela Arenele Romane sau Venus şi Circul Sidoli, apoi pe Bacovia, poetul subtil, baudelairian, pe Stamatiade, îngâmfat şi gol, pe Caton Theodorian, autorul "Bujoreştilor", pe George şi alexandru Gregorian, pe Artur Enăşescu, care mai târziu, nebun şi mizer, îşi plimba desnădejdea pe Calea Victoriei, pe genialul Petrică Ţuţea, pe Vladimir Streinu, Virgil Carianopol, Octav Şuluţiu, fraţii Dan şi Emil Botta, apoi pe Mircea Eliade, Cioran, Herăscu, fraţii Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Dragoş Protopopescu, Tudor Muşătescu, Acterian, Soare Z. Soare, Mircea Damian, Anton Holban, Nicuşor Constantinescu, Timuş, Vlădoianu, Sică Alexandrescu, Froda sau nelipsitul Ira, - apoi pe Bebe Anestin, fraţii Donescu, Ionel Lazaroneanu, George şi Radu Costăchescu, Florin Iordăchescu, Radu Gyr, Val Mugur, Ionică Atanasiu, Radu Cosmin, Costescu Duca, Şerbănică Tassian, Dinu Bădescu, Emil Marinescu, Maria Moreanu.

La Capşa îl întâlneai pe Minulescu, cu pălăria largă şi trabuc, exponent al simbolismului românesc. A fost oare cineva care să nu fi recitat :

Eu ştiu c'ai să mă'nşeli chiar mâine,
Dar fiindcă azi mi te dai toată

Am să te iert, e vechi păcatul
Şi nu eşti prima vinovată.

Mai regăseai acolo silueta fină, beţivă, a lui Păstorel Teodoreanu scriind pe un colţ de masă ultima-i epigramă :

Trecea pe drum
Un Rus şi-un tun.
Şi tunul Rus
Şi Rusul tun.

Auzul îţi era atras uneori de vocea plictisită, nazală, de ţârcovnic, al călugărului depe vremuri şi cel mai deseamă poet după Eminescu, singurul căruia, în viaţă fiind, i s'a recunoscut această onoare. Apariţia lui Tudor Arghezi a fost acea a unui bolid.

Intâlneai, cu aureolă de cel mai deseamă critic literar, pe Eugen Lovinescu, preşedintele cenaclului literar al "Sburătorului", tronând cu aureola sa indiscutabilă în reuniunile din strada Câmpineanu.

Venea uneori la Capşa Cincinat Pavelescu, Urmuz, un precursor al suprarealismului, pictorii Tonitză, Camil Ressu, Traian Cornescu, Iorgulescu , Siegfried, sculptorii Han şi Medrea.

Şi dintre scriitorii dezertori de mai târziu, tocmai într'o vreme când nevoia cerea să reziste cu condeiul lor încercărilor duşmane de nimicire a limbii româneşti, întâlneai pe Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Cezar Petrescu, Mircea Ştefănescu, Victor Eftimiu, Petre Comarnescu , Zaharia Stancu, Radu Boureanu, Cicerone Teodorescu, Alexandru Kiriţescu şi alţi câţiva tâlhari mai mari sau mai mici ai scrisului românesc.

Teatrul bucureştean era întru totul de esenţa celor apusene, iar mulţi dintre artiştii noştri dramatici sau lirici au înscris succese neuitate pe toate scenele lumii. Este o tradiţie care se continuă şi astăzi. Iată câteva nume care au ilustrat în trecut teatrul nostru dramatic şi liric : Matei Millo, Pascaly, Frosa Sarandi, Grigore Manolescu, Liciu, Belcot, Iulian, Agatha Bârsescu, De Max, Iancu Petrescu, Elena Teodorini, Constantin Nottara, Aristide Demetriad, Aristizza Romanescu, Darclée, Gabrielescu, Grigore Teodorescu, Jean Atanasiu, Folescu şi până la cei din zilele noastre Florica Cristoforeanu, Maria Cebotari, Stella Roman, Lucia Bercescu, Viorica Ursuleac, Irina Frătiţă, Emilica Verea, Emilio Marinescu, Ştefănescu-Goangă, Dinu Bădescu, Şerban Tassian, Niculescu Bassu, Edgar Istrati, Ionel Spătaru, Petre Munteanu, Jean Constantinescu, Gabriella Lupancea Ştirbey, Mazilu, Pia Boilă, Maria Savin, Valentina Creţoiu, Zina Palli şi alţii. Atâţi actori, mai mari sau mai mici, care ne-au fermecat cu talentul, cu graţia sau cu gingăşia lor, şi care se numeau Tony Bulandra, Lucia Sturza, George Vraca, Aura Buzescu, Tantzi Cutava-Barozzi, Iancu Brezeanu, Soreanu, Ion Morţun, Ion Manu, Ciprian, Mărculescu, Duţulescu, Bulfinski, Mihalescu, Iancovescu, Ion Manolescu, Maria Ventura, Elvira Popescu, Mărioara Zimniceanu, Cleo Pan-Cernăţeanu, Aurică Atanasescu, Storin, Maximilian, Timică, Băltăţeanu, Calboreanu, Critico,

Pop-Marţian, Gingulescu, Talianu, Costică Toneanu, sau Ana Luca Moldoveanu, Puia Ionescu Mihailide, Miţa Filotti, Mărioara Voiculescu, Sonia Cluceru, Marietta Sadova, Leny Caler, Elvira Godeanu, Dina şi Tantzi Cocea, Silvia Fulda, Silvia Demetrescu, Nora Piacentini, Maria Mohor, Maria Wauvrina, Lily Carandino, Cella Dima, Eliza Petrăchescu, Nutzi Stănescu, Doina Missir, Eugenia Zaharia, Nadia Cantacuzino, Mimi Enăceanu, Mimi Botta, Ninetta Gusty, Fifi Harand, Maria Magda, şi Niculescu Buzău, Iordănescu Bruno, Fory Etterle, Mircea Şeptilici, Jenică Constantinescu, Marcel Anghelescu, Beligan, Petru Nove, şi atâţia alţii care nu ne vin în minte.

Era electrizată sala Naţionalului, splendida sală distrusă de bombele aviaţiei germane, când prin 1923, la sărbătorirea a cinzeci de ani de teatru, Maestrul Nottara rostea cu acea unica artă tirada lui Ştefan cel Mare din capodopera dramei istorice "Apus de Soare" de Barbu Delavrancea, pusă în scenă de neîntrecutul Paul Gusty:

- "Şi tu Tăut ? Şi tu Ştefule ? O ! prietenii mei cu bărbile până în pământ, nămeţi ne'nvinşi de oameni, albiţi de griji şi de vremuri ...
  O ! pădure tânără ! Unde sunt moşii voştri ? Presăraţi la Orbic, la Chilia, la Baia, la Lipnic, la Soci, pe Teleajen, la Racova, la Războeni ... Unde sunt părinţii voştri ? La Cetatea Albă, la Scheia, la Cosmin, la Lenţeşti ... Unde sunt bătrânul Manuil şi Goian, Ştibor şi Cânde, Dobru şi Juga. Mihai

Spătarul, Ilea Comisul, Dajbog Pârcalabul, ... şi Oană, şi Gherman ... şi fiara palo-şului, Boldur ? ... Pământ ! ... Şi pe oa-sele lor s'a aşezat şi stă tot pământul Moldovei, ca pe umerii unor uriaşi !"

. . . .

Au mai fost titani ai scenei, idoli ai publicu-lui, care în piesele româneşti ne-au desfătat tinereţea,înflăcărându-ne patriotismul cu arta lor desăvârşită. Iată un fragment din Vlaicu-Vodă de Alexandru Davilla, pe care Aristide Demetriad îl interpreta incomparabil pe scena Naţionalului, o sublimă lecţie de abnegaţie, rezumând destinul negru al ţării de întotdeauna:

"Chinuri? Tu vorbeşti de chinuri? Chin a inimii bătae?
Chin? o clipă de nădejde, o'mboldire, o văpae
Ce s'aprinde c'o privire, ce c'o lacrimă s'a stins
Şi din care numai robul fără vlagă iese'nvins!
Chinuri!... Dar deşteaptă-ţi mintea şi te uită'n neagra zare.

De eşti om, fă-ţi ochii roată peste ţară şi hotare.
Chinuri!... Dar priveşte sânul bietei noastre de moşii,
Numără, de poţi, pe dânsul, urmele de vrăjmăşii.
Prin palate, prin colibe, jos la şesuri, sus la munte!
Despicate de cu veacuri, rănile-i sunt încă crunte,
Sabie şi foc din vale, din deal sabie şi foc.
Ani de groază şi de sânge, mulţi!... de linişte deloc!

Iată chinurile noastre, şi cu ele doruri, vise
Pe moşia strămoşească'n lung şi'n lat cu sânge scrise.
Iată chinurile mele, ale unui Domn român,
Basarab, de sine vrednic şi de numele-i bătrân."

. . . .

x

Din teatrul de operetă, comedie muzicală şi revistă vom aminti^n fugă doar câteva nume, din multele care au strălucit prin talentul şi deo-sebita lor personalitate. Alături de precursorii Leonard, Florica Florescu, Păjenaru, Maximilian, Carussy, Ciucurette, Tănase, Ţuky Eremia, Nata-liţa Pavelescu, Violeta Ionescu, Brânduşa Groză-vescu, Lizica Petrecu, Sily Vasiliu, a fost un lot al celor mai proaspeţi în fruntea cărora s'au aflat talentele genialilor Vasilake şi Mya Apos-tolescu, înconjuraţi de Trestian, Dan Demetres-cu, Piu Mironescu, Nae Roman, Antoniu, Nicolaide, Gărdescu, Titi Botez, Puiu Şerbu, Victoria Medeea, Nina Russu, Lisette Verea, Florica Demion, Lulu Savu, Virginica Popescu, Lulu Nicolau, Sily Po-pescu, Marga şi Didona Rădulescu, Virginica Ro-manovski, Elisabeta Henţia, etc. struniţi de ba-gheta unor Mişu Constantinescu sau Gherase Den-drino şi regizaţi de excepţionalul director şi om de teatru care a fost Soare Z. Soare.

x

Şcolile, Institutele, Academiile, Universi-tatea bucureşteană, au fost renumite în întrea-ga lume. Nu au diferit întru nimic de cele mai deseamă şcoli ale Apusului. Ca să citez figuri de mari dascăli ai trecutului, ar însemna să de-păşesc cadrul limitat în timp al unei simple conferinţe menite mai mult să evoce superficial sau să reînvie un Bucureşti spumos, monden şi vesel, , decât să pătrundă în studiul aprofundat

al însemnatelor realizări spirituale ale oamenilor de categorie universală.

x

Biserica a avut în Bucureşti adevărate podoabe de stil şi credincioase aşezăminte. Răsăreau turlele la fiece pas. Mitropolia, aşezată pe dealul înverzit, cu arhitectura-i minunată şi clopotele-i dominante, Sfântul Spiridon, Sfântul Elefterie, Stavropoleos, această bijuterie a artei bizantine, Sfânta Vineri, Sfântul Gheorghe Nou, Bărăţia, Catedrala Sfântul Iosif, Batişte, Oţetari, Icoanei, Schitu Darvari, Silvestru, Antim, Boteanu, Amzei, Albă, Creţulescu, Zlătari, Enei, Mavrogheni, Visarion, Domniţa Bălaşa şi atâtea altele, în care corurile dumnezeieşti şi soliştii deseamă rivalizau cu cei de la Opera Română.

Au mai avut Bucureştii şi cimitire istorice, cu monumente boereşti sau cruci umile la căpătâiul mormintelor în care îşi dorm somnul de veci figuri de seamă ale ţării, boeri, ostaşi, artişti, eroi.

A mai fost în Bucureşti un Palat Regal, în care au domnit bunii şi înţelepţii Carol I şi Carmen Sylva, Ferdinand şi Regina Maria, Vodă Mihai.

Au mai fost cartiere ce se numeau Filipescu, Bonaparte, Domeniilor, Cotroceni, Obor, Gara de

Nord , Sfânta Vineri, Griviţa, Basarab, Parcul Iancului, Vatra Luminoasă, Filaret, Rahova, Uranus. A fost odată Vila Minovici dela Şosea, Palatul Sturdza, Palatul Cantacuzino, Palatul Creţulescu. Palatul Poştelor şi cel al Casei de Depuneri, Palatul Justiţiei, clădirea Telefoanelor. Au fost clădiri moderne, zgâriind norii: Carlton, Wilson, Pherekide, Malaxa, Aro, Scala, Creditul Minier, Algiu, Casa Corpului Didactic, etc. Mai erau bulevarde : Carol, Elisabeta, Independenţei, Ferdinand, Take Ionescu, Brătianu, Lascar Catargiu, Dacia.

Mai aveam în Bucureşti figuri pitoreşti ca Jean de Leresty, Madam Cuţit, pe Stan Palanca regele şpriţului, pe Titi Barosanu şi Teodoru-Chibrit, şefii galeriei la foot-ball. Au mai fost măscărici populari ca Nicu Metz sau Virgilică , sau mari demimondene ca Miţa Biciclista, Lily Gheorghiadi, pentru graţiile cărora licitau boeri şi capete încoronate. Au fost bătăi cu flori la Şoseaua Kisseleff, baluri mascate la Cercul Militar, la Teatrul Naţional şi Eforie, serate la Athenée Palace şi Hotel Boulevard, date de Principele Mircea, Obolul, Tibişoiul, Leagănul Sfânta Ecaterina.

S'au ascultat apoi concerte la Ateneu, la Aro şi Sala Dalles, au fost saloane muzicale la doamnele Elena Procopiu, Cella Delavrancea, Cionca-Pipoş, ori la Tilică Pherekide, unde pe lângă muzicieni şi protipendadă, întâlneai figura aristocratică şi intelectuală a unui chelner,

Apostol Apostol, dela restaurantul Continental, poate cel mai desăvârşit cunoscător de muzică din câţi am întâlnit. Avea la el acasă o neobişnuită discotecă, vreo patru mii de plăci de gramofon, cu toată muzica cultă a lumii. Avea tablouri de valoare unică şi bibelouri de mare preţ. Toţi muzicienii mari treceau pela el prin casă spre a primi o indicaţie, un sfat, sau pentru a asculta un disc. Apostol, care deţinea fotografiile cu autograf ale tuturor artiştilor mari ai lumei în trecere prin Bucureşti, era de o rară modestie. Il pasionase muzica din copilărie şi toată averea o cheltuise pentru concerte şi discuri de gramofon. Avea o căsuţă cu prispă, undeva pe Dealul Spirei, şi era fericit să primească un oaspe cu care să discute şi să asculte muzică. Seara servea la restaurant, prevenitor şi politicos ca orice chelner. Dela artişti nu primea bacşiş. Celebru, o adevărată autoritate în lumea muzicanţilor, i s'a propus odată o decoraţie de către Ministrul Artelor şi un loc de consilier onorific în acelaş minister. Le-a declinat politicos pe amândouă, mărturisind că singura-i dorinţă este ca şi pe mai departe să rămână simplu chelner.

Vorbind despre el, îi aduc un cald şi neştiut omagiu acestui unic exemplar artistic al Bucureştilor de ieri.

x

Pela colţurile străzilor, ţigănci frumoase în rochii lungi, multicolore, îţi ofereau insinuant podoaba florilor şi mai frumoase.

Mai vedeai ţigănuşi fugind cu vioara după tramvai, urându-ţi să-ţi trăiască franţuzoaica, sau ghicitoare cu ghiocul. Treceau flaşnetari cu bilete de horoscop, scoase din cutie de şobolani ce-şi tremurau botul, sau papagali trişti în pene multicolore. Mai treceau ursari, purtând de lanţ un urs cu botul prins în verigă de fier , jucând în două picioare pe ritmul tamburului , sau călcând mahalagii pe şale, ca să le treacă durerea. Erau biete animale năpârlite, cu părul smuls de mahalagioaicele ce îl păstrau pentru făcut farmece.

Chiuiau la colţuri de stradă căluşari cu dans năvalnic, ameţitor. De 1 Martie oraşul se împodobea cu mărţişoare. La lăsata secului, se bătea alviţa. Cine nu îşi aminteşte "Moşii", târgul cu panorame şi drăcii nemţeşti ? Apoi cursele de cai, jocurile de foot-ball, golf, hockey, patinaj ? Dar muscalii birjari, faimosul Mişca, cu cupeuri elegante sau sănii cu zurgalăi şi plasă, ce aşteptau clienţii la Capul Podului, spre a-i plimba prin viscol departe, către Băneasa. Prea multe, prea strivitoare amintiri !

x

Iernele bucureştene, cu fulgii de zăpadă zburând des peste capete, prinzându-se în păr şi topindu-se pe faţă, cu troenele cât casa, cu omătul ce scârţia sub tălpile şoşonilor ! Şi colindătorii ce veneau să ureze cu steaua, sorcova şi vicleimul ... Sau lampagiii, măturătorii şi

poştarii ce-ţi aduceau urarea lor de Anul Nou, întocmită absurd şi comic de cine ştie ce poet municipal :

"Anul ~~nou~~ vechi acum se duce,
Anul nou acuma vine,
Fericire, sănătate,
Vă urăm la fitecine.

Una mie nouă sute
Să vă dea tot ce doriţi,
Căci pe ploi şi pe ninsoare
Noi într'una măturăm !

<u>Semnat:</u> Măturătorul acestei străzi.

x

Au mai fost minunatele lacuri din jurul Capitalei, o adevărată centură de ape, cu bărci şi vaporaşe, cu stranduri încântătoare, unde puteai admira frumusetea cinematografică a unor Zizi şi Dada Nicodem sau Any Leasca. Au mai fost şcoli şi sălile de dans ale lui Guy Sombreuil, Macri, Akim şi Simion, Willi şi Sergiu Tănăsescu.

A mai avut Capitala muzee de istorie naţională, de ştiinţe naturate, de antichităţi, de geologie. Apoi muzeele de artă : Simu, Ateneul Român, Toma Stelian, Theodor Aman, Kalinderu, cu operele unor Grigorescu, Lukian, Mirea, Petraşcu sau Toniţă. Aceste muzee au adăpostit tot geniul şi creaţia românească, comori ce trebuiau să poarte dincolo de veacuri orgoliul de a fi Român.

Astfel arătau, întrucâtva, Bucureştii copilăriei mele, pe vremea când încă nu se abătuse asupră-le grozăvia luminei dela Răsărit.

. . . .

x

Astăzi, în Bucureşti se deşteaptă omenirea după o noapte neagră, fără de odihnă, în care fericiţi sunt numai cei ce pot să se viseze în altă lume. Se trezeşte o populaţie căreia odinioară lumina zilei îi aducea şi setea de viaţă. Acum, paradoxal, aceiaşi lume se deşteaptă ca să guste moartea cea de fiecare zi. Fiindcă se moare zilnic, încet dar sigur.

Nu sunt un iluminat, nici nu vorbesc în taină cu Dumnezeu. Dar mi se întâmplă uneori să mă trezesc din somn cu crâncene vedenii. Se aud parcă oasele neamului meu trosnind pe roată, ca altădată oasele lui Horia. Din svon halucinant de şoapte, desprind glasul mamei şi al fraţilor mei, cerându-mi parcă îndurare, deşi nu au greşit cu nimic. Se tulbură mintea de vedenia apocalipsului din ţară. Imi muşc din carne, ca durerea să înnece amarul.

Acolo neamul cel adevărat se prăpădeşte. Şi nu mai au măcar nici cruce pe care să se răstignească. Zările sunt negre şi toate drumurile par închise.

x

Dar va veni lumina, precum lumină mare s'a făcut când a înviat Isus din morţi. Va veni dezlegarea şi libertatea, nu numai fiindcă o dorim noi sau o reclamă implacabil ciclul firesc al istoriei, ci pentrucă tot ce se întâmplă acolo este o luptă împotriva firei, a aşezărilor iniţiale. Nici o putere nu a rezistat până astăzi acestor rosturi ale firei. Istoria recentă a prăpădit imperialisme ce îşi proectau aspiraţiile şi trufia peste veacuri şi milenii . Doar câteva luni au fost îndeajuns, spre a târî în străfunduri orgolii ce îşi trâmbiţau sfidător veşnicia. Justiţia imanentă nu este doar o vorbă deşartă. Loveşte sigur, tare, fără de cruţare, acolo unde s'a cuibărit nedreptatea.

x

In afară de cei rămaşi în ţară, care rezistă cu preţul sângelui încercărilor de nimicire ale duşmanului, dincolo de graniţele naţionale prestigiul neamului este salvat de o mână de oameni de ispravă, dar mai ales de cărturari şi de artişti. Avem mândria să stăpânim aproape un univers întreg, cu caţiva oameni. Profesori universitari, savanţi, artişti şi literaţi duc pretutindeni mai departe torţa aprinsă la temelia Columnei lui Traian. Sunt nume, unele deadreptul magice, care rămân nu numai o speranţă în ziua cea mare, dar sunt simbol al unei existenţe naţionale permanente şi fără graniţi. Se integrează în cosmosul din care fac parte şi astăzi Virgilius sau Socrate, Aristotel sau Platon, Phidias sau Michelangelo, Rembrandt şi Johan Sebastian Bach.

x

Fiecare dintre noi trăeşte azi Istorie. Obiectul istoriei nu e politica, nici chiar natura, ci spiritul, cultura. Nu intră în imperiul ei participantul la mişcări de masse oarbe şi inerte, ci numai cel ce promovează spiritual, creiând <u>istorie</u>.

Un mare prieten dispărut de mult şi unul din cei mai deseamă învăţaţi ai lumei, arheologul Vasile Pârvan, scria în "Memorialele" sale :

"Umanitatea este în totalul ei un conglomerat biologic. Viaţa ei vegetativă e animalică şi lipsită de gând. Dar animalul-om e spiritualizabil, e agitabil prin idee. Istoria omenirei este rezultatul acestei tulburări a ritmului greoi biologic, prin exploziile geniale ale marilor tulburători de suflete.

Desfă-ţi dară aripele, suflet al naţiunei mele, loveşte cu ele puternic şi larg aerul lumii de jos şi ia-ţi ca un vultur sborul în zările senine şi curate. De acolo ochii tăi vor vedea încă mai limpede, întreaga icoană a lumii şi a vieţei. Şi solitudinea calmă a cerului, te va reînvăţa olimpicul ritm al legilor veşniciei.

Din ele, ca şi lumina veşnică răsfântă în spaţiile interastrale, se reflectează în sufletele noastre, ideia, spiritul, viaţa."

. . . .

x

Cu speranţa neclintită în ziua luminoasă de mâine, să ne plecăm genunchii în faţa hecatombei naţionale. Iar ruga noastră să implore mila Cerului pentru suferinţa fără de seamăn a ţării. Ochii minţii să rămână larg deschişi la marea simfonie universală. Din frământări şi haos, să desprindem doar ce-i etern şi nobil.

Cercetând zările, să asvârlim ancorele inimii dincolo de mări şi oceane, acolo unde tricolorul însângerat de secere şi ciocan, păstrează neîntinat în suflete sfinţenia celui mai scump cuvânt rostit vreodată de glasul omenesc: România !

- . -

ITI MAI ADUCI AMINTE, DOAMNA ?

Când l-am cunoscut pe Cincinat Pavelescu , aveam doar douăzeci şi cinci de ani, iar el vreo cinzeci. Venise în casa mea adus de bunii prieteni Aurel Garoescu, pe atunci secretar general al Ministerului Justiţiei şi Horia Oprescu, directorul Mişcărei Culturale a Municipiului Bucureşti. In ciuda diferenţei de vârstă, m'am înfrăţit dela prima strângere de mână cu maestrul epigramei româneşti, laureat al premiului naţional de poesie, cu cel care avea să îmi fie mai târziu un preţios şi neasemuit colaborator. Prietenia noastră rămase la fel de puternică până în ziua morţii sale.

Intr'o seară, prin anul 1931, venise dela Braşov, unde funcţiona ca procuror general la Curtea de Apel locală. Uitasem să adaog că Cincinat Pavelescu era de profesie magistrat. Sosise în aceiaş seară, venind dintr'o cursă în Orient, Petrică Lateş, comandant de vas, pe care îl vedeam doar arareori, atunci când vaporul făcea escală la Constanţa, spre a lua din nou calea mărilor pentru câteva luni. Intâlnirea tuturor era prea importantă, pentruca evenimentul să treacă nesărbătorit.

– Unde mergem, maestre ? îl întrebarăm pe Cincinat.

– Unde vreţi voi. Să fie vinul generos ,

femeile frumoase şi lăutarii buni.
Ne-am tocmit, ne-am răsucit, dar nu ne hotărâram. Vin bun şi femei frumoase găseai pretutindeni în Bucureşti. Cât despre lăutari vestiţi, erau câtă frunză şi iarbă.

– Ce-ar fi dacă ne-am duce la "Puiul de Aur"?

– Se aprobă, maestre! Haidem la "Puiul de Aur" !

Era o crâşmă micuţă, aşa cum întâlneai cu miile la Bucureşti. Avea o curticică cu un singur arbore stufos la mijloc. Câteva mese de jur împrejur, iar pe pereţi zăbrele de lemn alb încrucişate, cu zorele crescute ca nişte şerpi verzui până la acoperişul caselor vecine. Specialitatea localului, precum glăsuia şi firma, erau puii la frigare cu mujdei de usturoi. Rumeniţi şi mustoşi, păreau de aur. Şi dacă îţi mai aducea patronul câţiva cartofi la fel de rumeni, ori vreo salată orientală cu tot soiul de verdeţuri şi mirodenii, sau nişte murături în saramură, tari ca sânii de fecioară şi lucioase ca merele domneşti, apoi nu mai voiai să ştii de durerile lumii. Bateria cu vin ruginiu şi sifon la ghiaţă aştepta aburită pe scăunel să-i vie rândul, iar feliuţele de brânză albă de Brăila cu ceapă verde, tinerică, te îmbiau ca să-ţi deschidă pofta de mâncare. Cât despre ţuica bătrână de culoarea chilimbarului, se înşira pe tavă ca dorobanţii, servită în ciocănele cu gâtul lung şi burta umflată.

Masa a fost împărătească. Cincinat dovedea o vervă de nedescris. Incântător, cu fraza lui debordantă, torenţială, părea un adevărat asalt

de florete, cu împunsături şi scăpărări, cu atacuri şi eschive. A fost dealtfel unul dintre cei mai spumoşi oameni pe care i-am întâlnit dealungul vieţii. In prezenţa lui nimeni nu mai vorbea, fiindcă toţi îl ascultau fermecaţi.

Când s'a sfârşit masa cu nişte clătite gălbioare umplute cu dulceaţă de vişini, apoi cu prune brumării dela Piteşti şi pepeni verzi de Ialomiţa, zămoşi şi dulci ca zahărul, apărură cu temenele ca la comandă, venind unul după altul ca la armată, trei lăutari negri ca noaptea. Era Oprea Colţatu, salutând respectuos cu chitara în mână, urmat de Mitică Ciuciu ţambalagiul, şi de un viorist adus de şale . Apropiindu-se încet, insinuant, începură să cânte "la ureche". Melodii bătrâneşti şi altele mai noui, picurau în surdină. Vinul de Dealu Mare ungea gâtlejul şi ascuţea mintea, iar cântecul lăutarilor ne învăluia unduios, precum o catifea. Să fi tot fost pela ceasurile trei din noapte. Timpul zburase, cum zboară el de obiceiu, când te simţi tihnit, cu prieteni dragi alături, ori cu iubita lângă tine.

– Măi Opreo băiatule, cântă-ne tu "Iţi mai aduci aminte, Doamnă ?" Dar uşor, uşor, de-abia să se audă.

– Să trăiţi Coane. Am înţeles. Vă servim imediat.

Se auziră estompate câteva acorduri de ţambal, un plânset scurt de vioară, urmat de glasul insinuant şi cald al ţiganului. Nostalgica romanţă, compusă pe însuşi versurile lui Cincinat de către hoinarul atât de talentat,

Ionel Fernic, suna ca un psalm în noaptea blândă de vară, în grădiniţa din strada Doctor Felix, de lângă Piaţa Buzeşti. Ascultam mişcaţi privind la poetul, căruia ochii pierduţi în necunoscut i se umeziseră de lacrimi.

Când s'a sfârşit cântecul, maestrul l-a îmbrăţişat pe Oprea Colţatu, strecurându-i, după obiceiu, o sută de lei în burta chitarei. Cincinat era tulburat cum arareori îl văzusem.

– Ei, măi băeţi ! De-aţi şti voi ce poveste are cântecul acesta !

– Hai şi ne-o spune, maestre ! Suntem numai urechi.

Fără să se mai lase rugat, Cincinat îşi începu spovedania, cu glasul grav, baritonal, istorisind aproape în şoaptă o întâmplare de demult, cu zeci de ani în urmă.

. . . .

"Eram student în drept la Paris, acum treizeci de ani. Tânăr, încrezător şi plin de speranţe, îmi purtam poesia prin saloane, cucerind cu câte un madrigal ori serenadă, răsfăţat de prieteni şi iubit de femei.

Intr'un sfârşit de toamnă, o minunată zi parisiană cu irizări albastre peste cupole, poduri şi turle de biserici, am pornit să-mi plimb nostalgia în minunea parcului dela Versailles. Căutam prilej de inspiraţie pentru un poem ce mă frământa de mult. Adia vântul, desprinzând ultimele frunze din arbori, aşternându-le ca un covor de foşnet peste aleile pustii şi triste. Nici o fiinţă omenească în tot cuprinsul parcului. Doar şuerul vântului printre ramuri desple-

tite, un ciripit fugar de pasăre sperioasă şi câte o lebădă lunecând ca o pată albă pe oglinda lacului. Mă aşezai pe o bancă. Incepuse să se întunece. Trăiam melancolia acelei înserări – "l'heure bleue" – cum atât de sugestiv o denumesc francezii, când într'adevăr natura se îmbracă în albastru, roz şi violet, mai înainte de a se cufunda în întuneric.

Deodată apăru venind încet din zare pe alee, o siluetă feminină, graţioasă, cu pasul moale, fără de cadenţă. S'a apropiat şi dând uşor din cap m'a întrebat dacă se poate aşeza pe aceiaş bancă. Apariţia ei neaşteptată mă tulburase adânc. Era frumoasă, foarte tânără. O rază de soare întârziată pe fruntea-i albă, dădea părului auriu reflexe de cenuşă, iar ochilor albaştri licăriri de mare. Ea, cea dintâi, a rupt tăcerea. Avea accentul francezilor meridionali.

– Sunteţi parisian ?

– Nu, mademoiselle. Mă aflu la Paris doar doar pentru studii de drept. Sunt totodată un modest poet. Am venit la Versailles ispitit de acest sfârşit de toamnă, cu frunze moarte şi alei singuratece .

– Atunci sunteţi de undeva din provincie?

– Nu, domnişoară. Cu mult mai de departe.

– Străin ?

– Da.

– Din ce ţară ?

– Din România .

– Eşti român, domnule ? izbucni "franţuzoaica în cea mai perfectă românească, ridican-

du-se de pe bancă, parcă împinsă de un resort.
- Dar este imposibil ! Şi eu sunt tot română, domnule, studentă în litere la Sorbona.

Am rămas încremenit. Intâmplarea era într'adevă extraordinară. In pustiul parcului de lângă Paris, să se întâlnească într'un sfârşit de toamnă doi oameni, singurii vizitatori rătăciţi la întâmplare dintre milioanele de vizitatori ai Parisului şi aceştia să fie amândoi români . Pe vremea aceia, compatrioţii din Franţa se puteau număra pe degete.

Inserarea ne surprinse pe aceiaş bancă , vorbind ca nişte prieteni vechi. Sunt însă sigur că gândurile noastre se încrucişau în vâltoarea aceloraşi ispite. Sunt sigur că dorinţe nemărturisite îşi făceau loc în mintea ei de fată, ca şi în mintea mea năvalnică, tinerească. Apoi, complice ne era şi noaptea, singurătatea, întâmplarea. Răsărise luna şi lumina-i argintie se reflecta misterios pe oglinda lacului ce tremura la fiecare frunză căzută. Am încercat să-i cuprind mâna. Nu s'a împotrivit. M'a lăsat câteva clipe să o mângâi. Era caldă şi mătăsoasă. S'a ridicat deodată de pe bancă, spunându-mi hotărît :

- E foarte târziu şi mă aşteaptă gazda.
- Ai dreptate. Să plecăm.

După o oră, trenul ne depunea în gara Parisului.

- Când te mai văd ? o întrebai plin de speranţe.
- Lăsăm întâmplarea să decidă. Astfel cum a făcut minunea de a te găsi în parcul dela Versailles, sunt sigură că te voiu

întâlni într'o bună zi şi pe străzile Cartierului Latin, pe scările facultăţii, ori la galeria vreunui teatru.

Avea dreptate. Era mai romantică viziunea ei, decât dorinţa mea acută, nerăbdătoare.

Trecură zile, trecură luni întregi, şi nu am mai văzut-o. Glasul ei grav şi cald mă obseda. Mă urmărea lumina ochilor ei albaştri şi fruntea de vis. Zădarnic îmi alerga privirea pe bulevarde, prin staţii tramvai şi parcuri, zădarnic cercetam figurile trecătorilor grăbiţi. Amintirea ei mă ispitea ca o muzică tulburătoare, ca o simfonie neterminată. Dar în zădar. Fata din grădina Versailles-ului dispăruse pentru totdeauna ....

La capătul celor trei ani de studii, cu diploma de licenţă în buzunar, o porneam înapoi către ţară. Numit în magistratură într'o comună din judeţul Muscel, am fost promovat după aceia judecător de ocol la Constanţa şi mai târziu, procuror la Buzău. Trecuseră douăzeci de ani dela venirea în ţară. Tinereţea rămăsese în urmă, departe. Părul la tâmple încăruntise, iar chelia strălucea întocmai ca acum. Studentul de odinioară devenise domnul rotofei de astăzi, cu monoclu, baston şi pretenţii.

Intr'o seară, m'am pomenit invitat pe neaşteptate în casa administratorului financiar, împreună cu câţiva colegi de tribunal. Lume multă, lumină, dans, veselie. In mijlocul tumultului , auzul îmi fu atras de un glas ce îmi părea familiar. Erau nişte noi veniţi, salutându-se cu

gazda. M'am întors curios să-i văd. Un colonel cu soţia. S'au făcut prezentările.

- Procurorul Cincinat Pavelescu.
- Doamna şi Domnul Colonel M.

Doamna păli subit, lăsând să-i scape o uşoară exclamaţie de surpriză. Vădit tulburată, în neputinţă de a se stăpâni, cu faţa îmbujorată de emoţie, m'a întrebat în franţuzeşte :

- Nu mă mai recunoşti ? Oare părul cărunt şi ochelarii să mă fi schimbat atât de mult în douăzeci de ani ?

Adresându-se soţului, îi spuse ascunzându-şi cu greu neliniştea :

- Ştii ...îţi aminteşti că ţi-am torisit ... despre întâmplarea aceia atât de bizară dinela Versailles. Este domnul ... este personajul de care îţi povesteam ...

Colonelul a surâs binevoitor şi s'a depărtat discret, lăsându-mă în tovărăşia doamnei . Ne-am privit îndelung, mişcaţi, învinşi de povara celei mai grele amintiri : tineretea.

Imbătrânisem amândoi. Apoi, cu liniştea glasului moale, acelaş ca şi pe vremea când îl ascultam înfiorat în înserarea albastră a parcului dela Versailles, mi-a povestit în fraze întretăiate, simple, existenţa ei de atunci şi până acum. Ducea viaţă liniştită, având trei copii, un soţ bun şi devotat. Băiatul cel mai mare era student, precum fusesem şi noi odinioară, când ne-am cunoscut. Cu păr cărunt, cu faţa încă frumoasă, dar lipsită de strălucirea de altă dată, părea o mică burgheză resemnată, privind viaţa prin lentila ochelarilor, figură episodică desprinsă din romanele cu subiecte

provinciale.

Când a sfârşit de povestit, boabe mari de lacrimi i se rostogoleau pe obraji. I-am strâns mâinile, am vrut să-i vorbesc, dar nodul din gât nu m'a lăsat să-i spun tot ce gândeam. S'a dus apoi senină, ca după o spovedanie, să-şi regăsească soţul. M'am strecurat nevăzut de nimeni şi am ieşit în stradă. Eram tulburat şi aerul nopţii îmi făcea bine.

Ajuns acasă, în singurătate, am luat condeiul scriind în amintirea celei din parcul dela Versailles, răscolitorul vers al unei tinereţi apuse. Este cântecul pe care l-aţi ascultat mai adineaori, e romanţa trăită al cărei ecou mă va urmări neîncetat, până la capătul vieţii:

" Iţi mai aduci aminte, Doamnă ?
Era târziu şi era toamnă
Şi frunzele se'nfiorau
Şi tremurau în vântul serii
. . . .

Ţi-aduci aminte şi de seara
Cu-amurgu'acela violet,
Când toamna-şi acorda încet
Pe frunza-i galbenă, chitara.

Pe lac ce'n lună s'argintase
Incet o lebădă trecea
Şi pata-i albă se pierdea
In noaptea care se lăsase.

. . . .

Era târziu şi era toamnă ...
Iţi mai aduci aminte, Doamnă ?"

Maestrul tăcuse. Un fior ne stăpânea pe toţi laolaltă. Cerul se împurpura. O nouă dimineaţă îşi revărsa zorile asupra Bucureştilor.

. . . .

La cimitirul Bellu, pe soclul bustului ce împodobeşte mormântul lui Cincinat Pavelescu, noi prietenii din noaptea aceia îndepărtată, am pus să se graveze în piatră întrebarea unui singur vers, atât de drag Maestrului :

"Iţi mai aduci aminte, Doamnă ?"

– . –

PRINŢ ŞI BANDIT

Fusesem arestaţi în Sopron, la frontiera Ungariei cu Austria, prinşi pe când încercam să trecem graniţa clandestin. Ne denunţase însăşi gazda noastră, un comunist ungur, proprietarul unui han la care trăsesem peste noapte.

Fugisem din ţară de groaza ruşilor, doar cu hainele depe noi. Cu cătuşe la mâini, ne transportaseră cu trenul la închisoarea din Györ şi de acolo la vestita temniţă Marko-ban din Marko-utcza, în Budapesta. Eram trei la număr : în afară de mine, colonelul L. şi marele cântăreţ Emil Marinescu, primul tenor al Operei de Stat din Bucureşti. Călătorisem cu nume false, fără nici un act de identitate. Fiindcă dacă s'ar fi aflat cine suntem mergeam la pierzanie. Doi încercaţi luptători anticomunişti fuseseră spânzuraţi de către bolşevicii maghiari în curtea închisorii din Györ, în chiar după amiaza sosirei noastre acolo.

La Marko-ban ne găseam închişi într'o celulă cu unsprezece spărgători, o bandă întreagă de băeţi tineri, al căror şef, Laczi, nu avea nici douăzeci de ani împliniţi. Era înalt, blond, de o frumuseţe aristocratică. Se mai aflau deavalma în aceiaş celulă un rabin, Friedmann, arestat pentru trafic de pasapoarte false, om cultivat cu care ne înţelegeam în limba germană şi

un baron austriac de origine maghiară, Ugyvarhely, bun şi vesel, arestat pentru trecere clandestină de valută.

Şeful celulei este întotdeauna condamnatul cu cea mai grea pedeapsă. Chiar dacă e criminal feroce, deţinuţii îl respectă, supunându-i-se orbeşte. El e responsabil de ordinea în cameră, dar mai ales de linişte. Şeful nostru era Laczy, care ispăşea o pedeapsă de cinci ani, mai mare decât a tuturor celorlalţi.

Când pătrunserăm în încăperea scundă, cu saltele de pae pe jos şi geamuri sparte, lipite cu hârtie, ne-a cercetat sever, întrebându-ne prin intermediul lui Friedmann cine suntem şi pentru ce am fost închişi. Faptul că fuseserăm arestaţi pentru simplă trecere clandestină de frontieră, fără a face măcar o contrabandă sau fără a fi doborît un grănicer, nu îi inspira nici o stimă. Ne privea cu un dispreţ total şi hotărâse să ne lase să dormim pe cimentul gol. Dar când a auzit că Emil Marinescu este cântăreţ şi încă un cântăreţ de Operă, s'a transformat ca prin minune. Ne-a întins mâna, făcându-ne semn să ne aşezăm pe salteaua lui.

Zilele treceau grele în aşteptarea judecăţii. Comuniştii stăpâneau şi în Ungaria, iar teroarea creştea pe zi ce trece. Un acord fusese semnat între România şi Ungaria pentru extradarea deţinuţilor politici.
Intr'o seară, după ce se dăduse stingerea, îl auzirăm pe Friedmann vorbind îndelung ungureşte cu Laczy. Apoi Friedmann ni se adresă în nemţeşte :

- Laczy roagă pe domnul Marinescu să cânte ceva. O arie de operă, orice-o vrea dânsul.

- Este cu neputinţă, - răspunse Emil Marinescu - Nu numai că e târziu, însă vocea mea răsună puternic. Ştiţi prea bine că nu e voe să cânţi nici chiar ziua, oricât de încet.
Friedmann îi raportă lui Laczy totul.

- Să cânte pe răspunderea mea! zise acesta liniştit.

- Ar fi curată nebunie! -replică Emil Marinescu. Inseamnă să facem carceră pentru un capriciu copilăresc.

Carcera închisorii era o cameră neagră de un metru patrat, fără pic de lumină şi aer, cu apa curgând pe pereţi. Cei închişi acolo dădeau semne de demenţă doar după câteva zile.

- Il rog să cânte! -spuse din nou Laczy, cu o linişte domnească - Am declarat şi o repet, că îmi asum răspunderea şi înţeleg să trag orice consecinţe. Mi-e dor de-un cântec.

In faţa calmului total, a demnităţii cu care Laczy se expunea rigorilor celor mai grave , Marinescu a trebuit să cedeze. Orice rezistenţă ar fi însemnat laşitate. Apoi Laczy ne proteja vizibil, chiar în dauna celorlalţi deţinuţi, tovarăşii săi de spargeri. Ne scutea de muncile degradante, spălatul podelei şi al closetelor, ne lăsa să stăm jos în timpul zilei, deşi ordinul era precis ca deţinuţii să nu se aşeze decât în timpul mesei şi seara la culcare.

Dar în afara dorinţei de a satisface o bucurie unui tovarăş de suferinţă, în sufletul lui Emil Marinescu se aprinsese flacăra marei sale

arte, înăbuşită de atâta vreme de chinurile prin care trecuse dela plecarea din ţară. Marşuri de noapte prin frig şi arătură, zile de groază cu moartea pândindu-te la fiece pas, închisori după închisori într'o ţară necunoscută cu limba neînţeleasă, toate aceste suferinţi prelungi şi multe, tindeau să răbufnească , întocmai ca un torent prins între zăgazuri.

– Ce doriţi să vă cânt ? O arie din Tosca sau ceva din Pagliacci ?

– Să ne cânte "Ridi, pagliaccio" ! – hotărî Laczy.

In liniştea totală a inchisorii adormite, ţâşni vocea neobişnuită a cântăreţului ce fusese sugrumată de atâtea luni de tăcere. Puteau temnicerii să vină să-l ucidă. Nu îi mai păsa de nimic. Recitativul îţi încrâncena pielea :

Să mai cânt
când delirul mă cuprinde ...

Laczy deschise larg fereastra ce da spre curtea interioară a închisorii. Printre zăbrele aerul nopţii de iarnă năvăli în cameră.

... Râzi tu, paiaţă, ...

Marinescu nu mai cânta. Gemea, urla. Era un strigăt din adâncuri, era o sfâşietoare chemare la viaţă, era suferinţa noastră a tuturor acelora de care soarta îşi bătuse joc cu înverşunare, biete paiaţe mânuite de sforile nevăzute ale destinului.

... Ridi, pagliaccio ...

Cu carnea înfiorată de emoţie plangeam toţi, unii mai liniştit, alţii în sughiţuri . Nu se mai ştia care-s spărgători şi care-s oameni de-treabă. Plângeam deavalma şi suferinţa ne uniformiza fiinţele.

Dela cele şase etaje ale puşcăriei au prins a se deschide geamurile şi deţinuţii, cu capete bărboase, buhăite, cu mâinile prinse de gratiile ferestrelor, ascultau încremeniţi vocea supraomenească, ce parcă venea de dincolo de lume.

Când s'a sfârşit cântecul, a fost un tunet de aplauze. Dar n'a ţinut mult. Paznicii închisorii sculaţi din somn au năvălit în celule.

– Cine a cântat ?

– Din ordinul meu ! – răspunse Laczy demn, apăsat. – Domnul nu ştie ungureşte. E străin, un mare cântăreţ de operă, decorat de chiar preşedintele republicei noastre. (Intr'adevăr, cu un an înainte, într'un turneu la Budapesta, Marinescu fusese decorat cu cea mai înaltă distincţie acordată artiştilor, de către insuşi şeful statului.)

– Nu cunoştea regulamentul închisorii ? – întrebă paznicul, oarecum intimidat de personalitatea delicventului.

– Nu-l cunoştea! – răspunse Laczy. – Eu i-am spus că poate cânta liniştit seara, după ce s'au stins luminile, că regulamentul permite.

A fost crezut .

După ameninţările şi insultele proferate la adresa noastră, ni s'a poruncit să rămânem în picioare noaptea întreagă. Pe Laczy l-au înşfăcat gardienii . Ii străluceau ochii de bucurie şi printre pumnii ce-i stâlceau obrazul copilăresc,

aristocratic, mânjindu-l de sânge, striga lui Friedmann:

- Il felicit pe domnul cântăreţ. Am trăit cea mai frumoasă zi din viaţă!

Atunci au sărit pe el strivindu-l cu bocancii. L-au ridicat apoi pe braţe paznicii . Era uşor ca fulgul şi moale ca o cârpă.

Au trecut ani şi n'am mai auzit vorbindu-se de Laczy, nobilul spărgător din temniţa ma ghiară.

- . -

INMORMANTARE LA CERNICA

Pe Coana Păunica din Floreasca, colţ cu Grăniceri, o cunoştea toată mahalaua. Avea avere mare, copii cu carte şi ginere birjar. Mai avea un loc de veci la Cernica, lângă mănăstire, unde de două generaţii se îngropau toate neamurile. Acolo îşi dormeau somnul de veci domnul Sică , băuturi spirtoase angro, soţul dânşii, apoi Coana Mare, mama dumneaei, şi finu Mitică, sergent major căzut la Plevna (de pe chesonul tunului, fiind beat mort) . "Finu' Mitică, pe care l-au omorât parşivii de turci în războiul de neatârnare", cum îi plăcea Coanei Păunica să-l laude. Dar cel mai important personaj al casei era Hector, câinele credincios. Dulău de curte, te sfâşia dacă nu ştiai cum să-l iei. Târnuia toţi câinii de pe Floreasca şi rupea pantalonii, cu piele cu tot, celor ce îl asmuţeau intrând în curte. Coana Păunica îi zicea "Iector". Mahalagiei, necunoscători în ale istoriei Troei, îi spuneau la fel, încredinţaţi că Hector e un nume de câine lăsat de Dumnezeu dela facerea lumii, precum ar fi Azorică, Fidel, Bubi sau Leu.

Intr'o bună zi clopotele bisericei Floreasca au bătut de mort. Coana Păunica trecuse în ale vegniciei. Rămăsese avere frumoasă, aşa că moştenitorii au hotărât înnormântare clasa întâia. Două drapele mari la poartă, cu pancarte de stofă neagră la fel de mari, purtând în iniţiale

argintii întortochiate, numele răposatei: P.M. - Păunica Mitulescu. Intrarea casei a fost drapată aşişderea în negru, iar răposata cocoţată pe soclu cu trei trepte, înconjurat de leandri şi ficuşi, pusă în sicriu de metal cu fereastră, precum lăsase cu limbă de viaţă. Nuţi, drăcoaica de nepoată dela Profesională, îi dăduse cu roşu în obraz şi pe buze. O dungă de roşu prelungită din greşeală la buza de sus, îi făcea răposatei un aer glumeţ, contrastând cu solemnitatea morţii. Coana Păunica părea veselă, cum nu fusese nicicând în viaţă

- Parcă râde, mititica de ea ! spuneau vecinele. Mititica împlinse 84 de ani în ajunul morţii. Priveghiată cu schimbul de familie şi suratele cartierului, fu suită a treia zi în dricul lui Costescu, cu şase cai negri înaintaşi, călăriţi de şase ciocli în costume de amirali. Cortegiul era precedat de alţi doi călăraşi funebri, desprinşi de atelaj, urmaţi de tava cu colivă, purtată de Georgică, băiatul dascălului, care îi ajustase în fugă toate bomboanele în formă de cruce. Venea apoi praporul bisericii Floreasca, dus de însuşi dascălul Nastase, şi după aceia cupeaua cu arhiereul în odăjdii sărbătoreşti . Şi pentrucă răposatei îi plăcuse muzica la viaţa dumneaei, familia tocmise "fanfaria" lui Lache Scârbitu din Colentina, să-i intoneze "marşu lui Şopén" din tobă, clanaret, trombon şi talgere. Lache, în viaţa civilă hingher, era îmbrăcat de astădată ca şi "băeţii" din fanfară, toţi ţigani tuciurii şi buzaţi, în veston de roşiori cu brandeburguri, cu beretă bască sau pălărie pe cap şi cu picioarele goale fiindcă

eră vară. La auzul fanfarei, Hector urla mai abitir ca trombonul.

Se înşirau apoi ca la paradă cele douăsprezece caleşti ale lui Mişca, muscalul la modă, cu numeroasa familie îndurerată şi birjele mahalalei, mai toate proprietatea lui Nea Tase Candriul, ginerele moartei. Mahalagii mai de mâna a treia mergeu pe jos la înghesuială, amestecaţi cu gură-cască, cerşetori, copii şi câini. Hector se rânduise la loc de frunte lângă Ţaţa Anica , vara moartei, arătându-şi colţii şi făcând gol în jurul său. Ţaţa Anica îl ocăra cu drag, de câte ori voia să se îndepărteze :

- Marş tu Iector, mâncate-ar corbii să te mânânce! Ocolind hârtoapele, cortegiul s'a îndreptat către Herăstrău, ca de acolo s'o apuce pe şoseaua Otopenilor spre Mănăstirea Cernica. La toate răscrucile de drumuri, domnul Gheorghe, alt fin deal răposatei, asvârlea bănuţi de cinci şi zece bani, ca după datină, să aibă moarta cu ce-şi plăti vămile văzduhului, spre bucuria copiilor care se tăvăleau prin praf să adune gologanii. La trecerea liniei ferate de Constanţa, o coroană de crizanteme de hârtie roză şi albastră se desprinse, căzând în ţărâna şoselei.

- Semn rău! - ziseră câţiva mahalagii mai pricepuţi, - Asta nu-i a bună !

Căzuse coroana familiei Nicu Popescu, băcanul din colţ şi nepot totodată, cu panglica de hârtie mov, pe care scria în litere de aur :

"Bunei noastre tanti, nu te vom uita niciodată, regrete externe, Nicu Popescu, coloniale şi delicatese, cu soţia şi îngeraşii Ţuţu, Prichindel şi Bibilica."

Dela Băneasa încolo, mulţimea pietonilor a rămas locului, vizitiii au dat bice cailor ca să nu-i apuce noaptea pe drum şi în alură sglobie de nuntă, cortegiul mortuar a pornit zburând către Cernica.
Au ajuns acolo pe la ceasurile şase. Dricul a tras în faţa mănăstirei. Ca s'o înmormânteze pe Coana Păunica, fu nevoie s'o desgroape pe răposata Coana Siţa, mama dumneaei, adică pe Coana Mare, moartă acu şapte ani de încurcătură de maţe. "O omorâse nepricopsitul de doctoru' Prilogeanu, - cum spunea madam Ţârlea în termeni medicali,- fiindcă n'a vrut s'o opereze fără să-i facă baie. Că s'a întors lumea pe dos, soro. Auzi colo, să faci baie la omu' bolnav : Doamne fereşte ! Până a spălat-o, s'a obrintit la băşica udului şi i s'a vărsat veninul în sânge."
Din Coana Mare nu mai rămăsese după şapte ani decât oasele şi scăfârlia. Aşezate claie peste grămadă la rădăcina unui copac, îşi aşteptau rânduiala într'un sicriu mititel, care urma să fie pus în groapă odată cu Coana Păunica. Hector, la vederea ciolanelor albe şi frumoase, a simţit în nări ispita ancestrală a meseriei de câine. Uşor, uşor, s'a apropiat de muşuroiul de oase. Dar ochiul de vultur a lu' Ţaţa Anica, vara Moartei, îl pândea necontenit.
- Marş tu, potaie, mâncate-ar corbii să te mănânce ! Ptiu, bătu-te-ar Dumnezeu de scârbă ! Noroc că l-am văzut, soro, că să şi apucase s'o miroasă pe Coana Mare !
Intre timp cioclii depuseseră pe pământ cosciugul cu răposata. In fum de smirnă şi tămâie ,

arhiereul înconjurat de şase preoţi, dădea binecuvântarea din urmă rămăşiţelor pământeşti ale celei ce fusese Coana Păunica. Tocmai când mulţimea asculta lipsită de încredere invitaţia la "loc de verdeaţă, loc de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin" rostită de glasul nazal şi puţin convingător al părintelui Nae, un ţipăt de groază spintecă văzduhul:
- Săriţi ! A furat Iector pe Coana Mare !
Intr'adevăr, câinele cu un femur în bot, sburda pe iarba verde.
- Măiculiţă, asta-i urgia lui Dumnezeu ! Nici în mormânt să n'aibă hodină. A ajuns-o blestemul lui bietu' bărbat'su. Că de câte ori venea şi el ca omu' afumat acasă, îl ocăra în gura mare: "Iar te'mbătaşi, Gogule, mâncate-ar câinii să te mănânce !"
Cât ai zice saramură, lăsând pe Coana Păunica în plata Domnului, familia îndurerată, cu rudele şi prietenii, o porniră în goană după Hector. Câteva zeci de oameni deavalma, femei cu pălării şi voaluri negre, goneau printre copaci după un câine cu un ciolan în gură. Hector îi lăsa să se apropie, şi-i înşela, pornind în altă parte.
- Bine că nu i-a furat capu, soro, - zise Ţaţa Anica fugind şi gâfâind. - I-a luat numai piciorul'. Auzi colo! S'o lase şchioapă pe biată Coana Mare !
Obosit de joacă, după un ceas de alergătură, macabrul Hector depuse ciolanul Coanei Mari la loc de odihnă, lângă restul rămăşiţilor pământeşti. Iar înmormântarea Coanei Păunica se făcu cu pompa cuvenită.
- Vezi maică, - spunea Ţaţa Anica lu' Ţaţa Lina,

- nu-i bine să blesteme omu', că te ajunge blestemu'. Biata Coana Mare, Dumnezeu s'o odihnească, la fitece vorbă era cu ocara în gură: "Ba că aşa şi pe dincolo, ba că mânca-te-ar câinii să te mănânce. Si uite că era cât pe-aci să o mănânce Iector, mânca-l-ar corbii de jigodie să-l mănânce !

- . -

S C H I M B A R E   D E   N U M E

şi se născuse în
. Despre cărăcăleni

Il chema Nicolae Scroafă şi se născuse în comuna Chioreni, lângă Caracal. Despre cărăcăleni, invidioşii scorniseră o seamă de răutăţi, care de care mai amară. Ba că acolo se rupsese carul cu proşti, ba una, ba alta. Şi toate acestea numai din gelozia vecinilor, fiindcă la Caracal era garnizoană militară. Compania 3-a de pompieri îşi avea sediul în faimoasa localitate şi bineînţeles că balul anual al nobilei arme stârnea invidia tuturor capitalelor de plasă vecine. Nu exista fată să nu viseze pompier. Admiraţia pentru aceşti eroi ai focului era nelimitată, cu atât mai mult, cu cât dela sosirea în garnizoană, nici un incendiu nu le pusese prestigiul la încercare. Cât despre carul cu proşti, şi aceasta era născocire răutăcioasă. Proşti or fi fost ei mulţi la Caracal, ce e drept, dar slavă Domnului că şi la Corabia erau destui ! Nici Calafatul nu se lăsa mai prejos, aşa că să nu mai râdă dracul de porumbe negre !

Nicolae Scroafă venea la Caracal din când în când, la târg. Slab de minte însă plăcut la vedere, era înalt, bine legat, cu părul cârlionţat şi ochi frumoşi, părând deştept când nu deschidea gura. Pe Lenuţa Scârţ o cunoscuse la târg, de Drăgaică. Se îndrăgostise de ea pe loc.

A dat-o în lanţuri, a dus-o la panoramă şi a cerut-o de nevastă. Deşi îl plăcuse deabinelea, Lenuţa Scârţ i-a replicat tăios, fără speranţă :

- Ce credeţi, mata, că sunt nebună să schimb numele meu frumos de om, cu unul pocit ? Auzi colo ! Madam Scroafă ! Bine mi-ar mai sta. Uiţi mata, că sunt dela oraş, dela Caracal şi nu dela Chioreni, ca alte persoane !

Bietul Niculae a rămas încurcat. Nici odată nu se gândise că numele ar putea fi o piedică în fericire. Avusese colegi în clasele primare cu nume şi mai ale dracului. Pe unul îl chema Bou, pe celălalt Mânzatu, pe altul Capră, iar pe Năstase, băiatul notarului, îl chema Găină. Dar Vasile Căcărează, fiul lui domnu' Gore, impiegatul dela gară?

Cu toate acestea, toţi îşi văzuseră de treabă şi erau oameni la casa lor. In copilărie se mai făceau unele glume de către colegii de şcoală. Din spirit de solidaritate naţională, stăteau în bancă laolaltă, Bou cu Scroafă, Capră cu Căcărează, iar Găină cu băiatul negustorului de sticle de lămpi, dl Cocoş, tot din Chioreni ca şi el.

La glumele nevinovate colabora fără de voe chiar învăţătorul, adică "domnu", cum îi spuneau şcolarii. Dacă, de exemplu, vorbea cineva în clasă în timpul lecţiilor, domnu întreba răstit:

- Cine vorbeşte acolo ? Cine-i măgarul ?

- Bou ! răspundeau copiii.

Sau odată, Scroafă se urcase în pauză în dudul din fundul curţii, să fure dude. Fu chemat la cancelarie, dar nu venea.

- Unde-i Scroafă ? întrebă directorul răstit.

- S'a suit în copac , dom'le director ! răspunseră elevii.

Iar într'o zi când domnu a intrat în clasă, elevul Cocoş era în cruntă luptă cu conşcolarul Găină.

- Ce faci acolo, Găină ? zise domnu.

- Uite domnu' la Cocoş, nu mă lasă în pace! Se suie mereu peste mine ! răspunse Găină.

Acum vremea glumelor trecuse de mult. Copilăria rămăsese în urmă. Băeţii de odinioară erau flăcăi, ba unii însuraţi, cu copii şi cu rostul lor.

Lenuţa îl tulburase aşa de mult pe bietul Nicolae, că nu-şi mai găsea răgaz pentru nici o treabă.

- Ce mă fac, mămucă ? întreba el pe maică-sa, aşteptând deslegarea ca pe o minune cerească.

- Băiatu' mamii, ia-o, dacă-i fată bună şi te place.

- De plăcut mă place, mămucă, da' nu mă ia din pricina numelui.

- Şi dece, mă rog matale ? Ce, e de ruşine? Şi eu şi tat'tu am fost Scroafă toată viaţa, şi slavă Domnului, că ne-a mers din plin. Fandositele aste dela oraş, să ne mai slăbească cu mofturile lor.

Dar Nicolae nu s'a dat învins. A cerut în taină schimbarea de nume la primărie. Când după şase luni de aşteptare i-a venit aprobarea dela Ministerul de Justiţie, s'a dus într'un suflet la Lenuţa Scârţ şi a cerut-o din nou de neves-

tă. Lenuţa, de astădată n'a mai stat pe gânduri. L-a cuprins de gât şi beată de fericire, l-a sărutat cu foc.

– Aşa mai zic şi eu ! spuse dânsa emoţionată.

Nicolae îşi schimbase numele din Scroafă în "Vacă" .

– * –

CODUL MANIERELOR ELEGANTE

Inspirat de lectura unei cărţi a ducelui de Lévis Mirepoix asupra "politeţei" şi aplicaţiunilor sale, am socotit de datoria noastră ca cele învăţate să le punem la îndemâna obştei.

Ni se întâmplă arareori să fim politicoşi, dar ni se întâmplă adeseori să fim nepoliticoşi. Din această ultimă atitudine, fie ea responsabilă sau involuntară, decurg în general consecinţe funeste pentru timp limitat sau pentru toată viaţa. Câteva sfaturi formulate sub formă de cod, vor servi chiar celui mai bine crescut, oferindu-i satisfacţia de a se regăsi în ele. Iar celor mulţi şi prost crescuţi, deci mai puternici, după toate principiile democratice, - sfaturile noastre le vor folosi poate ca simplă lectură . Fiindcă nici un prost crescut nu îşi va recunoaşte meteahna, cercând să o corecteze.

Dealtfel indivizii obraznici sau prost crescuţi dau vieţii un ritm inedit. Existenţa într'o lume excesiv de politicoasă, ar fi exasperantă , monotonă. Farmecul rezultă tocmai din contrastele naturale între zi şi noapte, lumină şi întuneric, între zgomot şi linişte, piano şi forte, între deştepţi şi proşti, femei şi bărbaţi, între buni şi răi, urâţi şi frumoşi.

Studiul nostru va însemna deci o simplă enunţare de principii, nicidecum un îndreptar ,

sau cel puţin un îndemn la politeţă. Doamne fe-reşte ! Ii rugăm pe cei mai prost crescuţi să îşi conserve această virtute. Fiindcă soarta noastră, a celorlalţi, depinde de ei. Buna noastră creştere nu poate fi valorificată decât prin contrast cu lipsa lor de politeţă.

Dar să stabilim mai înainte dimensiunile, calitatea şi rostul tezei propuse.

Politeţa este felul de a fi sau de a face, datorit căruia individul se poate strecura în toate manifestaţiunile vieţii sociale, precum uleiul se strecoară într'un angrenaj, facilitându-i mişcările.

Există două aspecte prin care omul se poate impune: a) prin brutalitate sau forţă, - soluţie provizorie căreia i se poate replica prin brutalitate şi mai mare,- şi b) prin politeţă. Dacă brutalitatea atrage după sine ruptura, politeţa aduce în schimb echilibrul şi armonia .

Cea mai civilizată naţie nu ar putea trăi nici un sfert de oră fără politeţă, riscând a sări în aer ca un explosiv. Ar trebui mai mulţi jandarmi decât cetăţeni, spre a stăpâni impulsiunile individuale, denumite adesea extrem de graţios "temperament" sau "personalitate".Omul nu are la dispoziţia sa acel extraordinar instinct, care permite anumitor animale să trăiască liniştit în comun, ascultând doar de legea speciei. In consecinţă, societatea umană a inventat politeţa, acest acord între gentilomi , această facultate. Politeţa este însă o facultate dobândită, totodată o disciplină a libertăţii . Intocmai ca o frână pe mii de roţi, ea are aceiaşi importanţă ca şi limbajul. S'a

născut odată cu el, îl urmăreşte, îl controlează, îl frâncază. Fără politeţă, limbajul n'ar merge departe, afundându-se în invective, ofense şi injurii.

Politeţa dă măsura unei civilizaţii, făcând ca forţa materială să cedeze spiritului. Sunt nenumăraţi indivizii care datoresc ascensiunea, ba chiar întreaga lor carieră, politeţei. La femei, ea este suplinită prin graţie.

Politeţa este o forţă, care nu are nevoe de forţă spre a învinge. In multe împrejurări , ea frizează ipocrizia. Este totodată un simplu procedeu, nefiind în fond nici virtute, nici viciu. Cu tot riscul paradoxului, politeţa apără adesea pe om de a cădea victima totalei sincerităţi. In societatea modernă sinceritatea este tot mai mult pusă la grea încercare, dacă nu chiar căzută în desuetudine. Locul îi va fi ocupat de politeţă, acest lustru contemporan , această mare putere care se acordă de minune cu modestia, caritatea, bunătatea, cu sinceritatea însăşi, păstrând totodată raporturi corecte cu ura, invidia, răzbunarea şi egoismul. Politeţa este un surâs chinezesc.

x

S'au scris nenumărate studii asupra bunei purtări sau bunei creşteri, unii autori încercând o adevărată codificare a regulilor pentru aplicarea ei protocolara. S'au întocmit unele ghiduri, vulgar denumite "cod al manierelor elegante". Subiectul ne-a pasionat din copilărie,

de când ne-a căzut în mână prima lucrare populară tipărită în româneşte în editura Ignatz Herz din Bucureşti, intitulată "Arta de a te face plăcut în societate" cu subtitlul "Pentru udul personalului casnic, (pe vremea aceia se scria cu z din d; deci citeşte uzul), al militarilor de grade inferioare, cât şi al băeţilor şi fetelor de ambe sexe."

Vom încerca să reconstituim din memorie câteva capitole, examinând pe rând aplicarea politeţei şi a protocolului în felurite împrejurări, descripţia fiind făcută pe înţelesul tuturor, inclusiv al membrilor academici, titraţilor de orice fel şi militarilor de grade superioare.

CAPITOLUL I

Scurte noţiuni introductive în câmpul bunei cuviinţe.

Despre viaţa socială.

Viaţa socială este atunci când trăim toţi unii cu alţii, la un loc. Ea se compune din indivizi de sexe opuse, denumiţi bărbaţi sau femei, recunoscuţi după semne vizibile sau îmbrăcăminte.

Omenirea se împarte în două mari categorii sociale: civili şi militari, precum şi în şapte subdiviziuni la fel de sociale:

a) copilăria de ţâţă
b) copilăria normală
c) adolescenţa

d) tinereţea
e) maturitatea
f) bătrâneţea
g) adânca bătrâneţe

Ce este bărbatul ?

Bărbatul este persoana de sex masculin, purtând pantaloni vizibili şi vorbind mai gros.

Ce este femeea ?

Femeea este persoana de sex opus, purtând pantaloni invizibili şi vorbind mai subţire.

x

Cum putem deosebi pe întuneric un bărbat de o femee ?
Dacă strigăm"am bani şi n'am ce face cu ei", cea care răspunde"dă-i încoace" e femee.

x

Ce sunt civilii ?

Civilii sunt persoanele de ambe sexe, care nu se fac militari. Ei îşi trag numele şi existenţa dela viaţa civilă. Civilii sunt oameni culţi, ei fiind avocaţi, lustragii, medici, zarzavagii, ingineri, barcagii, consuli, simigii, etc. Civilii pot fi totodată artişti. Ei cântă la gramofon, la pian automat, la radio.

Ce sunt militarii ?

Militarii sunt persoane de sex masculin, care nu se fac civili. Deşi ştiu bine ce îi aşteaptă, ei îmbrăţişează cariera armelor de foc. Ei n'au voe

să se facă artişti. Rolurile de militari în piesele de teatru , sunt deţinute de civili, Militarii au caracter şi uniformă. Ei sunt oameni de mare curaj.

x

Cum putem deosebi pe întuneric un militar de un civil ?
Dacă strigăm "foc", cel care sare primul pe fereastră e militar.

x

Subdiviziunile sociale

a) Copil de ţâţă este atunci când omul nu ştie să vorbească, nici să scrie, când de-abia s'a născut şi "face pe sine", adică în scutece. Aceasta este cea mai frumoasă vârstă a vieţii umane, care ne lasă cele mai duioase amintiri, fiind totalmente lipsită de griji. Nu tu chirie, nu tu mâncare, nu tu impozite! Laptele îţi vine direct dela sursă, adică dela mamelă, de unde vine şi expresia "copil de ţâţă", sau dela biberon, ceiace este un obiceiu mai modern. Mai există astăzi un fel de biberoane de celuloid, pe care, deşi le sugi, nu iese lapte din ele, fiind făcute numai ca să te pâcâlească şi să nu mai plângi.

Acest fel de copilărie de ţâţă mai are avantajul că nu trebue să te înghesui în tramvai, metrou şi autobuz, deoarece te împinge de la spate in cărucior mama mare sau nemţoaica la copii.

b) Copil normal este individul ceva mai bătrân decât copilul de ţâţă, faţă de care prezintă avantajul că începe să-i crească dinţii, să îl doară măselele, să vorbească şi să umble. Şi aceastä copilărie este o perioadă foarte mişcătoare, plină de jocuri zburdalnice ca hoţii şi vardiştii, foc şi apă, etc; şi cu fel de fel de boli sociale ca scarlatina, anghina difterică şi pojarul. La 4-5 ani, copilul este dat la grădiniţa de copii, unde se joacă duios cu ceilalţi, aruncând cu pietre, spărgând geamuri, capete şi învăţând frumoase poezii patriotice.

c) Adolescenţa este starea de spirit când îţi ies coşi pe faţă, când băeţii sunt urâţi ca dracul şi fetele date naibii, când timiditatea te face să stai ca blegul în societate, când începe să-ţi crească păr sub nas, sub braţe şi pe corp, când vocea se schimbă, făcându-te să vorbeşti câteva luni ca măgarii, când tragi primul fum de tutun care îţi dă lacrimile, când fiori necunoscuţi îţi trec prin trup,de parcă ai lingoare, când citeşti în closet sau în pod "Educaţia Sexelor" de doctor Eraclie Sterian, când încerci voluptatea primei iubiri tarifate şi vai! a primei dureri.

d) Tinereţea este starea socială când "ah! ce frumoasă e viaţa, când te apucă dimineaţa la şosea, cu nevasta altuia". Ea se manifestă prin dragoste faţă de femei, prin foot-ball, box , motocicletă şi sporturi. Indiscutabil că e mai bine să fi tânăr, decât să nu fi deloc. Tinereţea este atunci când tot ce zboară se mănâncă,

când pierdem nopţile cu femei uşoare, când ne împrumutăm cu bani pe care nu-i mai dăm înapoi şi când ne îmbătăm duios, într'un hal fără hal. Despre frumoasa tinereţe s'au scris mai multe cărţi de către cei mai mari autori contimporani dispăruţi de mult, ca Simigiulescu-Roşiori, Niculescu-Tulcea şi Popescu-Tâncăbeşti.

e) Maturitatea este firea omului bine pregătit în faţa vieţii sociale . Este totodată culmea vieţii adevărată, când încep necazurile familiare, procesele, lipsurile de tot felul. Ea mai este denumită, în special în caz de accidente şi înmormântări "floare vieţii", spre deosebire de "floarea reginei" care se găseşte pe creştetul munţilor noştri seculari, sau "floarea soarelui" din care se face undelemn de măsline . Omul matur este potolit la vedere, el are acasă nevastă, copii şi griji, iar în oraş amantă şi voluptăţi.

f) Bătrâneţea este starea socială cea mai distinsă, când te bucuri de respectul tuturor, când îţi oferă lumea loc în tramvai, când începe indispensabila gută, reumatismul, artritismul, când copiii râd de tine şi când se înghesue moştenitorii să te îngrijească la boală. Bătrâneţea mai este atunci când ochii văd, inima cere, ce folos că nu-i putere.

g) Adânca bătrâneţe sau dărâmarea totală este acea stare de spirit, când ai case, maşină, bani, dar nu ai ce face cu ele. Este vecină cu cealaltă stare socială, moartea.

CAPITOLUL II

Ce este iubirea ?

Iubirea este acel "nu ştiu ce" ce se produce pe neaşteptate, ca un trăznet, între sexe diferite. Ea este acea stare de extaz care te atinge la moalele capului, de nu mai ştii pe ce lume trăeşti, înât vrând să duci furculiţa la gură o bagi în nas. Iubirea este un sentiment foarte nobil şi înălţător. Există mai multe feluri de iubire : faţă de animale, faţă de gologani, tatăl pentru fiică, fratele pentru sor'sa, bărbaţii între ei, femeile între dânsele, iubirea pentru patrie, iubirea faţă de aproapele şi iubirea faţă de vecină, care duce uneori chiar la sinucidere. In schimb, pentru iubirea de patrie nu se sinucid decât japonezii.

CAPITOLUL III

Cum să ne purtăm în societate ?

Câteva sfaturi pentru copii.

1) Când furi dulceaţă, nu uita lingura în borcan. Dacă mai vine un altul după tine, el fură şi dulceaţa şi lingura.
2) Caută să rămâi copil până la adânci bătrâneţe. Fiindcă vei avea mereu reducere la tren şi cinematograf şi nu trebue să faci serviciul militar.
3) Nu înjura de cele sfinte. Injură numai de cele lumeşti .

4) Când te baţi cu conşcolarii, sparge-le capul, dar nu da lovitură joasă.
5) Fi bun cu animalele. Poţi trage pisica de coadă, dar mângâi-o pe cap.
6) Nu omorî insectele. Sunt şi ele vietăţile Domnului, mai ales păduchii, muştele şi moliile.
7) Stai binişor ! Nu fi copil !

x

Sfaturi pentru tineri.

Politeţa reclamă ca omul să rămână cât mai natural în orice împrejurare. Naturaleţa face mai ales farmecul tinerilor. Există însă un element, care compromite echilibrul naturaleţii. Este timiditatea sau fâstâceala, această maladie a amorului propriu, care paralizează stăpânirea de sine şi încrederea.

Sunt mai multe feluri de timiditate : una gravă, incurabilă. Alta trecătoare numită trac, pe care o simt de obiceiu artiştii şi oratorii atunci când înfruntă publicul.

Şi mai este timiditatea mijlocie, resimţită chiar de omul de lume, de care suferă majoritatea indivizilor. O încerci, intrând de exemplu într'un salon. Privirile, râsetele, tăcerile, deşi sunt normale şi nu te ţintesc pe dumneata, îţi lasă totuşi impresia că te-ar privi exclusiv.

- Ce este omul de lume ? Ce este "lumea" ?

S'a obişnuit a denumi "lume" viaţa socială care uneori păstrează din simplă vanitate tra-

diţii de etichetă şi unde bunele maniere sunt încă la loc de cinste. Termenul este de origină franceză (homme du monde), derivând din aspectul vieţii sociale între secolii 18-20, când existau acolo mai multe "lumi" : a celor dela Curte, a magistraţilor, a oamenilor de litere, de arte, de teatru şi aşa mai departe. Cu alte cuvinte, elitele erau grupate în "caste" sau "lumi", având spirit ermetic şi morală proprie. Mulţi din aceşti oameni de lume au sucombat lipsiţi de aer, în turnul lor de fildeş. Fiindcă întretimp, au intervenit prefaceri sociale care au dus la nivelarea categoriilor. Marile războaie mai ales, au reunit în tranşee oamenii tuturor opiniunilor, ai tuturor claselor, iar în spitale la căpătâiul răniţilor, s'au întrunit infirmiere de boerească descendenţă, alături de simpla femee de ţară, lucrând armonic în acelaş scop.

Astăzi, omul de lume este omul bunei cuviinţe, al muncii, al culturii. Puţină timiditate este adeseaori expresia aceleiaşi bune cuviinţe. E în orice caz preferabilă obrăzniciei. Recomandăm deci tinerilor să fie timizi. Când sunt invitaţi undeva, le stă bine să se aşeze pe marginea scaunului, cât mai băţos, cu privirea proectată în pământ ori în gol, răsucind necontenit un nasture dela haină, sau de preferat un buton dela fotoliul gazdelor. Este întotdeauna mai înţelept să rupi un nasture străin, decât unul de al tău. Când i se adresează cuvântul, tânărul va răspunde gângăvit şi monosilabic. Fără a lua parte la discuţiuni, va asculta totul, cu plăcerea firească pe care o resimţi când se dărâmă casa peste tine. Va surâde din când în

când, de preferinţă atunci când este cazul.

Dacă este invitat la masă, tânărul va sufla în mâncare, spre a nu se frige, înât să fie nevoit să scuipe mâncarea în farfurie. Dacă suflă în ciorbă, este de preferat să nu stropească toată lumea dimprejur. Se poate vorbi cu gura plină, însă nu prea tare. Este recomandabil şi îţi dă un aer degajat, ca după ce te-ai scobit în măsele cu mâna, să iei şi o scobitoare pe care să o ţii între dinţi până la sfârşitul mesei, ba chiar şi după aceia. Când te scoli dela masă, ai grijă să nu ţi se agaţe ciucurii dela faţa de masă de nasturele vestonului, ca să nu tragi totul după tine.

CAPITOLUL IV

Cum trebue să te porţi cu făptura visurilor tale ?

Mijloacele de seducţiune sunt multiple. Ca să te insinuezi în amor, trebue să ştii să discuţi, să scri, să povesteşti. Caută să fi volubil, spiritual. Dacă nu te ajută mintea să faci spirite proprii, istoriseşte-le pe ale altora. Spune anecdote. Sunt inteligente şi vor stârni hazul celor ce nu le cunosc. Chiar şi cei ce le cunosc, se vor preface din politeţă că nu le cunosc, continuând să te asculte cu desgust şi plictiseală.

Iată una de pildă, bună de spus în timpul mesei, mai ales dacă ai găsit un fir de păr în mâncare :

- Ce deosebire este între o supă şi o chelie ?

- Dacă pe chelie nu mai există nici un fir de păr, în supă mai găseşti câte un fir-două.

(Şi arăţi gazdei firul ce l-ai găsit.)

Sau alta, care se poate spune într'o familie unde se află fete de şcoală:

- Vezi, domnule, că ţi s'a descheiat pantalonul şi ţi-a ieşit cămaşa afară !

- Nu face nimic ! Mă şti că nu sunt cochet !

Sau o alta, pe care o poţi debita între ardeleni, care sunt oameni foarte distinşi, dar uneori mai încetişori la minte :

Un regăţean întreabă pe un ardelean :

- Ia spune matale, câte ouă poţi mânca pe stomacul gol ?

- Apăi ... cinci ! zise acesta.

- Te-ai păcălit, - zise munteanul, - fiindcă dacă mănânci unul, celelalte patru nu mai sunt pe stomacul gol.

- Asta-i tare faină ! - zise ardeleanul, - O să-i păcălesc şi eu pe ai mei, la Braşeu.

Ajungând la Braşov, ardeleanul îl întreabă pe frate-său :

- No, că zî tu, mă Toadere, câte oauă poţi să mânci pe foalele goale ?

- Apăi ... cu gândesc că patru !

- Ptiu, bătute-ar Maica Precista ! Dacă zâceai cinci, aveam de spus un viţ tare fain !

Aceste anecdote frumoase, înălţătoare, au darul să stabilească o atmosferă de bună dispoziţie.

x

Când iubeşti, fi galant, fi culant. Micile daruri întreţin prietenia. Câteva flori trimise iubitei o vor bucura, o vor înfiora. Poţi trimite flori de foiţă. Sunt mai eftine şi se usucă mai greu. Trebue să fi abil şi plin de talent în alegerea darurilor. Cadoul este în funcţie de gradul de intimitate în care eşti cu făptura. Dacă de abia ai cunoscut-o, se recomandă să-i cumperi o pereche de ciorapi, nişte pantalonaşi frumoşi, ori un soutien-gorge. Mai târziu, când aţi devenit mai intimi, îi poţi trimite chiar şi bomboane.

Când vorbeşti cu iubita fi poetic, imaginativ. Mângâe-o cu cuvinte şoptite cald. Zi-i în surdină, murmurat "micuţă scumpă, eşti un fulg" chiar dacă are doi metri înălţime şi îţi rupe genunchiul cu cele 98 de chile. Îi mai poţi spune "Ţumpi, Canalie mică, Căţeluş, Ţoancă mică (vezi să nu-i zici "Ţoapă mica") nebuno, bestie, viperă, scorpie, dar mai ales unicul, autohtonul, dulcele şi imbatabilul "fă!".

Inşiră-i complimente: "Imi place albul ochilor tăi", dar ai grijă să nu-i spui "albeaţa ochilor tăi". Spune-i că are dinţi frumosi, chiar dacă are unul singur. Fiindcă este penibil să spui: "ce dinte frumos aveţi!" Iar dacă vrei să-i compari dinţii cu pietrele preţioase, spune-i că seamănă cu perlele, în nici un caz cu smaraldele, care sunt verzi. Laudă-i părul : "ce păr bogat aveţi!" chiar dacă îl are mai mult pe picioare decât pe cap. Dacă e slabă şi îi troznesc oasele când o strângi în braţe, murmură-i în ureche: "îmi place căci eşti durdulie. Mă ispiteşti cu formele pline. Ah tu !". Dacă

plezneşte de grăsime, spune-i convins şi amabil: "vai ce mult ai slăbit de ieri seară!"

Iată o seamă de amănunte care fac plăcere. De multe ori fericirea depinde de un fleac. Deci ţine-te de fleacuri.

x

CAPITOLUL V

Despre sărut.

După ce ai obţinut cunoştinţa făpturei mult dorită, după ce săptămâni în şir v'aţi sgâit unul la altul, ori v'aţi ţinut de mână pe întuneric la cinematograf, soseşte o zi mare, când îmbrăţişarea devine inexorabilă şi implacabilă. Fi foarte atent, tinere, fiindcă primul sărut cântat de toţi poetii timpurilor te consacră ori te distruge. Intr'o bună zi, fără a mai sta pe gânduri, spune-i făpturei cu aer spontan, că nu mai poţi resista ispitei şi că voeşti să o săruţi pe frunte şi pe ochii ei frumoşi. Cu iuţeală de fulger îi astupi cu mâna ochii şi o săruţi pe gură.

Dar sărutul are o ştiinţă a lui, o tehnică. Pentrucă nu avem încă o şcoală de aplicaţie, nu strică să faceţi practică cu oricine vă iese în cale, fie bucătăreasa, fata'n casă, sau cu rude mai apropiate, verişoare, mătuşi, bunică. Exerciţiul valorează mult şi izbuteşti să faci din ştiinţă, adevărată artă.

In vechiul cod al manierelor elegante, din editura Ignatz Herz, sărutul era definit precum urmează: "sărutul este starea socială care cuprinde pe militari, civili şi laici când omul nu mai poate să se ţie şi îi vine dintr'odată să muşte cu nesaţ din făptura adorată."

Sărutul este de patru feluri : umed, uscat, cu zgomot şi fără zgomot. Cum se sărută ?

Apucăm între degetul arătător şi degetul mare al mânei stângi bărbia făpturii mult dorită şi ţinând-o cu dreapta de talie, îi plecăm uşor capul pe spate, presând buza noastră superioară pe buza ei inferioară şi însoţind întreaga acţiune de mugete surde şi voluptuase. Cu cât sărutul este mai prelung, cu atât se chiamă că eşti mai sensual. Dar ai grijă să nu ţie câteva zile, fiindcă între timp ţi se face foame şi somn şi nu poţi mânca sau dormi dacă stai cu gura dumitale în guriţa dumneaei. Apoi rişti să pierzi serviciul la Stat sau la întreprinderi particulare. Pe de altă parte, pupându-te prea lung, rişti să mori asfixiat. Dacă stai şubred cu dantura, treci mai înainte de a săruta pe la dentist, ori potriveşte-ţi bine proteza, spre a nu păţi ca acel tânăr din Moreni, care fiind distrat, şi-a uitat dinţii în gura făpturei mult dorită.

x

CAPITOLUL VI

Mic epistolar
sau modele de scrisori şi telegrame pentru toate ocaziile

Ultimul capitol tratează despre corespondenţă. Stilul epistolar a fost cultivat în toate timpurile. Câteva cuvinte bine simţite, te vor instala în simpatia sau stima prietenilor şi a cunoscuţilor. In ceiace priveşte scrisorile de dragoste, caută să fie cât mai tulburătoare. Imaginile vii, proaspete, dar şi cuvintele calde, insinuante, pot completa opera totalei cuceriri , pot înlocui ceiace graiul nu vrea sau nu poate spune.

Există sute de volume cu modele de scrisori de dragoste, cari pot fi copiate pur şi simplu. Dar vezi să nu uiţi a înlocui semnătura dumitale cu cea din carte. Deasemenea, fi grijuliu spre a nu încurca situaţiile. Adică să trimiţi scrisoare de condoleanţă la nuntă (deşi uneori este cazul), sau felicitări la înmormântare (deşi uneori este şi aici cazul). Fereşte-te de platitudini. Fi discret, amabil, tandru.

Iată câteva exemple de scrisori şi telegrame pentru toate împrejurările:

a) Scrisoare de întâlnire, a doua zi după cunoştinţă.

Stimată dudue Valerica,
Toată noaptea m'am perpelit în patul meu cu

somieră (de două persoane !) şi m'am gândit la Dv., încât era să întârziez dela servici, fiindcă am adormit abia la orele 4.35 . Mâine am de făcut balanţa de verificare pentru sfârşit de lună.

Sunt foarte fericit că aţi avut ocazia a mă cunoaşte. V'am spus ieri ca să ne vedem la cinema Macedonia-Tei. M-am ràzgândit. Acolo vine mitocani mulţi şi se dă numai filme cu bandiţi şi Michi-Maus. Deaceia cred că este mai bine să veniţi la mine acasă. Ne vom juca frumos ca 2 (doi) copilaşi zglobii.

Vă salut cu respect şi dor
Alecu St.
ajutor-contabil

Scrisoare de despărţire.

Fosta mea iubită,

Te-ai purtat fioros şi frenetic cu un tânăr impiegat la Municipiu, ce ţi-a dat tot ce avea mai de preţ pe lume : iubirea şi 4000 lei, chenzina pe o lună întreagă, ca să-ţi cumperi pantofi cu antilopă de şarpe şi şase perechi ceorapi marca "Caizăr". Am crezut ca să pot face din tine mama viitorilor noştri copilaşi neştiutori şi sinceri. Visam o legătură de căsătorie matrimonială, plină de melancolia veselă a căminului conjugal. Dar m'am înşelat. M'ai dus cu iordanu, căci eşti la fel ca şi toate celelalte. Ţe-ai bătut joc de o inimă nobilă ca a mea. O să vezi tu mai încolo cine a fost Niculescu ! O mulţime de fete m'a cerut de bărbat, dar le-am refuzat din pricina dtale . Am fost un fraer cu ceoc. Dar în viitor voi ştii cum trebue să procedez cu fetele ce se pretinde serioase, dar sunt neşte stricate.

Fostul dtale cel ce te-a iubit mai presus de orce consideraţie
C. Niculescu
Imiegat de-a III-a Primăria albastru

Scrisoare de împăcare.

Prostuţule mic !
Te-ai supărat degeaba. Tânărul cu care m'ai văzut ieri la braţetă este vărul meu Georgică. A fost la noi ca să ne dăm în leagăn. Vezi dacă eşti nerăbdător şi te superi fără să mă întrebi? Asta nu se face !

Pa !
Lucica ta pentru totdeauna.

Răspuns la scrisoarea de împăcare.

Iubita mea Lucica,
Mai făcut fericit. Când team văzut la braţ cu tânărul acela care te strângea şi te săruta pe stradă şi pe obraz, am crezut că înebunesc de gelozie. Acuma sunt liniştit findcă ştiu căci este vărul tău Georgică. Adevărat că sunt un prostuţ, mai bine zis un bou, că mă iau după ce se vede.

Te iubesc mai tare ca înainte.
Cu stimă
Chichi N.

Telegramă de felicitare la naşterea unui băiat.

Familiei Giurgiuveanu, Slobozia.
Să fie cu noroc stop Bucuroşi născut cavaler stop Să-l vedem prim ministru stop Venim Bucureşti tăerea moţului
(ss) Năşicu şi Năşica

Telegramă de felicitare la naşterea unei fetiţe de militar.

Domnului Locotinent Alexandrescu Ovidiu
Corabia
Am onaoarea raporta stop Să trăiască domnişoara Locot. Alexandrescu deşi aşteptaţi băiat stop So vedem mare şi frumoasă ca măsa. Dorim inimă jucăm nuntă stop Să trăiţi întreaga familie ce cu onoare conduceţi.
(ss) Seg.instr. Trică a Catrinei
cu soţia din 2 Grea, divizion 1, bateria 3, tun 4

Telegramă la nuntă

D-rei Căsăpescu cu Dl învăţător Craiu
Com. Fierbinţi, Ilfov
Nunta de azi întru mulţi ani. Dorim copilaşi mulţi stop Patria mare nevoe ostaşi şi domnişoare.
(ss) Frâncu
Revizor şcolar gr.3

Telegramă unui tânăr avansat sublocot. de marină.

D-lui Sandu Rădulescu, Costanţa
Felicitări stop Iubit marina copilărie chiul şcoală barca Cişmigiu stop La mai mare. Comandant transatlantic stop Nu submarin stop Periculos stop Odată scufundat acolo rămâne stop
(ss) Milică

Telegramă unui proaspăt licenţiat în drept .

D-sale Take Niculescu
Hârlău
Bravo Take. Dorim ajungi Micescu stop Dea Dumnezeu procese multe dar nu ţie stop La alţii
(ss) Nicuşor

Telegramă în caz de boală .

Doamnei Suzana Covrigeanu, Brăila.
Aflat mare părere rău boală Nea Mitică stop Poate totuşi scapă stopCaz contrar rog înştiinţaţi.
(ss) Stănică

Telegramă la încinerarea unui prieten.

Doamnei Olguţa Zgribincea, Bucureşti
Aflat multă durere arderea răposatu Gogu stop Din frageda copilărie avut oroare miel cuptor stop De aceia nu venit crematoriu stop Sunt alături Dv. şi urna cu cenuşa Gogu.
(ss) Bibiţă

Telegramă de condoleanțe.

Familia Georgescu , loco

Moartea Nenea Nicu căzut trăznet stop
Dar pentru noi Nenea Nicu nu murit stop
El trăeşte inimile şi amintirea noastră
stop Trăiască Nenea Nicu
(ss) Soții Bărbieru

- . -

M A T C H D E B O X

Cronică pugilistică apărută în revista "Sportul Huşilor", mare săptămânal de ambe sexe pentru educaţie fizică, şah, popice şi biliard, semnată de dl Jim Crăpătureanu.

30 Aprilie 1935

O zi ne mai desparte de cel mai mare eveniment al anului curent 1935.

Campionul istoricului nostru judeţ, neînvinsul Georgică Savu, zis "Temutul Bill", omul cu pumnul de fier, înfruntă mâine într'un match de box în zece rounduri a trei minute pe Bela Takacs zis "Boanghenul", campionul Covurluiului. In caz de timp frumos, matchul se va ţine în aer liber. In caz de ploaie, lupta se va desfăşura în aer închis, în sala Dacia din Strada Mare 48. Arbitrul, excelentul nostru sportiv şi biciclist, dl Ţicu Muşat. Inceputul la orele 21,35.

Evenimentul este aşteptat cu legitimă înfrigurare de toţi susţinătorii nobilei arte. Da, nobila artă ! Boxul este unul din sporturile naţionale cele mai distinse. Mult mai frumos decât oina, el este întrecerea între doi adversari de forţe egale, o luptă deschisă, ferită de laşităţi şi nedreptate. Rezultat al unei pregătiri minuţioase, el desvoltă inteligenţa şi bunul simţ. Spiritul civic este mereu prezent. Astăzi când lupta se dă cu arme de foc, ucigătoare, laşe şi nedrepte, boxul cu pumnii reprezintă nobleţa, cavalerismul şi duioşia. Ar trebui ca boxul să fie oficial introdus în grădinile

de copii, şcoli şi familii. Dacă plăeşii lui Ştefan cel Mare ar fi boxat, alta ar fi fost soarta Moldovei.

Cât despre campionul judeţului nostru, el s'a născut chiar în Huşi în 1910. Băiat de familie bună, tatăl său este un distins paznic la închisoarea locală şi mama sa o venerabilă moaşă comunală, deşi bine pregătit din punct de vedere intelectual, fiind absolvent al scolii de meserii prin corespondenţă, s'a dedicat de tânăr nobilei arte a boxului. Campion internaţional al judeţului Fălciu, el a scos cu uşurinţă din luptă prin neprezentarea adversarului pe următorii străini : Dimitri Barbaiani, campion grec din Clăbucetul Taurului şi Trofim Zglabov, campionul rutean din Sculeni.

Mâine seră vom asista la o gală de zile mari, care deschide sportivului nostru drumul spre cele mai înalte culmi ale boxului internaţional, putând deveni campionul Moldovei, al acestei nobile provincii stropite cu sângele păgânilor care au trecut pe aici.

Intrebat asupra rezultatului luptei, Bill Savu ne-a răspuns cu modestia ce-l caracterizează : "Il fac pilaf pe Boanghen, în două reprize".

Bravo Bill! Aşa te vrem. Trăiască Huşi , perla Moldovei !

Reportajul dlui Jim Crăpătureanu din ziua de 2 Mai 1935, a doua zi după match.

Sala Dacia gemea până la refuz. Lume din toate clasele sociale, venită la Huşi ca să îşi încurajeze idolul, pe Bill Savu, fiu al judeţului cu acelaş nume, adică Fălciu. Sala era frumos pavoazată cu ghirlande de hârtie, care împiedecau vederea, trebuind să fie rupte de mulţimea nerăbdătoare, dornică să asiste la fie ce lovitură a maestrului nobilei arte.

Adversarii s'au suit pe ring în ordinea următoare : întâi Bela Takacs, campion al Covurluiului, purtând halat şi chiloţi roşii. Publicul a fluerat şi huiduit din toată inima. Aşa este frumos, să fim sinceri cu oaspeţii.

Takacs superstiţios, a ocupat colţul din cealaltă parte a ringului, urmând ca Bill să se aşeze dincoace. Când Bill Savu şi-a făcut apariţia în sală, delirul a isbucnit din toate părţile. Urletele de simpatie nu mai conteneau. Parcă era Marea Neagră furioasă, din frumosul nostru port maritim Constanţa, construit de Regele Carol I de Hohenzollern.

Croindu-şi cu greu drumul către ring, temutul Bill era pupat pe tot parcursul de numeroşii admiratori şi fete de şcoală. El purta un frumos halat tricolor şi chiloţi din aceiaşi culoare patriotică, din mătase vegetală veritabilă. Bine dispus, şi-a ocupat locul în colţul ringului, asistat de secunzii săi, care îi masau frumoasele şi puternicele sale picioare ca de taur. Când şi-a scos halatul, a fost un murmur de admiraţie

unanimă. Pe unde te uitai, numai muşchi. Parcă era Venus, de Matei Millo.

Şpicherul a anunţat matchul : "zece reprize a trei minute, pentru campionatul naţional al Moldovei, între Bela Takacs, campion de Covurlui, de 1,80 metri înălţime, cântărind 78 Kg. 500 şi Bill Savu, campion la toate categoriile al judeţului Fălciu, de 1,85 înălţime, greutate 92 Kg."

După vechiul obiceiu greco-latin, arbitrul aruncă cu banul pentru alegerea mănuşilor. Lui Bill îi revin nişte frumoase mănuşi galbene, mănuşile triumfului. Statura lui atletică se ridică măreţ în mijlocul ringului. Pe lângă el, Takacs pare o scârbă. Lumina se stinge în sală, doar ringul mai rămâne puternic luminat. Emoţia este vie, încordarea nespusă. Arbitrul face recomandaţiile de rigoare, adversarii sportivi îşi dau mâna cu dispreţ. Arbitrul îi desparte şi gongul sună începutul reprizei întâia. Mulţimea deslănţuită începe să-şi încurajeze idolul: "Haide Bill !", "Arde-l tu, Bille !", "Atinge-l pe Boanghen la cârmă !", "Stinge-i felinaru !", "Trage-i oblonu !", "Arde-l la casa sufletului!" "Dă-i la nucă !" (adică knock-out), şi multe alte expresii pitoreşti ale distinsului public vin să încurajeze pe marele nostru campion.

După câteva secunde de studiu, în care Bill dansează ca o balerină, cu celebrul său joc de picioare ca Carpentier, în timp ce Takacs stă bleg şi neclintit pe loc, Bill atacă cu furie. Stânga lui ce nu iartă şueră prin aer, urmată de o dreaptă formidabilă. Un-doi. Dar ungurul pezevenghi, eschivează, astfel că frumoasele

lovituri se pierd în gol. Loviturile în gol au fost atât de puternic date, , încât Bill alunecă pe podea şi cade în nas, de unde se scoală imediat surâzător, în aplauzele entuziaste ale publicului. Bravo Bille ! Dacă loviturile şi-ar fi atins ţinta, cariera lui Takacs era sfârşită.

Dar în clipa în care Bill privea surâzător în sală la simpatica domnişoară Niculescu dela Poştă, care-l aclama cu drag, Boanghenul îi trimite o bestială lovitură ca de măciucă la plexul solar, urmată de un pumn aplicat în frumosul şi clasicul său nas cârn. Bill, neplăcut surprins, se clatină pe picioare, şi cade ca un trăznet la pământ, lungindu-se cât e de mare pe podeaua ringului. Takacs îl pândeşte ca o brută, aşteptându-l să se scoale spre a-l lovi din nou. Dar, vai! temutul Bill nu se mai scoală. Arbitrul numără unu, doi, trei, patru, până la zece. Bill continuă să zacă în nesimţire. Odâră de sânge curat românesc se prelinge din clasicul său nas cârn în jos către bărbia energică. El doarme senin şi neştiutor, s'ar zice un mort dormitând. In sală urletele nu mai contenese. Publicul indignat ţipă, cerând descalificarea lui Takacs pentru lovitură joasă la nas. Şi totuşi arbitrul, imbecil ca de obiceiu şi vândut străinilor, declară pe Takacs învingător la puncte prin knock-out în repriza întâia. Vacarmul e nesfârşit, nici un scaun nu mai rămâne zdravăn. Noroc cu pompierii care au evacuat sala, stropind mulţimea îndurerată.

Este o ruşine naţională ca un venetic să bată pe românii neaoşi în propria lor ţară. Poliţia ar trebui să interzică aceste jocuri bru-

tale, care nu cadrează cu firea blajină a moldoveanului. Să revenim la străbunele jocuri naţionale, fot-bol, oina şi ţurca, care desvoltă inteligenţa şi spiritul civic. Esta păcat de Dumnezeu ca un intelectual de categoria dlui Savu să fie maltratat cu laşitate de o liftă străină, numai pentrucă acesta are pumnul mai tare. Unde-i cultura, unde-i civilizaţia ? Vreţi oare să revenim la dreptul pumnului, acel "Faustrecht" ca pe timpul lui Faust ?

Desigur că dl Savu şi-a revenit după ce a fost udat din belşug cu câteva găleţi de apă proaspătă, cum numai la Huşi se găseşte. Dar acest om de cultură, va rămâne intimidat de acum încolo în faţa perspectivelor vieţii. Boxul trebue scos din lege. E brutal şi laş. Când te gândeşti că mai sunt nebuni care îi zic "nobila ardeşti" ... "nobila artă"! Dacă plăeşii lui Ştefan cel Mare ar fi boxat în loc să lupte cu arcul şi săgeata, se ducea Moldova de râpă!

Dar seara de ieri ne-a înfăţişat un aspect al unei probleme naţionale mult mai dureroase : tragedia unui neam de păstori, asupriţi de grofii maghiari. Boanghenul a câştigat cu viclenie o victorie asupra unui fiu al ţării, precum străbunii săi ne-au răpit Ardealul nostru sfânt, în care Decebal s'a bătut până la moarte pentru liberarea pământului strămoşesc de către hoardele romane.

\- • -

DIN AVENTURILE LUI GÂGĂ

BAIAT DE FAMILIE

PROASTA

<u>Notă explicativă</u>. In revista "Gluma" de sub conducerea lui Ion Anestin, proeminenta personalitate artistică, cel mai subtil caricaturist român, în acelaş timp eminent umorist, autor şi critic dramatic, pictor şi sculptor, - am creiat în 1937 rubrica "Panseurile lui Gâgă". Istorisirile originale de mai jos, sunt o combinaţie între stilul lui Gâgă şi al altui personaj din aceiaşi revistă, denumit "Goc", după cunoscutul erou al lui Caragiale. Scrisori în felul celor ce urmează, publicam încă din anul 1931 în paginele de umor ale revistei "Vremea", excelentul săptămânal bucureştean de pe vremuri. Au fost apoi reluate, constituind un adevărat gen epistolar, de către umoriştii Tudor Muşătescu, Ion Anestin, Hristu Nicolaide şi alţii.
"Gâgă" şi "panseurile" sale reuşiseră să se popularizeze nebănuit de mult. Dar farmecul acestor scrisori rezidă mai mult în <u>caligrafie</u>, decât în ortografie şi subiect. Scrisul copilăresc, cu stângăcii, ştersături vizibile şi pete de cerneală, nu putea fi redat decât făcându-se clişee după original. Condiţiile tehnice ne împiedecă de a le realiza în volumul de faţă, mulţumindu-ne a păstra doar "ortografia" lui Gâgă, bătută la maşină.

Autorul

Ivan cel Groaznic şi Turcii .

Dragă tanti şi unciule,

De zioa onomastică a naşteri Dv., adică de sfâ. Const. şi Elena Oşlobeanu, vă rog să primiţi paralizarea tuturor dorinţelor. Să dea Dzeu să creşteţ ca măru, ca păru, iute ca oţelu. Şi eu am crescut foarte mult decând nu maţ văzut. Sa supărat mămica pă Mine fincă nu mai îm încape getele în piceoare, zice că nu mea crescut decât piceoarele, ureichile şi nasu ca la măgari. Tot e mai bine decât să rămâi mic ca Ţârlea. El parcă este albă ca zăpada şi cei 7 pitici, toată clasa să râde de el. De mine toţ are frică fincă am piceoru cel mai mare din clasă. Ieri nea dat domnu la linba română să scrim despre ce ştim noi mai bine şi mai bine. Mie îm place cel mai mult ivan cel groaznic şi turci. Iam citit lu mămica şi ia plăcut foarte mult şi mea spus brava Gâgă nu credeam că şti atâta carte, o să să bucure şi tactu foarte mult. Când a venit tăticu acasă şi iam citit şi lu dânsu ma făcut tânpit şi ma bătut. Nici până în zioa de azi nu Ştiu dece.

Da mai bine să vă spui şi Dv. ceam scris:

"Ivan cel G. a fost un om blând, ceace nu era turcii răi şi daţi dracului, care îşi face cruce cu semiluna. El a fost rege în Transmisia

(Rusia) dela 1504-1809. De fapt nu era rege ci "dormitor pământean". Cronicaru ne spune că era iute la trup şi foarte mânios, purtând o barbă frumoasă ca o mătură care îi creştea Dela nas în Jos. Aceasta o cred fincă tot aşa arată şi nea matache fratele lu tăti-cu, lu care îi zice toată lumea Zmeul. Nu ştiu cine la poroclit aşa, însă nu î-i place deloc. Zicând acestea Ivan c. Groaznic stetea în cort la sevastopol cu câinele său favorit azorică. Avem şi noi o căţea o cheamă Fufa, ca pă tanti. Nea dato madam venera întro zii când a venit în vizită la mămica ca sai ajute să pritocească varza. E dată naibi Fufa ia rupt pantalonii lu nea matache fincă avea Pui mici şi nea matace vrea săi vază mai deaproape. Şi cum stetea Ivan cel Gr. tolănit pă şezlon la sevastopol şi să juca cu barba dea iute popa nu e popa, deodată azorică începu Să Urle a Pagubă.

- Asta nui a bună Vania ! zise Madam ivan Cel groaznic, careîl însoţea în toate luptele fiind o nevastă foarte credinceoasă şi la facerea binelui cât şi la rău.

- Nu te alarma Catiuşa ! zise duios domnu ivan, câinele urlă fincă e lună plină şi îl inevrează. Dar nici nu sfârşi Bine vorba aceasta căci năvăli în cort generalu sovetic Şaliapin care dexfigurat la figură şi rumen la faţă de băuturi spirtuoase şi alcolice Zise cu deszgust :

- Măria ta vine turci !

- Na! zise Ivan cel G.

Dumnealui se încinse imediat peste burtă ca cazaci cu paloşu, iar cu dreapta ţinea puşca, în timp ce cu stânga apucă trapelu, luând trânbiţa

în gură. dar când să să ridice a tras şi scaunu după dânsu, fincă din greşeală să încinsese cu cureaua pă după scaun. Toate acestea la inervat foarte mult. Afară îl aştepta calu său bălan şi favorit Elzorap pe care înălecă ajutat de generalu-colonel de tancur Şaliapin care îş perduse anbele braţe şi memoria în bătălia dela Focşani-nomoloasa-galaţi. Memoria ia găsito neşte ţărani şi ia aduso, dar braţele a rămas bune perdute. Turci erea Comandaţ de sultanu Baiazit-paşa şi purta fes şi şalvari şi bea bragă cu rahat şi pistil. (Asta e banc dela mine ca săm batJoc de ei)

I. cel groaznic se luă la bocs cu baiazit. Turcu mai şmecer la apucat de barbă şi trăgea cu amândouo mâinele. Da nici Ivan nu sa lasat şi apucând paloşu ia decapitat piceoarele. Baiazit a dat să fugă dar na răuşit fincă nu mai avea cu ce. Atunci ivan cel groa. sa luat după el şi ia tăiat capul până la brâu. Când a văzut turci aceasta a rupto toţ la Fugă strigând alah, alah, pilaf. (Aiurea, asta e tot dela mine ca să mă râz de ei!) Ivan cel Groaz. a luat p mulţime de prinzioneri, printre care şi 2 generali vestiţ, Chefal-paşa şi Musaca-bei şi ia pus pă toţ să are la codru cosminului, pă dumbrava Roşie, colţ cu Vasile Lascar. Bine lea făcut, să să sature de război. Turci nu este ordocşi, danşi este creştini-muslumani. Ei se deosibeşte de români fincă în loc de cap poartă fes.

Ivan cel groaznic a trăit în pace mulţ şi fericiţ ani având tot tinpu războae cu duşimanii ţări. El a murit de moarte naturală find muşcat

de nas la un chef cu femei uşoare de Alteţa sa prinţu Igor din calvalerie. După ce sa infectat bine, savanţ ruş ia amputat capu cu barbă cu tot. Corpu a continuat să trăiască singur încă mulţ ani de zile, fincă la bolsvişti nuţ trebue cap în veaţa de toate zilele. Iar capu său a fost excspus în piaţa roşie de zarzavat din moscova. Iv. cel G. a fost foarte popolar, ceace în Basarabia i se mai spunea şi fiorosu. Dela dânsu Nea rămas multe amintiri Frumoase ca păduchii şi tifosu egzantimatic precum şi căzăceasca. La parastasu de partuzeci de zile a luat parte tot guvernu bolşevist. Iar la Parastasu guvernului o să lom parte şi noi."

Dragă tanti Oşlobeanu şi scupme nene Binbircă, aceasta este teza mea la linba română . Vedeţ că io num pierz vremea pă maidan cum face gorilă şicu mopsu, ci io învăţ carte fincă iam spus lu mămica că vreau ca să mă fac savant. Vă roagă tăţicu (zexe) când mai veniţ la noi să mai aduceţ neşte marmelatră de zmieură care îm place şi mie foarte mult.

Vă sărut cu Pre - cădere

Gâgă

elev întra patra prim.şc.silivestru

De-a pompierii.

Drăgălaşe şi nespusă tanti lolita şi Sinpatice şi Zglobiule nene puiule,

Ce săţ Mai spun a fost vai de Steaua mea zilele acestea. Un gineon după Altul, dem venea săm iau Lumea în Cap dacă nu mear fi fost capul Ocupat. Mai înâi şintâi în ajun de sfintele sărbători Naţionale ale paştelor, ca săl Duc pă tăticu cu iordanu vin Acasă şi zic voios:

- şti tăticule precum Căci am luat 7(şeapte) la germană.

-bravo bă Gâgă, zise dânsu.

- 7(şeapte) palme tăticule, zic io râzând cu Veselie.

- mai na 2(douo), zise tăticu idiferent şim fulgeră Trei Labe peste Zotcă. In total 10(zece) palme la germană. Toate acestea de sfâ. sărbători. Dar nu sa terminat calvaru, fincăci a Fost ezact can săptămâna patimelor.

- Hai fă să mergem la sfrijiţi ăia de Alescandreşti să petrecem învierea, zise tăticu lu mămica.

Mămica care este de origenă nemţoaică la copi şi nu să are bine cu tăticu decând sa esprimat despre Hiltăr căci este nazist, răspunse ca să nu se mai nevreze :

- Să mergem dacă zici du.

Sfrijiţii de Alecsandreşti este Părinţ lu Pretinu meu Gorilă. Io pleznsam de fericire ca să mantâlnesc cu gorilă că este foarte şmecer şi ştie fel de fel de cesti. Când am sosit Acolo părinţi sa Pupat cu soţi alescandrescu deşi nu să îngite dăloc în veaţa civilă. Iar pe mine şi pă gorilă nea trimes în odaea copilor sa sebăm înverea separat. Gorilă zise:bă Gâgă te joci cu mine dea ponperi ?
- Mă jocbă gorilă. Da cum vine asta ?
- Io strig foc, zise gorilă, şi tu arunci lucrurile pă Fereastră. Aşteaptă niţel cădi am o mare iventie.
Zicând acestea Gorilă se duse în dormitoru lu tacsu şi după ce cotrobăi în neşte dulăpioare Mici de lângă Pat, veni cu 2(duouo) oale din serviciu de Noapte foarte frumoase. Pă una erea pictaţ neşte trandafiri şi scria salutări din Piteşt şi pă alta era un ceoban cum Paşte iarbă cu Oile sale.
- Ţine ici, zise Gorilă. Tu una şi io una. O să fim ca căpitani de ponperi.
- Stai bă gorilă, ceşti nebun ? Cum o să pui oala de noapte pă Cap ?
- Ascultă bă la mine şi nu fi fraer zise gorilă. Şi fără multe discuţi îmi înfundă pardon acest vas suspetc până dincolo de ureichi de mea dat lacrimile de Durere. Pormă şea pus şi el vasu lui pă cap. Casă mă răzbun i lam îndesat bine de ia intrat Până la Gât. Lam luat pă gorilă de mână fincăci el nu mai vedea nimic şi neam dus la oglindă. Eream foarte frumoş ca Ponperi, parcăci eream traian şi fratele său decebal. Deodată Gorilă începu să vorbească din oală :

- Bă gâgă scoatem vasu după cap căci mă axfisez şi nu văz deloc. Am vrut să il scot şam început să trag cu forţa da degeaba.
- Stai bă boule zise gorilă, căci mil scoţ cu gât cu tot şi începu să plângă de durere.
- Taci bă la dracu din gură căci te aude mâta şi ne zdrobeşte în bătăi. Zicând acestea nici nam termenat bine şi deodată se descide uşa şi apare Toată familea. Madam Alescandrescu a dat un ţipăt de groază şi sa repezit la fiul său gorilă şi ia muşcat un piceor în spate în tinp ce tăticu mea ras două (2) Scatoalce de a Zăngănit vasul de Noapte pe Cap.
- Scoteţivă imedeat porcăria aceasta după dovleac, zise tăticu. Măgari şi neruşinaţ ce sunteţ! Aşa petreceţ voi sfintele paste ? Zicând acestea îmi mai altoi una. Am început să răgnesc. Gorilă urla şi el din oală.
- Am vrut să ne jucăm dea ponperi, zisei io cu temiditate.
- Luavar Naiba să vă ia de Tânpiţi, zise toţi în cor ca la tiatru. Madam Alescandrescu şi cu tăticu începu să tragă de vase. Dar nu era chip să le scoaţă.
- Ce ne facem acum cu ei ? zise mămica lu tăticu.
- să stea Asa de sfintele sărbători, zise tăticu, să se sature !
- Du bist aine grose iezăl, zise mămica nemţeşte lu tăticu. Cum o să stea copii de paşte cu pardon decspre în cap ?
Sa mai canonit ei să ne scoată vasele, da nimic. Inposibel.
- fireaţ ai dracu să fiţ, zise mama duios.
- mai bine nu te năşteam, zise cu deszgust

măsa lu Gorilă.
După ce sa vorbit între dânşi sa hotărât să ne ducă la spital ca să ne opereze la capete. Am început să zberăm şi io şi gorilă. Vocea lui se auzea din oală tremurată ezact cum vorbea Pinochio în apă. Ne erea frică să nu ne taie capu ca să ne scoaţă vasele. După ce nea mai cărat câteva gheonturi am pornit cu toată învierea la spitalu colintina. Părinţ a vrut să ia maşină fincă le erea ruşine cu noi. Dar na găsit. Mie îm părea foarte bine căci toată lumea pă stradă să uita la noi cu atmiraţie şi râdea pă rupte. Parcăci eream neşte scafandrişti, mai ales gorilă pă care îl ducea măsa de mâna fincă el nu vedea nimic.

Portaru na vrut să ne lase să intrăm la spital Zicea căci ne batem joc de dumnealui că cum o să te operezi de Oală de Noapte la Cap. Da pormă când ia dat tăticu zece lei sa îndueoşat şi nea zis cristos a înveat şi nea Dus la iternu de Servici. Acesta râdea de Să tinea de Burtă şi noi toţ plângeam.

- Trebue să le tăiem capul cu orice preţ, zise dânsu.

Atunci gorilă şicu mine am început să răgnim aşa de tare căci sa sculat toţ bolnavi din somn. Nu numai căci este dureros săţ tae capu, dar io mă gândeam că no să mai am pă ce săm las barbă când oi fi mare, fincă vream să mă fac lup de mare.

Iternu de servici sa răstit la noi şi nea băgat întrun fel de atiler unde zicea căci este sala de operaţie. Puse mâna pe un ceocan şi cu multă băgare de zeamă dete una în capu lu gorilă de a sărit vasu în sute de bucăţi . Madam Alesca-

ndrescu a Leşinat. Gorilă râdea fericit căci a scăpat cu veaţă din Cală. Pormă ma atins pă mine cu ceocanu la Coif care sa prefăcut în ceobur. Si mămica a lesinat. Tăticu a înjurato înâi de lumânare şi pormă sa repezit să-i dea ajutor. Eu căutam vesel printre ceoburi să văz Dacă mai egzistă Ceobanu cu oiţele ca sal ţiu ca amintire din Noaptea de învere. De bucurie căci totul sa termenat cu bine, şi tăticu şi domnu alescandrescu nea bătut de nea cotonogit. In tinpul acesta femeile zăcea leşinate fără nici o coştinţă. Ce săţ spui tanti lolita, a fost mai mult moarte decât învere. Am jurat să nu mai port oală de noapte pă cap Câte zile Oi avea chiar dacă ar fi poleită cu aur. Să nu mai auz de ponperi căci îm vine greaţă. Aveam o mare stimă pentru această armă care stinge focu. Săi arză focu de ponperi.

Vă sărut cu toată ştima, vărul dvoastră

Gâgă

Gâgă la fotograf.

Dragă Tanti zizi, nu ţeam scris de anu trecut fincă ma durut măseaua şi mi se umflase falca care ma împedecat la scris. Mam dus cu tăticu să mio scoaţă la bărber. Deatunci mai mea trecut cu toate căci din greşală mia scoso pă aie dealătur care erea ca (9) nouă. Am mai avut şi ghineonu să iau un 3 la română. Nea dat să scrim despre tinereţea lu Mircea cel Bătrân. Al dracu Mopsu, mea suflat să scriu că mircea cel bătrân na avut nici tinereţe nici copilărie şi căci sa născut bătrân. Mam luat după el ca un fraer şi am scris aşa. Am încasat un opt cu ferestrele deschise, adică trei. Mai umflasem la intuiţie un 9 cu talpă, adică 2. Trei la română şicu doi la intuiţie face cinci, da ce folos că tăticu na vrut să ţie seamă şi mea prăjit două scatoalce.

Alaltăeri am împlinit 10 anişori. Pe când stăteam la masă mămica zise Gâgă, ai crescut şi eşti acum măgar mare cât tactu, destul cu joaca, trebue să te apuci şi tu deo meserie. Ar fi bine să te faci inginer că mereu să înfundă canalu dela ghivetă şi nare cine săl destupe. De emoţie mea dat lacrimele peste borşu de crap din care mâncam în clipa aceia de desznădejde. Fincă eu voiam să mă fac sergent de stradă căci nimic nu e mai frumos peacest pământ decât să te joci dea oţi şi vardişti.

Zicând acestea mămica mea dat un sutar ca să mă duc la fotograf. - Ascultă Gâgă, zise dânsa,spalşte bine, vezi dă dai cu săpun şi pă urechi şi înbracăte cu hainele noi şi getele bune. Căci nu mai avem nici o fotografie cu tine dela etatea de 4 anişori şi una ca copil în pielea goală. Atunci erai mic şi urât. Acum teai făcut mare şi prost. Vezi să ieşi frumos că dacă nu , te rupe tactu în bătăi. După ce mam bucurat de cele spuse de mama, mam dus la mine în odae ca să mă înbrac. Mam spălat numai pă mâni fincă pă gât nu să vese. Miam pus getele galbene şi costumu albastru carem vine mai repede la fizic. miam năclăit bine păru cu briliantină dela tăticu şi miam alcătuit o cărare la oparte ca artişti de cinemau. Parcăci eram Boris Carlof.
- vezi să iasă si getele în aparat, zise mămica cu atmiraţie, căci a plătit tactu treizeci doi lei pingelitu. Şi să stai serios, căci aşa este îngineri. Să iei de egzemplu pă domnu inginer Stan Ionescu şi Carol Jnaidăr care e foarte serioş, şi are freză frumoasă de leu. După ce mia aranşat cravatacare erea strânbă caşi freza, mama zise : acum hai mars la fotograf. Te duci pă Dorobanţi la foto-Pelişor că ne cunoaşte, sântem clenţi vechi. Ma fotografeat mireasă cu tactu de mână la nuntă. Spunei lu domnu Pelişor să te facă cât mai frumos în mărime naturală.
- Bine mamă, zic eu şi o pornesc în stradă. Aveam un plan grozav. Când am fost odată la Moşi cu Târlea şi cu Mopsu, am văzut un fotograf care avea o biciucletă şi te scotea ca biciuclist. Da mierea frică să nu mă nardească tăticu. Ceare aface. O să încasez cinci şase labe, da pormă

rămâi ca biciuclist.
Tomnai când făceam eu planurile acestea, Deodată văd căci se îndreaptă către mine un domn foarte bine, beat ca un porc. Se bălăbănea pe picere şi zise :
- Ascultă băete! Tu nu ştii unde este casa de vizavi ?
- Ba da, nene ! zic eu şi iam arătat cu deştu pă partea ailaltă a străzi.
- Nu se poate! zise el. Am fost acolo şi când am întrebat undei vizavi ma trimis încoace.
Lam lăsat în pace căci am văzut că mă duce cu iordanu. Dar să vede treaba căci erea o zi cu gineon. Fincă mă pomenesc că mă strigă cineva:
- Hai noroc bă Gâgă. Cei cu tine bă de teai înţolit aşa frumos ? Parcă e Paşte .
Erea Gorilă. Nul mai văzusem decând cu cestea când a zis să ne jucăm dea muls vacile. Fincă n'aveam vaci, ma pus pă mine să mulg pă câinele lu domnu Dăscălescu, care ma muşcat de mână de mai ma caftit şi mama când am ajuns acasă şi ma făcut bou. Mămica mea spus căci să nu mai mă joc cu Gorilă căci este un băiat stricat de mic copil şi căci este mult mai bătrân ca mine căci are 15 ani şi este de familie proastă. Tot gorilă este ăla care mea făcut figura cu ponperii şi cu oala de noapte când erea să ne tae doctoru capu de sfin. sărbători. Dar şi despre noi se spune că suntem de familie proastă şi că Mam' mare a murit înghesuită la pomană. Nare aface. Haina face pă om.
- Ascultă bă Gorilă, zic eu, mam înţolit ca să mă duc la fotograf. Mea dat mama un sutar ca să mă fotografez în piceoare după natură.

- Unde bă ?
- La foto pelişor, pă dorobanţi. Da nu sânt fraer, mă duc la moşi să mă fotografez ca biciuclist.
- Hai bă că merg şi io cu tine, zise el.
Mie îmi părea bine să merg cu Gorilă, fincă el e mult mai şmecer ca mine. Neam suit in tranvaiu deobor şi când am ajuns la moşi gorilă mea zis săi dau lui sutaru săl ţie. Ilam dat ca un fraier. Sa oprit la unu cu bragă şi după ce am băut câte o bragă, am luat şi câte un rahat cu pistil. Pormă a zis să mergem la panaramă să vedem pe fraţi Pestişanu, cei mai graşi copi din România şi pormă meam dus la zidu morţi şi la femea cu barbă. Fraţi Pestişanu e greţoş fincă e prea graş. Când am ieşit deacolo neam oprit la gogoaşa înfureată şi am mâncat câte o gogoaşă în undelemn ca să ne mai tae greaţa. Pormă neam oprit la unu care vindea nasuri de carton cu oichelari şi mustată şi neam cumpărat câte un nas. Gorilă a zis să ne cumpărăm şi câte un fes. Nimeni nu near fi recunoscut. Păream ca oameni mari ca nişte turci nu ca copii. Când am ajuns la fotograf, gorilă mea spus săl astept afară că vorbeste el întâi cu fotografu. Pormă a venit şi ma luat de mână şi ma băgat înăuntru întrun fel de cort. Ce săt spun îm erea cam frică. Nu mai ţineam minte dela 4 anişori când mam fotografeat ca băeat şi nici ca copil mic, în pelea goală pe burtă şi cun piceor în sus.
- Mă face ca biciuclist ? zic eu lu gorilă.
- Nu bă ! Ceva şi mai şi. O să vezi. Mă fotografez şi eu cu tine în mărime naturală. Nu mea venit să zic nu, cu toate că lu mama nui place gorilă şi dânsa spunea că vrea să aibă o poză cu mine, nu cu gorilă pe care nul îngite. Da vorba cântecului, omu dispune şi Dzeu propune. Fotografu nea dus în fund după neşte pânze. Pormă a dat pânza la oparte şi nea spus să băgăm capul în ne neşte găuri tăiate în neşte carteane. Şi gorilă şi eu am băgat capul acolo. Eu am vrut să scoţ nasu de carton şi fesu.
- Fugi bă deacolo, zise gorilă. E mai frumos aşa.
- Taci bă Gorilă, ceo să zică mămica ? Dânsa mea spus să mă fotografez ca amintire dela vârsta de zece anişori.
- Nare aface bă. Ascultămă pă mine, zise Gorilă. O săi placă lu măta mai mult cu mustaţă după natură şi cu fes ca turci.
Fotografu nea spus să ne uităm fisc la aparat. După ce a mai aranşat neşte cartoane mari, care noi nam putut să le vedem căci eream cu capu înţepenit în gaură, nea zis <u>atenţie până la un, doi, trei</u>. <u>Acuşica nu mai răsuflaţ !</u> Miem venea să strănut din cauza nasului de carton cu mustăţi care mă gâdilea la nasu deadevărat.
- "Gata zise fotografu. Acum aşteptaţi puţin!"
Eream foarte bucuroş amândoi.
După vreo juma de ceas fotografu nea adus pozele. Eu eream cu corp de cămilă şi Gorilă cu corp de leu. In jurul nostru erea doi vânători care ne împuşca. Erea foarte frumos ca vedere după natură.
Gorilă ia plătit doi poli lu fotografu şi am plecat. Pă drum mia esplicat el căci fotografu are neşte cartoane pictate cu cămile, lei, vânători şi alte animale şi căci dacă pui capul deasupra lor eşi ca cămilă sau ca leu.

Păcat că aveam fes şi nas cu mustăţi care te făcea să pari mai puţn ca cămilă deadevărată. Gorilă mia zis când am ajuns la staţia de tranvai, hai noroc bă Gâgă, dar nu nea mai dat restu de bani.

Deabia şteptam să ajung acasă săi arăt lu mămica cum am ieşit. Eream sigur că o săi facă mare bucurie şi când colo a eşit deandăratele. Când iam arătat poza zise brucs : cei asta Gâgă?
- Fotografia mămico.
- Care fotografie, mă ?
- Dela zece anişori, mămico.
- Cinei cămila ? zise mămica.
- Eu mămico, zic eu.
- Şi leu ?
- Gorilă, mămico.
- Şi vânătorii ?
- Nu e deadevăraţi. E de carton.
- Undeai fost, Gâgă ?
- La Moşi mămico.

Mam pomenit deodată întro fabrică de palme, pe unde teîntorceai, dădeai numai de labe. Noroc că mămica nu loveşte ca tăticu. Dânsa este mai fină, fincă este femee,da tăticu când îţi arde o casmă te dă deanboulea. Şi mai este ceva: tăticu se trage din familie de mârlani, iar mămica este de foarte bună condiţie fizică.
- Ceo să zică tactu, mă ? Cum o săi apui eu că teai fotografeat ca cămilă ?
- Săi spunem adevărat mămico, că am vrut să avem o fotografie ca amintire dela zece anişori.
- Amintire ca cămilă ? zise dânsa. Cu ochelari şi cu fes pe cap ? Şi cu măgaru de Gorilă lângă tine ?

- Nu e măgar, mămico, el e ca leu.

Zicând acestea mămica mea mai dat două labe.
- Sa isprăvit cu tine băete. Te omoară tactu când o veni în Bucureşti.
- Mămico, mie me frică să dau oichi cu tăticu. Il cunosc prea bine ca caracter. Este în stare să mă lase lat de cotonogeală. Mai bine mă retrăg în munţi !
- Ce să cauţi tu în munţi mă nenorocitule ? Ce, vrei să tentâlneşti cu tactu ? Că doar îţi spusei că a plecat la Costanţa.
- Costanţa e la Dunăre mămico. Am învăţat la şcoală.
- Fugi că eşti bou. Aia dela Dunăre e Râmnicu Sarat.
- Nu, mămico. Râmnicu Sărat e în Moldova lângă Craiova. Acolo se bea apă de Căciulata pentru bolnavii de rematism.
- Eh, fleacur! Să fim noi sănătoşi ! zise mămica. Pă vremea mea nu ştia lumea atâta carte, da erea veaţa cu mult mai patriarhie !

Zicând mămica toate acestea îm dete un ghiont zicândum cu multă duioşie: Marş la mătuşta luatear naiba să te ia.

Am plecat la tanti Verginica lu care iam spus toată tărăşenia. Dânsa a fost foarte mişcată. Mea dat două pahare de lapte bătut care mea făcut foarte rău la burtă fincă mâncasem şi juma din borcanu cu dulceaţă de vişene, fără să ştie tanti.

Iam povestit lu tanti căci zice mama că am făcut neamu de râs că mam fotografeat ca cămilă, căci nimeni la noi nu a făcut aşa ceva.

- Aiurea, zise tanti, măta mănâncă borş. Fincă beţivu de tactu sa fotografeat odată la cârciumă la Roata Lumii cu halba de bere în mână, călare pă butoi. Iară bărbatămeu care este căprar la doi de munte când a răcit la pept anu trecut la trimis la spitalu melitar. Acolo la fotografeat ca plămân, în loc săl fotografeze ca căprar. Iar cestia că ai făcut neamu de râs este o aiureală, căci noi nu sântem neamu şoimăreştilor.

Dragă tanti zizi, dacă scap cu veaţă din mâna lu tăticu îţi mai scriu. Aici la tanti sânt fericit căci dânsa are balcon la casă care pot să scuip în cap lumea după trotal.

Te sărut cu toată veneraţea

Gâgă

NOTA BIOGRAFICA

Apărută în revista "Unirea"
din Cleveland, U.S.A.
Vol.2 - N°4 - April, 1951

Ion Mânzatu s'a născut în 1905 în Bucureşti, din părinţi ardeleni originari de prin părţile Dejului, emigraţi în Vechiul Regat pela 1890. Dovedind înclinaţie pentru muzică, urmează de timpuriu studii cu profesorul german Henne. Manifestând totodată un spirit ascuţit de observaţie şi un simţ particular al umorului publică timide încercări literare care atrag atenţia cercurilor de specialitate. Iar compoziţiile sale pe teme româneşti, mai ales romanţe şi cântece în stil popular, îl fac repede cunoscut. Moartea prematură a tatălui său, fost preşedinte al asociaţiei fabricanţilor de textile vegetale din România, îl obligă în anul 1926 să urmeze părintelui său la conducerea fabricei de ţesături. Deşi nu avea nici o vocaţie pentru industrie, conduce timp de aproape 12 ani o mare întreprindere textilă. Ca un refugiu, o evadare, îşi consacră tot timpul liber scriind piese muzicale şi schiţe literare cu teme indeobşte umoristice.

In urma câtorva ani de viguroasă activitate, ajunge cel mai de seamă compozitor de romanţe al ţării, totodată un publicist remarcabil, deţinând redacţia paginei de umor a marelui săptămânal bucureştean "Vremea", fiind în acelaş timp critic muzical şi foarte gustat conferenţiar

al posturilor româneşti de radio. In 1927 este cooptat membru al Societăţii Compozitorilor Români, îndeplinind totodată timp de aproape 20 de ani, funcţiunile onorifice de cenzor şi inspector muzical în cadrul aceleiaşi societăţi. In anul 1940, înaintea războiului, fu chemat la conducerea radiodifuziunei române, fiind numit director general al Societăţii Regale de Radiodifuziune.

Temperament dinamic, cu posibilităţi variate, a compus peste o sută de piese muzicale, editate în Bucureşti, Budapesta, Viena şi Paris. A scris o piesă de teatru originală "Colacul de Salvare" care fiind presentată pe scena teatrului Comoedia din Bucureşti, îi atrage în 1929 elogiul unanim al criticei. A localizat trei piese de teatru străine, jucate la Teatrul Municipal, a comus muzica a cinci piese şi comedii muzicale jucate pe scenele teatrelor Naţional, Regina Maria, Comoedia şi Municipal din Bucureşti. A ţinut aproape cincizeci de conferinţe muzicale şi literare în săli publice sau la posturile de radio. Fiind şi cântăreţ, este contractat în 1930 de casa de discuri "Columbia" din Londra, ca artist exclusiv, făcând o seamă de înregistrări pe discuri la Bucureşti, Viena, Budapesta şi Paris.

In literatură, în afară de revista "Vremea", colaborează la câteva periodice şi reviste de umor. In paginile "Glumei" de sub direcţia lui Ion Anestin, creiază pe "Gâgă", care avea să devină unul dintre cei mai populari eroi ai umorului autohton.

Cunoscător al periferiei bucureştene, cu obiceiurile şi metehnele ei, a prins într'un volum

ce urma să apara în editura Socec din Bucureşti, sub titlul "Codul manierelor elegante", farmecul inegalabil al mahalagiului.

A trebuit însă să fugă din ţară din pricina comunismului. Nu mai putea lucra, muzica îi era interzisă la toate posturile de radio şi înlocuită cu muzica rusească, iar societatea compozitorilor îl şterse dintre membrii săi. Ajungând în 1947, după dramatice peripeţii, la Paris, este admis cu unanimitate ca membru al Societăţii Autorilor Francezi, iar editurile "Sympa", "Salabert" şi "Arlequin" îi imprimă douăsprezece din compoziţiile sale.

Cel mai mare succes al carierei şi totodată cea mai populară romanţă românească "Frumoasa cu ochii verzi", compusă pe versurile lui Cincinat Pavelescu, laureat al premiului naţional de poesie, este astăzi unul din marile succese pariziene, fiind inspiratorul unui film francez ce se turnează actualmente în Capitala Franţei.

In Buenos Aire unde se află acum, Ion Mânzatu, pe numele său artistic Nello Manzatti, este în inima propagandei româneşti, fiind motorul tuturor manifestaţiilor publice româneşti de acolo. Numit consilier al Teatrului Naţional din La Plata, de către Ministerul de Educaţie al provinciei Buenos Aires, renunţă la această însărcinare, spre a se dedica exclusiv gazetăriei şi propagandei. Actualmente este redactor-şef al periodicului "România" din Buenos Aires şi membru al Sindicatului Presei Argentine, colaborând în acelaş timp la reviste din Argentina şi străinătate, printre care şi la "Unirea" noastră.

C U P R I N S U L

— . —

Această carte a fost scrisa
la maşină şi imprimată de
Grigore Manoilescu, în Valle
Hermoso, Sierras de Cordoba,
Argentina, în Iunie - Iulie
1951

Cărţi apărute în editura CARTEA PRIBEGIE

Vintilă Horia: A MURIT UN SFANT ...

Colecţia completă a versurilor poe din anii furtunilor, 1941-1951, urmată poemul dramatic "Torţa". 210 pagini.

Toader Ioraş: SFINŢITORII DE ICOANE

Un viguros roman, plin de dârză bă şi de adâncă omenie, din lumea românea tre cele două războaie. 270 pagini.

J.N. Manzatti: IŢI MAI ADUCI AMINTE, DO

Vii evocări ale Bucureştilor de od ce ne mută acolo pentru câteva clipe, p schiţe dramatice şi câteva note vesele, te de faimosul Gâgă. Cu o prezentare de Eliade. 200 pagini.

PSALTIREA

Nouă traducere a Psalmilor, făcută gore Manoilescu, după textul străvechi, reconstituit de profesorii Institutului din Roma. Cântările cărţii eterne au o actualitate pentru noi cei pribegi şi s îmbelşugat izvoe de mângâiere şi tărie.

Cărţile se găsesc depozitate spre vânza ţări. Cereţi adresa depoeitarului din ţ care vă aflaţi scriind: Senor Andrei Co Calle Santa Rosa 2702, FLORIDA FCNGBM, cia Buenos Aires, ARGENTINA.

In editura CARTEA PRIBEGIEI vor apare în curând:

Mircea Eliade: IPHIGENIA

Piesa de teatru care s'a reprezentat cu un strălucit succes pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti şi care este una din lucrările preferite ale autorului însuşi.

Theodor Scortzescu: MAGIE ALBA

Autorul lui "Popi" şi al "Concinei Prădate", două din cele mai desăvârşite exemple de proză românească, ne face - cu acelaş rar talent - să trăim o stranie întâmplare.

Mihai Niculescu: AMINTIRI IN UNIFORMA

Depăşind cu mult nivelul unor banale amintiri de războiu, prezintă cu sinceritate şi curaj fragmente de viaţă, într'un stil de mare scriitor.

Grigore Manoilescu şi J.N.Manzatti:

CARTE DE CETIRE PENTRU COPII PRIBEGIEI

Un dar făcut celor mici, ca să-şi cunoască cât mai bine Ţara şi Neamul. Va fi cu bucurie şi cu folos citită şi de cei mari.